

Regeringens proposition

1977/78:155

om exportkreditfinansiering, m. m.;

beslutad den 6 april 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

STAFFAN BURENSTAM LINDER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås åtgärder för att ge svenska företag ökade möjligheter att konkurrera på i huvudsak samma villkor som andra länders företag i fråga om krediter vid export. AB Svensk Exportkredit föreslås få ökade möjligheter att på internationellt konkurrenskraftiga villkor refinansiera exportkrediter. Nuvarande exportkreditstöd, som utgår i form av ett extra avdrag vid inkomsttaxeringen för vissa räntekostnader vid exportkredit, förlängs och kompletteras samtidigt med ett bidrag för de företag som ej kan utnyttja avdraget. Vidare föreslås att exportkreditnämndens verksamhet byggs ut med nya garantiformer samt att ramen för garantigivning vid export av särskild betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling utökas.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1978-04-06

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ullsten, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo, Wirtén

Föredragande: statsråden Burenstam Linder, Mundebo och Åsling

Proposition om exportkreditfinansiering, m. m.

Föredraganden anmäler sina förslag till närmare riktlinjer för och utformning av åtgärder i fråga om exportkreditfinansiering, m. m. Anförandena och förslagen redovisas i underprotokollen för handels-, budget- och industridepartementen.

Statsrådet Burenstam Linder hemställer att regeringen i en gemensam proposition föreslår riksdagen att antaga de förslag som han och övriga föredraganden har lagt fram.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för den åtgärd eller det ändamål som de har hemställt om.

Regeringen föreskriver att de anföranden och förslag som redovisas i handels-, budget- och industridepartementens underprotokoll skall bifogas propositionen som bilagor 1-3.

Bilaga 1

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1978-04-06

Föredragande: statsrådet Burenstam Linder

Anmälan till proposition om exportkreditfinansiering, m. m. såvitt avser handelsdepartementets verksamhetsområde

1 Inledning

Efter regeringens bemyndigande tillkallade chefen för handelsdepartementet den 1 mars 1977 en kommitté med högst nio ledamöter (H 1977:01) för att undersöka huruvida åtgärder bör vidtas för att ge svenska företag ökade möjligheter att konkurrera på i huvudsak samma villkor som andra länders företag i fråga om krediter vid export. Kommittén,¹ som antog namnet exportkreditutredningen, fick till uppgift att pröva om nuvarande system för finansiering eller stöd för finansiering kan förbättras och om behov därutöver föreligger av att tillskapa nya finansieringsformer.

Utredningen har den 2 februari 1978 överlämnat betänkandet (Ds H 1978:1) Exportkreditfinansiering. I betänkandet framläggs förslag om ökade möjligheter för AB Svensk Exportkredit att på internationellt konkurrenskraftiga villkor refinansiera exportkrediter. Vidare föreslås att lagen (1973:423) om avdrag vid inkomsttaxeringen avseende kostnad för exportkredit upphävs och ersätts med en ny lag som innebär att nuvarande avdragssystem kompletteras med en bidragsmöjlighet.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av styrelsen för internationell utveckling (SIDA), allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelser, bankinspektionen, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket (RRV), riksskatteverket (RSV), kommerskollegium (KK), exportkreditnämnden (EKN), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens industriverk, fullmäktige i Sveriges riksbank, fullmäktige i riksgäldskontoret, Sveriges exportråd, Internationella Handelskammarens Svenska Na-

¹ Direktören Stig Ramel, ordförande, direktören Carl-Johan Bouveng, direktören Gunnar Kronblad, utredningssekreteraren Lars-Gunnar Lendenius, direktören Gösta Lindahl, riksbanksdirektören Lennart Olofsson, utredningssekreteraren Jan Olsson och hovrättsrådet Axel Wallén. Den 1 april tillkallades direktören Karl-Erik Svedberg som ledamot.

tionalkommitté*, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges industriförbund*, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)*, Sveriges redareförening, Företagareföreningarnas Förbund, Sveriges Investeringsbank AB, Svenska bankföreningen – med instämmande från PK-banken, Svenska sparbanksföreningen, AB Svensk Exportkredit, Svenska byggnadsentreprenörföreningen*, Svenska konsultföreningen*, Sveriges varvsindustriförening, Sveriges mekanförbund, Svenska Företagares Riksförbund*, Sveriges Hantverks- och Industriorganisation*, Svensk industriförening*, Svenska handelskammareförbundet och Sveriges Föreningsbankers Förbund.

Parallellt med utredningens arbete har inom exportkreditnämnden (EKN) genomförts en översyn av garantiverksamheten. I skrivelse den 2 februari 1978 har föreslagits vissa reformer vilka syftar till att göra det svenska exportkreditgarantisystemet mer likställt med garantisystemen i övriga industriländer. I skrivelsen behandlas täckning av risker i samband med ställande av säkerheter, s. k. "bonds". Man föreslår att nämnden ges bemyndigande att meddela garanti mot otillbörligt utnyttjande av säkerheter som ställts för fullföljande av anbud, s. k. "bid bonds", samt att ett särskilt belopp anvisas för täckande av förluster som uppkommer p. g. a. otillbörligt utnyttjande av säkerheter. Vidare föreslås att EKN erhåller möjlighet att anpassa riskbeskrivningarna i de allmänna villkoren för exportkreditgaranti till motsvarande bestämmelser i EG-länderna. En sådan ändring skulle främst avse dels införandet av en generalklausul, som innebär att nuvarande täckning av s. k. politiska risker vidgas utan närmare precisering av vilka förlustbringande händelser som kan komma i fråga, dels täckning av förlust till följd av s. k. naturhändelser. EKN hemställer slutligen om bemyndigande att medge upp till 95 % täckning av icke-kommersiella risker vid bank-till-bank krediter.

Skrivelsen har remissbehandlats och yttranden har inkommit från bankinspektionen, RRV, KK, fullmäktige i Sveriges riksbank, riksgäldsfullmäktige, Sveriges exportråd, Internationella Handelskammarens Svenska Nationalkommitté, Sveriges industriförbund*, SAF*, Sveriges Investeringsbank AB, Svenska bankföreningen med instämmande av PK-banken, Svenska sparbanksföreningen, AB Svensk Exportkredit, Svenska byggnadsentreprenörföreningen*, Svenska Konsultföreningen*, Sveriges varvsindustriförening, Sveriges mekanförbund, Svenska företagares riksförbund*, Sveriges hantverks- och industriorganisation*, Svensk industriförening*, Svenska handelskammarförbundet* och SACO/SR.

* Dessa organisationer har avgivit gemensamt remissvar vilket fortsättningsvis kommer att refereras till som Sveriges industriförbund m. fl. organisationer. Även Sveriges varvsindustriförening och Sveriges exportråd har förklarat sig ansluta sig till detta remissvar.

Såsom framhållits i proposition (1977/78:135) om riktlinjer för internationellt utvecklingsarbete m. m. har efterfrågan på exportkreditgarantier vid export av särskild betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling ökat starkt under senare tid. För att möta efterfrågan på sådana garantier har EKN i skrivelse den 2 mars 1978 hemställt om en höjning av maximibeloppet för statens betalningsansvar i form av garanti för exportkredit från nuvarande 35 000 till 40 000 milj. kr. Av detta belopp avses 11 000 milj. kr. reserveras för garantigivning på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling.

Efter remiss har yttrande över skrivelsen angivits av SIDA, fullmäktige i Sveriges riksbank och riksgäldsfullmäktige.

2 Exportkreditutredningens betänkande

2.1 Den internationella utvecklingen

Utredningen konstaterar inledningsvis att exportkrediter har kommit att få en växande betydelse i den internationella handeln och därmed för konkurrensen mellan exportländer.

Detta gäller framför allt vid export till utvecklingsländer och statshandelsländer. Med tiden har denna export kommit att avse allt större affärer – ofta i form av stora s. k. paketleveranser eller färdiga anläggningar – för vilka en allt mer omfattande kreditgivning kommit i fråga. Även för export av konsulttjänster, som tidigare normalt inte har krävt krediter, förutsätts i dagsläget att säljaren i vissa fall lämnar kredit. Under de senaste åren har också kraven på krediter i samband med exportleveranser till i-länder vuxit starkare.

Verkningarna av oljekrisen har bl. a. haft väsentlig betydelse i detta sammanhang. Sedan år 1974 ackumuleras stora bytesbalansunderskott hos OECD-länderna som grupp och många av de icke oljeproducerande u-länderna. Dessutom har statshandelsländerna – av andra orsaker – haft stora betalningsbalansunderskott under samma tidsperiod. Som ett led i många u- och statshandelsländers strävan att bl. a. minska betalningsbalansunderskotten har därför stora investeringsprojekt syftande till att minska importberoendet men också att stärka exportkapaciteten givits hög prioritet.

Stora köpkategorier har fått allt sämre möjligheter att klara finansieringen av sin import, varigenom deras behov av krediter har ökat. Under de senaste åren har konkurrensen mellan leverantörerna skärpts bl. a. som en följd av en allmänt svag efterfrågeutveckling på hemmamarknaderna. I kombination med köparnas krav på bättre krediter har detta resulterat i en starkt ökad kreditgivning vid export av främst investeringsvaror.

Det förefaller således uppenbart, menar utredningen, att utvecklingen f. n. kännetecknas av ett utbud från allt fler leverantörer och en efterfrågan från stora köpkategorier med begränsade möjligheter att på egen hand klara finansieringen. Det framstår också som sannolikt, att förhållandena i

detta avseende knappast kommer att förändras i någon större utsträckning under de närmaste åren.

Utredningen noterar att under 1970-talet har exportkreditgivningen från de industrialiserade länderna ökat i snabbare takt än exporten av investeringsvaror från samma länder. De långfristiga exportkrediterna, dvs. krediter med en löptid över 5 år, utgör en mycket stor del av lämnade exportkrediter. De långa krediterna har också konstaterats väga tyngre i de skandinaviska ländernas exportkreditgivning än genomsnittligt för OECD-länderna.

De statliga stödåtgärderna för exportkreditfinansiering i OECD-länderna är koncentrerade till krediter med en löptid på minst två år. Stödåtgärderna avser i regel export av investeringsvaror och entreprenadarbeten samt ofta även tjänster. I några länder underlättas dessutom finansieringen av kortare krediter genom diskonteringsmöjligheter hos landets centralbank till räntor under gängse marknadsränta.

2.2 Consensus-överenskommelsen

Den hårdnande kreditkonkurrensen på exportmarknaderna under 1970-talet har främst tagit sig uttryck i utsträckta kredittider. Den genomsnittliga räntenivån har dock också pressats ner något. Mot denna bakgrund har man från regeringshåll i olika internationella sammanhang strävat efter att begränsa det långtgående utnyttjandet av exportkrediter för att därigenom söka motverka dess snedvridande effekter på den internationella handeln.

Efter några års förhandlingar kunde de stora industriländerna år 1976 enas om gemensamma riktlinjer för exportkreditkonkurrensen, den s. k. consensus-överenskommelsen. Vid slutet av år 1977 hade samtliga OECD-länder utom Österrike och Nya Zeeland anslutit sig till överenskommelsen, vars riktlinjer gäller förskottets andel, räntesatsens höjd och kredittidens längd. Överenskommelsen betraktas allmänt som ett första steg i riktning mot en begränsning av exportkreditkonkurrensen. Utredningen konstaterar dock att många köpare kommit att betrakta de angivna minimiräntesatserna som normgivande.

2.3 Problem vid exportkreditfinansiering

För att bl. a. erhålla ett kvantitativt underlag för bedömningen av olika åtgärder har utredningen genom en enkät samlat in uppgifter från ett antal större exportföretag med särskild erfarenhet av exportkreditgivning. I enlighet med utredningsdirektiven har man särskilt försökt belysa omfattningen av den medel- och långfristiga kreditgivningen. De huvudområden som behandlats är företagets exportkreditgivning, utestående kreditstock, refinansieringsalternativ samt valuta- och ränteproblem. De bearbetade enkätformulären omfattar 37 företagsgrupper, med totalt cirka 230 000 an-

ställda år 1975. Dessa företag svarade för 38,5 % av den svenska exportvolymen detta år och utgör merparten av de företag som hittills ansökt om exportkreditstöd. Enkätresultaten är i vissa avseenden otillräckliga men ger en god indikation på omfattningen av den framtida kreditgivningen. Utredningen har även haft tillgång till den kartläggning av de svenska kreditinstitutens finansiering av exportkrediter som genomfördes av Svenska Bankföreningen under hösten 1977. Enkäten omfattade samtliga svenska affärsbanker utom Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank samt även Sveriges Investeringsbank AB och AB Svensk Exportkredit. Krediter med en löptid understigande 1 år och fartygskrediter ingår ej i undersökningen.

Av materialet framgår att många svenska exportföretag förutser en kraftig ökning av exportkreditgivningen under de närmaste åren.

Härvid beräknas att krediter med löptid över ett år successivt kommer att öka sin andel av den totala kreditgivningen. Vidare framgår att ökningstakten för exportkreditgivningen till u- och statshandelsländer beräknas bli större än för exportkreditgivningen till i-länder. Vid utgången av år 1980 beräknas ca 80–90 % av andelen krediter med en löptid över ett år avse export till u- och statshandelsländer.

Som orsak till den ökade exportkreditgivningen har man från enkätföretagens sida bl. a. pekat på faktorer som krav på förlängda kredittider och kreditgivning för produkter för vilka krediter inte tidigare har krävts. Detta gäller bl. a. vid export till industriländer. Övriga anspråk från köparen utgöres av krav på fast ränta, specificerade kreditkrav redan vid offerttillfället, val av faktureringsvaluta etc.

Exportkrediter med löptider över ett år motsvarande ca 16 miljarder kr. beräknas komma att lämnas under treårsperioden 1978–1980. Av denna kreditgivning bedöms ca 44 % eller 7,1 miljarder kr. komma att avse via bank förmedlade krediter direkt till köparen eller dennes bank. Andelen försålda exportfordringar beräknas till ca 4 miljarder kr. eller 25 %. Resterrande andel, 4,9 miljarder kr. (31 %), av exportkreditgivningen avser krediter som enkätföretagen planerar att finansiera i bank eller i egen regi.

I takt med en växande exportkreditvolym ökar företagets refinansiering och därmed också skuldsättningsgraden i företagen. För att bl. a. motverka en försämrad soliditet och stora kreditriskengagemang strävar många företag efter att avlasta balansräkningarna från dessa kundfordringar med åtföljande skulder i form av refinansieringslån. Under senare år alltmer utnyttjade metoder härför är att sälja delar av kundfordringsstocken eller att genom bank förmedla lån direkt till den utländske köparen (s. k. bank-till-köpare kredit) eller dennes bank (bank-till-bank kredit). Härigenom får exportföretagen kontant betalning vid leveranstidpunkten. Många av de undersökta enkätföretagen har angett att de överhuvudtaget inte avser att själva lämna medel- och långfristiga exportkrediter utan enbart tänker möta finansieringskraven genom förmedling av banklån direkt till köparen eller dennes bank.

Av utredningens enkätundersökning framgår vidare att den övervägande andelen företag har redovisat större exportberoende räntekostnader än ränteintäkter. Enkätmaterialet möjliggör inte en relevant mätning av den samlade räntedifferensen. Som jämförelse kan dock i sammanhanget nämnas att enligt den särskilda analysen av nuvarande räntestöd som har genomförts framgår att den genomsnittliga refinansieringsräntan har stigit med 3 procentenheter under de senaste fyra åren, från 8,3 procent år 1973 till 11,3 % år 1977. Även skillnaden mellan refinansierings- och exportkrediträntan har ökat under perioden och uppgick i genomsnitt under första halvåret 1977 till 3,4 procentenheter.

Utredningen har vid sin genomgång av de svenska exportföretagens möjligheter att refinansiera exportkrediter i Sverige och i utlandet funnit att i första hand refinansieringen av krediter med löptider på minst två år, medför betydande problem. De svårigheter som härvid ofta uppstår för exportörerna kan sammanfattningsvis beskrivas enligt följande.

Vanligen kräver köparen fast exportkreditränta, särskilt i sådana fall där en exportkredit med lång löptid skall lämnas. Ur konkurrenssynpunkt är det viktigt att exportören kan erbjuda fast ränta redan vid offerttillfället. För att undvika de svåröverskådliga ränterisker som skulle uppstå om exportkrediten lämnades till fast ränta och refinansieringen å andra sidan antingen måste ske till rörlig ränta eller till en fast ränta, som inte var känd vid offertens lämnande, är det därför angeläget att säljaren kan kalkylera med refinansiering till en känd fast ränta vid offerttidpunkten.

Utredningen har kunnat konstatera att möjligheterna är begränsade för svenska exportföretag att till en rimlig kostnad erhålla förhandsbesked om refinansiering till fast ränta redan vid offerttillfället. Detta gäller främst vid refinansiering i utländsk valuta. I dessa fall tvingas exportören många gånger att ta på sig svårbedömbara ränte- och kursrisker under tiden mellan offert- och leveranstidpunkten. Det är inte ovanligt att denna period kan uppgå till 2–3 år vid stora projekt. I praktiken saknas även möjligheter att på utländska kredit- och kapitalmarknader finansiera en enskild affär, om samtidigt kraven på förhandsbesked och/eller på vid offerttidpunkten fast ränta skall kunna uppfyllas.

De betalningsvillkor som kan komma ifråga vid en viss affär, oberoende av om det rör sig om export eller ej, är beroende av den konkurrenssituation som råder. På många exportmarknader har konkurrensen hårdnat betydligt under senare år. Exportkrediter har därvid kommit att bli allt viktigare och de kreditvillkor som kan erbjudas är i många fall avgörande för om affären skall kunna genomföras eller inte. För att kunna överhuvudtaget använda exportkrediter som konkurrensmedel krävs att svenska företag kan refinansiera dessa på konkurrenskraftiga villkor. En exportkredit måste helst kunna refinansieras under hela sin löptid, vilken varierar från fall till fall. Möjligheten att ställa kundfordran som säkerhet för lån liksom valutasituationen och exportörens möjlighet att skydda sig mot kursrisker

påverkar refinansieringsmöjligheterna. Av utredningens enkät framgår att två tredjedelar av de undersökta företagens export faktureras i svenska kronor. Generellt kan sägas att en exportör tenderar att kräva kontant betalning i sin egen eller i vad som på marknaden betraktas som en stark valuta medan importören föredrar kredit i sin egen eller i en svag valuta. De slutliga betalningsvillkoren avgörs av respektive parts förhandlingsstyrka.

Utredningen skiljer mellan två typer av exportkrediter s. k. löpande varukrediter och specifika exportkrediter. Den första typen avser vanligen råvaror, halvfabrikat och konsumtionsvaror och exportörens kreditåtagande överstiger i allmänhet inte två år räknat från offerttidpunkten. Specifika exportkrediter å andra sidan har i regel en löptid på mer än ett år och förekommer i regel för varor med lång tillverkningsstid t. ex. kapitalvaror. Tiden mellan kreditkontraktets ingående och leveranstidpunkten uppgår ofta till flera år varför totala kredittiden ibland kan bli mycket lång. Detta gäller särskilt s. k. paketleveranser och stora konsult- eller entreprenadarbeten. Till specifika exportkrediter räknas utöver leverantörskredit, de tidigare nämnda bank-till-bank krediterna och bank-till-köpare krediter.

Samtliga dessa former av krediter kan både lämnas och refinansieras i antingen svenska kronor eller utländsk valuta. Refinansiering i utländsk valuta sker till fast eller rörlig ränta på lokal utländsk kapitalmarknad eller på den internationella marknaden (euromarknaden eller eurovalutamarknaden).

Vid refinansiering av specifika exportkrediter möter exportören bl. a. följande problem:

- a. Saknas bindande löfte om refinansieringsmöjlighet och kreditvillkor när exportören gör sin offertkalkyl blir kalkylen mycket osäker, vilket skapar svåra problem för företag med begränsade finansiella resurser och vid exportprojekt med lång tillverkningsstid.
- b. Eftersom köparen i regel kräver kredit till fast ränta uppstår svårighet för exportören att kalkylera eventuella framtida räntedifferenser om exportkrediten endast kan refinansieras till rörlig ränta eller till fast ränta först vid offerttillfället.
- c. På många utländska kapitalmarknader saknas möjlighet att refinansiera krediter med längre löptid om kravet på fast ränta och/eller förhandsbesked skall vara uppfyllt.
- d. Många köparländer kräver kredit i exportörens valuta, varför svensk exportör då föredrar att refinansiera sig i svenska kronor.
- e. Vid ett projekt med lång tillverkningsstid ställs stora krav på säkerheter från exportören för att möjliggöra finansiering av verksamheten innan exportintäkterna inflyter.

När refinansiering av exportkrediter sker hos inhemska banker eller kreditinstitut gäller marknadsmässiga villkor och upplåningen får konkurrera om utrymmet på kreditmarknaden med andra upplåningsbehov. Svenska banker och kreditinstitut tar i vissa utsträckning upp lån på de internatio-

nella kreditmarknaderna för att refinansiera långivningen. Vissa större svenska företag har även möjlighet att i eget namn låna upp medel utomlands.

Genom valutalagstiftningen begränsas bankernas refinansiering av exportkrediter så att refinansiering som regel ej får ske i Sverige av kredit med en löptid överstigande 5 år och ett belopp på 100 milj. kr. eller mer. Ej heller får kredit för utländska varor refinansieras i Sverige om den utländska delen överstiger 5% av totala krediten och beloppet är 1 milj. kr. eller mer.

2.4 Refinansiering i utlandet

Internationell upplåning på de nationella utländska kapitalmarknaderna sker främst i form av obligationslån eller bankkrediter. De största marknaderna för utländska obligationsemissioner finns i Förenta Staterna, Schweiz och Förbundsrepubliken Tyskland. Mera begränsade marknader förekommer bl. a. i Nederländerna och Japan. Emissioner sker vanligen i landets valuta varefter medlen förs ur landet, eventuellt kan de dessförinnan växlas in mot annan valuta. Möjligheten för utländska låntagare att utnyttja de nationella marknaderna för sin finansiering begränsas av valutareglering och andra restriktioner i respektive land.

Den internationella penning- och kapitalmarknaden, omfattas inte av några nationella regleringar. Låntagarna på denna marknad är spridda över hela världen medan långivarna är koncentrerade till vissa finansiella centra, främst London. På euromarknaden förekommer kort-, medel- och långfristigt utlåning till såväl fast som rörlig ränta. Sex månader är dock den vanligaste löptiden för exportkreditrefinansiering. Refinansieringslånet förlängs sedan varje halvår under exportkreditens livstid. Räntesatsen för ett sådant lån bestäms vid varje 6-månadersperiods början. Svenska affärsbanker har i stor utsträckning finansierat exportkrediter genom att ta upp sådana 6-månaderslån på euromarknaden. Lånen kan tas upp i skiftande valutor men räntekostnaden kan ej överblickas för mer än 6 månader i taget och banken löper hela tiden en risk att ej kunna finna nödvändigt kapital när ett lån skall förnyas. Marknaden för lån till fast ränta är avsevärt mindre än för rörlig ränta och sådana lån har sällan en löptid överstigande 5 år.

Svenska banker är enligt valutaregleringen förhindrade att direkt lämna kortfristiga lån i utländsk valuta till svenska företag. Genom utländska dotterbanker och via av svenska banker delägda banker i utlandet, s. k. konsortiebanker, har dock denna typ av långivning i viss mån kunnat arrangeras av svenska banker.

De större svenska exportföretagen har även viss möjlighet att utnyttja utländska banker för refinansiering av sina exportkrediter. För det stora flertalet svenska företag kräver dock den utländska banken att svensk bank medverkar som förmedlare eller garant.

2.5 Nuvarande system för refinansiering av exportkrediter

Under senare år har olika statliga åtgärder vidtagits för att förbättra exportörernas finansieringsmöjligheter. Inom EKN har reglerna för garantigivning fortlöpande setts över och nya former av garantier har införts i syfte att anpassa verksamheten till den internationella utvecklingen på exportkreditgarantiområdet. Ramen för EKN:s garantigivning har successivt ökats och det av riksdagen fastställda maximibeloppet för statens betalningsansvar uppgår f. n. till 35 000 milj. kr. Vid 1977 års slut uppgick EKN:s totala engagemang till knappt 32 000 milj. kr., varav drygt 12 000 milj. kr. avseende förbindelser och resterande i det närmaste 20 000 milj. kr. i form av utfästelser. Inom EKN har under det senaste året bedrivits ett omfattande utredningsarbete avseende nya garantiregler, varför utredningen nöjt sig med att redovisa EKN:s garantiverksamhet utan att gå närmare in på någon utvärdering av denna.

År 1962 tillskapades AB Svensk Exportkredit (SEK), som ägs till hälften av staten och till hälften av ett antal affärsbanker. SEK har till uppgift att genom kreditgivning medverka vid finansiering av svensk export. Enligt uppgift uppgick SEK:s utestående exportkrediter vid slutet av år 1977 till 3 571 milj. kr., varav cirka 55 % upptogs av refinansiering av varvskrediter. Refinansiering i svenska kronor kan ske hos SEK som lämnar förhandsbesked om finansiering till fast ränta mot särskild löftesprovision (f. n. 0,6 % p. a.) fr. o. m. kontraktstidpunkten. Bindande förhandsbesked om fast ränta kan inte erhållas vid offerttidpunkten. Provision utgår t. o. m. tidpunkten för utbetalning. SEK:s utlåningsränta är f. n. 11,0 % för lån som har avtalats efter den 17 februari 1978. För finansiering i svenska kronor hos SEK krävs vanligen att fakturering också sker i svenska kronor. Finansiering i utländsk valuta hos SEK kan i princip ske på marknadsmässiga villkor.

Medel- och långfristiga exportkrediter lämnas också av Sveriges Investeringsbank AB. Denna exportkreditgivning är i hög grad koncentrerad till stora projekt där banken ibland bildar konsortier med andra kreditinstitut. Investeringsbanken finansierar i princip endast sådana exportkrediter som övriga institut och banker inte kan tillgodose på grund av kreditens storlek, risktagande m. m. Utredningen har inte närmare berört bankens verksamhet, eftersom denna samtidigt var under utredning av en speciell arbetsgrupp inom regeringskansliet.

År 1973 tillkom lagen (1973:423) om avdrag vid inkomsttaxering avseende kostnad för exportkredit (ändrad senast 1977:1175). Enligt denna lag kan exportkreditstöd lämnas i form av ett extra avdrag vid inkomsttaxeringen för kreditaffärer med väsentlig samhällsekonomisk och sysselsättningspolitisk betydelse. Avdraget medges med ett belopp motsvarande skillnaden mellan refinansieringsräntan och räntan på exportkrediten, dock högst 4 % på utestående kreditbelopp vid beskattningsårets ingång. För att stöd skall utgå krävs att det finns anledning antaga att konkurrerande utländska företag har tillgång till exportkreditstöd.

Exportkreditstödet har hittills varit många svenska exportörer till hjälp vid kreditförsäljning främst till u- och statshandelsländer. Stödet har vidare gett de svenska exportörerna möjlighet att välja refinansieringskälla. Bland annat med tanke på de ökade refinansieringskostnaderna för kronlån i Sverige och att refinansieringen på senare år i stor utsträckning gjorts utomlands har nackdelarna med exportkreditstödet blivit mer framträdande. Detta sammanhänger vidare med en mer osäker vinstsituation i exportföretagen. En väsentlig nackdel är att företagen i princip måste redovisa vinst under kreditperioden. Eftersom kredittiderna i dessa sammanhang vanligen är längre (5–10 år) än den tid för vilken de flesta företag har en planering försvåras möjligheterna att vid offerttidpunkten bedöma och beakta stödets effekter. Detta medför i praktiken att företag i många fall helt eller delvis avstår från att kalkylera med räntestödet vid prissättningen.

I sammanhanget bör noteras, att flera väsentliga problem vid medel- och långfristig exportkreditgivning inte löses inom ramen för ett exportkreditstöd av denna typ. Den största begränsningen med nuvarande system är att tillgången på medel i svenska kronor för refinansiering av exportkrediter inte är säkrad. Mot bakgrund av den svenska kapitalmarknadens begränsade storlek måste refinansiering ofta helt eller delvis ske på internationella marknader. Exportkreditstödet löser inte heller problemet med de kursrisker som många företag tvingas att ta på sig vid refinansiering i utländsk valuta. Vidare kan företagen inte räkna med bindande kreditlöfte om finansiering till fast ränta redan vid offerttillfället. Till skillnad från flertalet utländska konkurrenter tvingas företag härigenom till ett större risktagande eller till merkostnader.

Enligt utredningens mening kan exportkreditstödet därför endast delvis sägas ha uppfyllt det mål som ställdes upp vid systemets införande år 1973, nämligen att "säkerställa att de svenska företagens konkurrensläge vid kapitalvaruexport inte allvarligt försämras i förhållande till andra länders företag".

2.6 Utredningens förslag

Mot bakgrund av rådande internationell konkurrens på exportkreditområdet anser utredningen att svensk exportindustri måste ges möjlighet att konkurrera på lika villkor vad avser lämnandet av konkurrenskraftiga exportkrediter. Svenska exportföretag och banker bör ges möjlighet att refinansiera exportkrediter till fast ränta vid consensus minimiräntenivåer. Staten bör ta på sig ansvaret för de ränte- och kursrisker som kan uppstå vid anskaffningen av medel för refinansiering av dessa krediter. Företagen bör också kunna erhålla kostnadsfri förhandsutfästelse om sådana krediter edan vid offertgivningen till köparen.

Enligt utredningens uppfattning bör följande principiella krav ställas på utformningen av ett nytt exportkreditsystem.

a) Ett statligt exportkreditsystem bör syfta till att utjämna rådande skillnader i konkurrensvillkoren mellan svenska och utländska exportföretag vid statsunderstödd exportkreditgivning. Härav följer bl. a. att svenska exportföretag bör kunna erbjuda exportkrediter till fast konkurrenskraftig ränta redan i samband med offert.

b) Exportkreditsystemet bör vara marknadsneutralt och således syfta till att neutralisera statsunderstödd kreditkonkurrens oavsett exportmarknad. Statliga stödåtgärder bör inte stimulera till en ur affärssynpunkt onormal kreditförsäljning.

c) Utformningen av statliga stödinsatser skall stå i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden. Detta innebär bl a att statsunderstödda krediter för refinansieringsändamål inte lämnas till räntesatser som understiger gällande consensus-räntor (fn 7,25–8,0%). I de fall det kan påvisas att consensusanslutna eller andra länder tillåter avvikelser från de överenskomna kreditvillkoren bör dock sk matching kunna förekomma vad avser såväl refinansieringsränta som kontantandel och kredittid.

d) I överensstämmelse med reglerna för nuvarande exportkreditstöd bör statliga stödinsatser avse refinansiering av exportkrediter med en löptid av minst två år.

e) Ett exportkreditsystem bör kunna utnyttjas lika av alla svenska företag som exporterar varor eller tjänster. I likhet med nuvarande ordning för exportkreditstöd bör det emellertid i varje enskilt fall krävas ett normalt prövningsförfarande. Härvid bör bl. a. de av EKN tillämpade reglerna för kreditvillkor m. m. vara vägledande. Obligatorisk EKN-garanti bör inte krävas.

f) Statliga insatser för exportkreditfinansiering bör anpassas efter rådande konkurrensförhållanden på kreditområdet. Det bör vidare vara möjligt att styra de statliga insatserna med hänsyn till deras statsfinansiella konsekvenser. Ett exportkreditsystem bör därför vara enkelt att förändra. Ur företagens synvinkel bör systemet vara lättöverskådligt och enkelt att utnyttja.

g) Ett exportkreditsystem bör vara tidsbegränsat och gälla under en försöksperiod med möjligheter till löpande omprövning. Av detta skäl bör införande av nya statliga stödåtgärder inte väsentligt påverka den rådande arbetsfördelningen mellan de institutioner som f. n. är verksamma med exportkreditfinansiering på den svenska kreditmarknaden. Det innebär bl. a. att inga nya institutioner bör inrättas.

h) Anskaffning av medel för refinansiering av exportkredit bör ske genom en lämplig blandning av svensk och utländsk upplåning.

Utredningen har vid sin genomgång av olika tänkbara alternativ bl. a. övervägt att SEK och affärsbankerna skulle ges möjlighet att hos riksgäldskontoret refinansiera exportkrediter i såväl svenska kronor om utländsk valuta. En sådan prioritering av exportkreditfinansieringen försvåras dock av att den skulle kunna medföra krav på likartad behandling även

av andra angelägna kreditbehov. Utredningen har vidare bl. a. prövat möjligheten att tillfredsställa företagens behov genom att enbart komplettera nuvarande ränteavdrag med ett räntebidrag. Ett sådant kompletterande bidrag ger emellertid inte företagen möjlighet att erhålla förhandsutfästelse om finansiering till fast ränta vid offerttillfället. Företagens kursriskproblem skulle inte heller lösas inom ramen för ett sådant system.

Utredningen har funnit det ändamålsenligt att förordna att statens ränte- och kursriskåtagande huvudsakligen läggs inom ramen för ett system som ger möjligheter till samordning av statens åtagande, samtidigt som företagens behov av förhandsutfästelse och kursrisktäckning kan tillgodoses. Vid sidan av detta bör det nuvarande exportkreditstödet bibehållas i delvis ändrad form.

2.7 Riktlinjer för utformningen av ett exportkreditsystem

Utredningen föreslår att ett system som i huvudsak baseras på SEK och affärsbankerna införs från och med halvårsskiftet 1978.

Under en försöksperiod på tre år ställs genom SEK:s försorg kapital till förfogande för refinansiering av exportkrediter med en löptid av minst två år. Under denna period lämnar SEK kostnadsfri utfästelse om lån i svenska kronor eller utländsk valuta till fast ränta enligt consensusvillkor inom en förutbestämd låneram. SEK:s utlåningsverksamhet bör i huvudsak avse avlyft av affärsbankernas krediter till den utländske köparen eller dennes bank. Krediter direkt till exportören bör också kunna lämnas. Erforderliga refinansieringsmedel anskaffas under perioden främst genom utländsk upplåning. Den svenska kapitalmarknaden tas i anspråk huvudsakligen i nuvarande omfattning. Staten åtar sig att årsvis och i efterskott täcka skillnaden mellan SEK:s utlånings- och upplåningsräntor (inklusive kostnads marginal) och svara för eventuella kursrisker, samtidigt som också eventuella kurs- och räntevinster tillfaller staten.

För bl. a. företag med utpräglad internationell inriktning är det angeläget att även fortsättningsvis ha möjlighet att välja olika finansieringsalternativ. Sådana företag bör ges möjlighet att inom ramen för ett exportkreditsystem t. ex. genom sina utländska bankförbindelser finna flexibla och för varje exporttillfälle lämpliga finansieringslösningar. Ur statens synvinkel kan det också vara angeläget att SEK:s resurser inte onödigtvis belastas, speciellt vad gäller upplåningsverksamheten i utlandet. Dessa möjligheter kan tillgodoses inom ramen för det nuvarande exportkreditstödet i modifierad form. Utredningen föreslår därför att nuvarande exportkreditstöd förlängs att gälla fram till utgången av år 1981. Nuvarande regler bör emellertid kompletteras i vissa väsentliga hänseenden, så att bristerna bl. a. vad avser vinstberoendet begränsas.

En förutsättning för utredningens förslag är bl. a. att statens ränte- och kursriskengagemang kan samordnas och styras. Det föreslagna SEK-sy-

stemet gör det möjligt att följa utvecklingen av det statliga åtagandet bl. a. genom statens styrelserepresentation. Genom utformningen av SEK:s upplåning skapas vidare vissa möjligheter att balansera ränteskillnader och kursrisker på sådant sätt att de samlade kostnaderna kan begränsas. Denna möjlighet saknas i princip inom ramen för nuvarande exportkreditstöd. Graden av stödinsats kommer där i praktiken att styras av företagens och/eller bankernas val av bl. a. finansieringsvalutor. Statens åtagande begränsas å andra sidan genom avdragets storlek och gjorda åtaganden kan därmed överblickas. Eftersom denna stödform inte gör det möjligt för banker och företag att erhålla förhandsutfästelse om finansiering till fast ränta och kursrisken inte täcks, torde emellertid utnyttjandet av räntestödet jämfört med SEK-systemet begränsas. På grund av ovissheten om olika räntors framtida utveckling och kursutveckling för olika valutor i förhållande till den svenska kronan, saknas självfallet möjligheter att på förhand med säkerhet bedöma kostnaderna för statens åtagande i de båda systemen.

Utredningen understryker vikten av att effekterna av exportkreditsystemen fortlöpande följs upp dels med hänsyn till de statsfinansiella konsekvenserna och dels med hänsyn till förändringar i det samhällsekonomiska läget överhuvudtaget. En samlad utvärdering av stödformerna bör göras mot slutet av försöksperioden.

Det förekommer i utlandet att olika former av krediter med inslag av biståndsmedel, s. k. blandade krediter, lämnas till utvecklingsländer. Dessa krediter lämnas på starkt subventionerade villkor under consensus och används av många större industriländer i syfte att stödja pågående exportverksamhet. Många svenska företag har mötts av denna form av statsunderstödd kreditkonkurrens under de senaste åren. Mot bakgrund av rådande internationella konkurrenssituation på exportkreditområdet finner utredningen det sannolikt att sådana krediter i ökad utsträckning kan komma att användas som konkurrensmedel i framtiden, framför allt om möjligheterna att på andra sätt erbjuda förmånligare kreditvillkor än konkurrenterna effektivt spärras genom consensus-reglerna. Med tanke på frågans vikt anser utredningen det angeläget att ett särskilt utredningsarbete snarast påbörjas i syfte att kartlägga denna form av kreditkonkurrens.

Ett flertal uppmärksammade fall då svenska företag har gått miste om försäljning på hemmamarknaden pekar enligt utredningen på att statliga insatser bör komma ifråga för att reducera effekterna av utländsk statsunderstödd kreditkonkurrens vid försäljning på den svenska marknaden. I likhet med vad som är fallet i bl. a. Norge och Finland föreslås således SEK i sådana fall kunna lämna lån på i princip samma villkor som vid normala exportleveranser. I begränsande syfte bör dock utländsk statsunderstödd kreditkonkurrens i varje enskilt fall klart kunna påvisas. För att möjliggöra en allsidig bedömning bör frågan om sådana lån i varje enskilt fall prövas av regeringen.

Utredningen har bl. a. förslagit att SEK skall kunna lämna krediter till consensus-villkor, varvid betalningsvillkoren skall överensstämja med av EKN tillämpad praxis. Liksom vid prövningsförfarandet i nuvarande exportkreditstöd kommer EKN:s prövning i detta sammanhang att vara av väsentlig betydelse. Utredningen pekar på behovet av en samordning av prövningsförfarandet. Mot denna bakgrund bör det övervägas att överföra hanteringen av nuvarande exportkreditstöd från regeringen till EKN. Praktiska skäl talar också för att statens representation i SEK:s och EKN:s styrelse i viss utsträckning samordnas. Frågor om exportkrediter handläggs för närvarande inom flera departement, myndigheter och institutioner. Mot bakgrund av det föreslagna utökade statliga åtagandet framhåller utredningen starkt vikten av att kontinuerlig samordning sker i dessa frågor.

Utredningen har diskuterat frågan om huruvida en utjämning av rådande skillnader i konkurrensvillkoren mellan svenska och utländska exportföretag bör ske endast i den utsträckning som statsunderstödd konkurrens kan påvisas föreligga i det enskilda fallet eller om anpassning bör ske till en konkurrensnivå som bedöms vara normal för konkurrentländerna. Efter år av informationsutbyte mellan exportkreditgarantiinstituterna i olika länder beträffande förekommande betalningsvillkor för enskilda affärer har ett alltmer ensartat synsätt på dessa frågor skapats i olika länder. EKN har således en god uppfattning om vilka villkor man utomlands normalt är beredd att acceptera och godtar i sin prövning av garantiärenden motsvarande betalningsvillkor. Denna praxis stämmer överens med de strävanden som görs i internationella sammanhang för att begränsa användningen av exportkrediter som konkurrensmedel i den internationella handeln. En motsvarande praxis föregår beslut om räntestöd i nuvarande exportkreditssystem och bör enligt utredningens mening i princip även tillämpas i det föreslagna SEK-systemet. Ett generellt krav på kontroll i varje enskilt fall av konkurrensläget beträffande refinansieringsräntan skulle emellertid medföra sådana svårigheter och vara så administrativt betungande att det i praktiken skulle bli omöjligt att upprätthålla. Räntestöd lämnas i konkurrentländer normalt utan krav på att konkurrens skall påvisas i varje enskilt fall. Ett sådant krav för svenskt vidkommande skulle enligt utredningen innebära ett avsteg från den konkurrensneutralitet som eftersträvas och skulle försvåra för svenska företag att konkurrera med utländska företag på lika villkor.

I den mån svensk export i framtiden kommer att möta konkurrens till räntesatser understigande consensus-nivån och baserade på statsunderstödda refinansieringsmöjligheter, t. ex. då consensus-anslutna länder fullföljer tidigare givna kreditlöften eller vid konkurrens från icke-consensus-anslutna länder, bör möjlighet finnas att i undantagsfall anpassa det föreslagna exportkreditsystemet till sådan extraordinär konkurrens. Prövning bör dock i sådana fall alltid ske i samråd med EKN.

2.8 Vissa riktlinjer för SEK:s ut- och upplåningsvolym

Utredningen förutsätter att SEK vid sin upplåning utomlands, med beaktande av rimliga kursrisker, söker låna på de skilda utländska marknader som tillsammans ger de mest gynnsamma villkoren vad gäller lånetid och räntekostnader. SEK:s upplåning bör därför inte knytas direkt till specifika affärer. För att begränsa statens kursriskåtagande bör SEK fortsättningsvis erhålla inhemska refinansieringsmöjligheter i minst samma utsträckning som hittills. Statens engagemang kommer att bli beroende av bl. a. kurs- och räntefluktuationerna på de olika kapitalmarknaderna. SEK bedöms endast i undantagsfall komma att erlægga särskild löftesprovision för sin upplåning utomlands. Löptiden för av SEK lämnad kreditutfästelse bör begränsas och sättas till 6 månader räknat från offert till kontrakt med möjlighet till förlängning efter ny prövning.

Utredningen förordar, att statens åtagande gentemot SEK bör gälla inom en på förhand fastställd kreditram. Med tanke på de svårigheter som föreligger att uppskatta en årlig kvot inom denna ram bör ramen inledningsvis kunna fastställas till 10.000 milj. kr. för hela den föreslagna perioden, dvs. mellan den 1 juli 1978 och den 30 juni 1981.

Det föreslagna exportkreditsystemet ger i princip företagen möjlighet att erhålla statligt stöd för refinansiering av krediter med en löptid på minst två år oavsett importland. Det föreslagna prövningsförfarandet förutsätter bl. a. att utländsk statsunderstödd kreditkonkurrens generellt sett kan antas föreligga vid export till ifrågavarande land. Omfattningen härav kan dock inte bedömas på förhand. Eftersom den övervägande delen av den föreslagna kreditramen avser export till utvecklings- och statshandelsländer, för vilka sådan kreditkonkurrens är vanligast förekommande, bedömer utredningen det som troligt att den föreslagna ramen kommer att till fullo behöva tas i anspråk under perioden. Regeringen bör därför i den årliga budgetpropositionen redovisa hur ramen utnyttjas och om det visar sig nödvändigt begära en justering av dess storlek.

SEK:s aktiekapital kommer att uppgå till 400 milj. kr. vid halvårsskiftet 1978. Detta innebär att SEK:s upplåningskapacitet under de närmaste tre åren kommer att ligga i storleksordningen 8.000 milj. kr. Den föreslagna kreditvolymen kommer i praktiken ej att behöva lånas upp i sin helhet då SEK kommer att ha möjlighet att bl. a. löpande utnyttja återbetalda lånebelopp för vidare utlåning eftersom ut- och upplåningen har olika tidsprofiler. Utredningen finner det därför inte nödvändigt att nu förorda ytterligare insatser för att stärka SEK:s framtida upplåningskapacitet. Skulle dock sådana insatser bli erforderliga förutsätter utredningen att samråd sker mellan delägarna. Utredningen pekar dock på möjligheter att ändra de upplåningsgrundande bestämmelserna i bolagsordningen så att t. ex. även fordringar med svensk bankgaranti eller fordringar på svensk bank blir upplåningsgrundande.

Cirka 70 % av företagens export faktureras för närvarande i svenska kronor, varför utredningen förutser att efterfrågan på krediter från affärsbankerna och SEK torde komma att till samma andel avse svenska kronor. En lämplig mix av upplåningsvalutor bör emellertid kunna begränsa kursrisken på sikt.

SEK:s nuvarande administrativa resurser avses inte nämnvärt behöva utökas. Utredningen anser att SEK:s framtida utlåning skall följa de principer som för närvarande tillämpas och att därutöver följande riktlinjer skall vara gällande. Verksamheten bör liksom hittills i första hand avse avlyft av affärsbankernas krediter till den utländske köparen eller dennes bank. I andra hand bör lån liksom hittills kunna lämnas direkt till exportören eller för refinansiering av affärsbankernas krediter till exportören. Utredningen förutsätter att affärsbankerna även fortsättningsvis kommer att svara för exportkreditbevakning, lånehantering m. m. samt bistå vid utländsk upplåning. Affärsbankerna föreslås således komma att svara för uppläggningsdelen av den dominerande delen av den direkta exportkreditgivningen under det nya systemet.

Vid fakturering i utländsk valuta skall SEK sträva efter att lämna lån i samma valuta som kundfordran. SEK:s utlåning bör i dessa fall i princip motsvaras av en upplåning i ifrågavarande valutor i syfte att begränsa kursriskerna. Vid refinansiering av bank-till-köpare och bank-till-bank krediter bör samma riktlinjer vara gällande. Enligt av EKN och SEK tillämpade regler bestäms leveranstidpunkt och krediternas löptid av internationellt överenskomna definitioner. Vid bank-till-köpare och bank-till-bank krediter kan SEK komma att lyfta av delar av krediten före den sista leveranstidpunkten. SEK:s framtida refinansiering förutsätts ske på samma sätt som hittills. Det torde, enligt utredningens mening, inte heller i framtiden vara ändamålsenligt att alltid kräva EKN-garanti som säkerhet för SEK:s lån. Ej heller bör särskild löftesprovision utgå. EKN:s regler förutsätts av utredningen bli vägledande för de närmare villkor som bör gälla för SEK:s utlåning.

Genom att andelen utländsk upplåning i SEK:s totala upplåning föreslås öka skapas förutsättningar för SEK att minska det räntegap som för närvarande råder mellan den svenska marknadsräntan och de refinansieringsräntor som är angivna i consensus-överenskommelsen. Endast tentativa resonemang kan ligga till grund för en bedömning av såväl den framtida ränteutvecklingen som kursutvecklingen för de för SEK:s upplåning aktuella valutorna. I kursriskbegränsande syfte pekar utredningen på möjligheten att införa en något högre ränta för lån i svenska kronor än för lån i utländsk valuta för att stimulera företagen att teckna kontrakt i utländsk valuta. Staten kan vidare begränsa sitt åtagande genom att i likhet med det danska systemet begränsa möjligheterna till statsunderstödd finansiering till att gälla endast under viss del av en kredits löptid. För att SEK skall kunna bedriva sin upplåningsverksamhet på ett rationellt sätt fordras en

smidig och obunden upplåning. Främst effektivitets- och kostnadsskäl talar enligt utredningens mening för att SEK ej bör åläggas bedriva objektbunden upplåning.

Utredningen påpekar att under inledningsskedet bör endast den del av SEK:s inlånade kapital som används efter det nya systemets införande omfattas av det statliga ränteåtagandet. För det i bolaget arbetande egna kapitalet bör kostnaden lämpligen fastställas för ett år i taget genom överenskommelse mellan delägarna beträffande den utdelningspolitik som skall gälla för respektive verksamhetsår under försöksperioden.

Statens åtagande kommer för den utländska upplåningen att medföra ett ränte- och kursriskåtagande och för den svenska upplåningen endast ett ränteåtagande. Storleken på det samlade åtagandet anges av utredningen till skillnaden mellan upplåningsränta, lånekostnader, SEK:s räntemarginal och avkastning på eget kapital under visst år och under samma år erhållen intäktsränta avräknat mot skillnaden mellan upplånings- och återbetalningskursen för det inlånade kapitalet. Uppkommer härvid överskott bör detta inbetalas till staten eller fonderas hos SEK. Utbetalning av medel föreslås ske inom ett system med rullande årliga anslag.

Med tanke på den samlande bedömning som krävs för att ta ställning till utvecklingen av SEK:s totala ränte- och kursriskengagemang talar starka skäl för att den årliga prövningen och kontrollen av statens ränte- och kursriskåtagande förläggs direkt till regeringen.

De löpande besluten om utländsk upplåning kommer att fattas av SEK:s styrelse. Utredningen anser att SEK bör hålla regeringen löpande underbyggd om ränte- och kursriskengagemangets utveckling.

Utredningen har inte bedömt några förändringar av SEK:s bolagsordning vara påkallade eftersom förslaget avser en försöksverksamhet under tre år, utan har utgått från att delägarna i en överenskommelse reglerar styrelsens behandling av frågor sammanhängande med krediter för vilka statligt stöd till SEK utgår.

2.9 Förslag till ändringar av nuvarande exportkreditsystem

Utredningen förordar att nuvarande exportkreditstöd bibehålls t. o. m. utgången av år 1981. En väsentlig förutsättning är härvidlag att sådant stöd ej lämnas för exportkrediter som helt eller delvis finansieras inom det av utredningen föreslagna SEK-systemet. Detta bör enligt utredningen uttryckligen anges i lagtexten. Det s. k. vinstberoendet i nuvarande system har medfört att en del företag inte kunnat utnyttja avdragsrätten. Utredningen föreslår därför att om ett företag endast delvis kan utnyttja beviljade avdrag bör företaget kunna välja mellan avdrag och ett exportkreditbidrag. Bidraget bör vara skattefritt och utgå med 50% av det belopp som motsvarar skillnaden under beskattningsåret mellan refinansieringsräntan och exportkrediträntan. Väljer företaget avdrag bör bidrag inte medges. Avdrag bör vidare inte i något fall få utnyttjas annat än under det aktuella

beskattningsåret. Frågan om företagets möjligheter att utnyttja avdraget bör få avgöras på grundval av taxeringsnämndens granskning. Ett eventuellt bidrag bör utbetalas av riksskatteverket. Utredningen föreslår att bidraget skall uppgå till hälften av avdraget och att det skall vara skattefritt. Genom att exportkreditbidraget görs något mindre förmånligt än exportkreditavdraget stimuleras företagen att i första hand vidtaga sådana vinstdispositioner som möjliggör utnyttjande av avdraget. Utredningen har kommit till slutsatsen att en övergång till s. k. bokföringsmässiga grunder vid beräkning av exportkreditstödet inte skulle leda till någon nämnvärd ökad belastning på taxeringsmyndigheterna. Därigenom ansluts prövningen direkt till bolagets övriga redovisning. Det bör ankomma på riksskatteverket att vid behov utforma lämpliga anvisningar.

Utredningen föreslår att lagen om avdrag vid inkomsttaxering avseende kostnad för exportkredit upphävs och att en ny lag om statligt exportkreditstöd tillämpas på exportkreditavtal som ingås under tiden den 1 juli 1978 till den 31 december 1981, varvid den nya lagen skulle bli tillämplig även på exportkreditavtal som ingås efter den 1 juli 1978 men för vilka regeringen redan medgivit rätt till avdrag enligt den upphävda lagens bestämmelser.

2.10 Reservation

Ledamöterna Lendenius och Olsson behandlar i en gemensam reservation ägarförhållandet inom SEK och frågan om facklig representation i styrelsen. De anser att utredningens förslag att statsmakterna skall svara för ränte- och kursrisker vid SEK:s utlåning bör medföra en ändring av ägarförhållandena inom SEK. Reservanterna menar att affärsbankernas finansiella risktagande i realiteten kommer att upphöra under det föreslagna systemet samt att de med ett bevarande av nuvarande bolagsordning skulle er hålla ökad avkastning på satsat kapital eftersom SEK:s långivning kommer att expandera. Därtill kommer att SEK:s verksamhet fortsättningsvis kommer att få karaktären av myndighetsutövning med fördelning av statliga medel, varför det statliga inflytandet bör utökas. Reservanterna kräver därför att § 7 i SEK:s bolagsordning ändras så att staten garanteras beslutsmajoritet.

Frågan om de fackliga organisationernas inflytande har, enligt Lendenius och Olsson, inte behandlats av utredningen. Med hänsyn till bl. a. det föreslagna systemets sysselsättningseffekter förordar reservanterna att SEK:s och EKN:s styrelse kompletteras med representation från LO och TCO.

2.11 Särskilda yttranden

Till utredningsbetänkandet har fogats fem särskilda yttranden.

Särskilt yttrande har avgivits gemensamt av Bouveng, Evander, Frykholm, Kronbladh, Lindahl och Ljungdahl. I yttrandet framförs vissa principiella synpunkter på den av utredningen föreslagna totallösningen.

Man delar utredningens uppfattning att den internationella utvecklingen nödvändiggjort åtgärder för att ställa de svenska företagens tillgång till exportkreditfinansiering i partiet med vad som gäller för deras utländska konkurrenter, samtidigt understryks att de erfarenheter som vunnits genom det s. k. exportkreditstödet användning och inom ramen för SEK:s och EKN:s verksamhet efter en prövotid bör vägas samman med erfarenheterna från det av utredningen föreslagna systemet innan slutligt beslut fattas om hur ett system för statsunderstödd finansiering av svensk export bör utformas. De begränsade erfarenheterna av statsunderstödd exportkreditfinansiering gör det svårt att förutse effekterna av det föreslagna systemet på kreditanvändning, export, sysselsättning, kreditmarknad etc. Vid beaktande av de samhälleliga konsekvenserna bör ingå krav på fördelning av den erforderliga internationella upplåningen på fler enheter, begränsning av belastningen på den svenska kapitalmarknaden samt bevarande av bankernas och företagens internationella kontaktyta och kompetens i finansieringsfrågor. Den av utredningen föreslagna lösningen med två parallella alternativa stödformer ger statsmakterna möjlighet att löpande styra insatserna efter konstaterade/önskade kostnader och effekter samt att erhålla ett realistiskt underlag för framtida beslut. Statens åtagande via SEK kan begränsas volymmässigt men inte statsfinansiellt medan det förbättrade räntestödet i högre grad kan styras statsfinansiellt.

I yttrandet tas upp följande särskilda frågor:

1) Man föreslår att Sverige i likhet med vissa andra i-länder skall ingå bilaterala regeringsavtal om statsunderstödda ramkrediter med i första hand statshandelsländer. Sådana avtal skulle inte innebära några ytterligare statsfinansiella kostnader, men de skulle ha ett betydande good-will-värde i vissa köparländer och avsevärt underlätta exportföretagens försäljningsarbete.

2) Man understryker utredningens hemställan att regeringen snarast låter utreda frågan om blandade krediter.

3) Man förordar att procentsatsen för avräkning av SEK:s kreditutfästelse mot totalramen sänks under de av utredningen föreslagna 25 procenten. Vidare föreslås att affärsbankernas ramkrediter avräknas med 15 %.

4) Man betonar att SEK:s styrelse måste ges möjlighet att inom ramen för riksbankens valutapolitiska styrning fortlöpande bedriva upplåning på sådant sätt att statens samlade kurs- och ränteåtagande begränsas. De av utredningen föreslagna riktlinjerna för SEK:s upplåning bör därvid ej uppfattas som bindande.

5) Man understryker att den princip om konkurrensneutralitet som skall vara vägledande för ett system för exportfinansiering även bör gälla för EKN:s verksamhet, och pekar på några aktuella frågor. Det är angeläget att en för bankerna och företagen positiv lösning nås på frågan om en höjning till 100 % av garantiprocentsatsen för långivargarantier. Flera utländska garantiinstitut utfärdar idag motgarantier till förmån för banker och för-

säkringsbolag som för en exportörs räkning utfärdar anbuds-, förskotts- och fullgörandegarantier. Utgående från en jämförelse med motsvarande utländska garantiinstitut bör EKN:s premiesystem ses över varvid rikt-punkten bör vara att uppnå en premienivå som stöder och kompletterar, i stället för att motverka, utredningens förslag.

6) Man anser att det föreslagna SEK-systemet undandrar förutsättningarna för ett bibehållande av riksbankens krav att krediter vid exportaffärer överstigande 100 milj. kr. skall finansieras i utländsk valuta.

7) Man föreslår att övergången från kontantmetod till bokföringsmässiga grunder vid beräkning av det reviderade exportkreditstödet skall bli möjlig även för kontrakt ingångna före den 1 juli 1978. En justering av lagen 1973:423 § 3, andra stycket, bör göras för att erhålla korrekt beskrivning om hur avdraget fungerar vid bank-till-bank och bank-till-köpare krediter.

8) Man ser det som mycket angeläget att svenska företag såsom föreslagits i utredningen ges möjlighet att konkurrera med utländska företag på jämställda villkor vid försäljning till köpare i Sverige, och föreslår att regeringen snarast låter utreda möjligheten för statliga svenska organ att ställa garantier för kommersiella risker på inhemska köpare.

Särskilt yttrande har avgivits gemensamt av ledamöterna Lendenius och Olsson som anser att utredningen ej diskuterat efter vilka kriterier en prioritering bör ske om kredittilldelningen måste ransoneras. Lendenius och Olsson anser att om ransonering måste tillgripas bör kredittilldelningen inriktas på branscher som från näringspolitiska utgångspunkter anses ha stor framtida betydelse och att projekt där effekterna från sysselsättningspolitiska, regionalpolitiska eller näringspolitiska utgångspunkter bedöms särskilt betydelsefulla bör förmånsbehandlas. Ansökan om exportkredit bör därvid åtföljas av dels sysselsättningsplaner och beskrivningar av den med exportordern förknippade produktionens fördelning på egentillverkning, underleverantörer, utländsk respektive inhemsk produktion och dels yttrande från berörda fackliga organisationer.

Lendenius och Olsson anser det vara naturligt att anpassa det föreslagna systemet efter konjunkturförändringar och menar att systemet kan rättfärdigas till fullo av det faktum att det är avsett att neutralisera subventionselementen i utländska exportkreditsystem. Oavsett om ett system innebär en importbesparing eller en exportutvidgning är dess berättigande lika stort och man anser därför inte att några principiella skäl föreligger för att undanta den importkonkurrerande sektorn från systemet. Av kontrolltekniska skäl bör dock viss restriktivitet iakttagas.

Särskilt yttrande har avgivits av ledamoten Lendenius som ansluter sig till utredningens uppfattning att matchning bör kunna förkomma under det föreslagna systemet, men betonar att denna möjlighet enbart bör utnyttjas i enstaka fall. Avgörande bör därvid vara om effekten av en utebliven ex-

portorder bedöms som betydande från sysselsättningspolitiska, näringspolitiska eller regionalpolitiska utgångspunkter.

Särskilt yttrande har avgivits av ledamoten Olsson som inte anser att det föreslagna systemet bör vara marknadsneutralt, utan att det bör användas som ett led i en förändring av handelspolitiken i syfte att göra Sverige mindre beroende av omvärlden. Handelsutbytet med mindre stater och alliansfria länder bör i första hand ökas liksom vår hittills ringa handel med statshandelsländerna. Exempelvis kan särskilda kreditramar ställas till förfogande för export till länder till vilka regeringen anser att handeln bör inriktas. En styrning av vårt handelsutbyte skulle kunna vara en konkret åtgärd för att infria u-ländernas krav på en ny internationell ekonomisk världsordning. Regeringen bör kunna fatta beslut om blandade krediter inom systemets ram. Matchning av exportkreditvillkor, givna av något av våra huvudmottagarländer, bör dock ej få komma i fråga.

En särskild kreditram bör ställas till regeringens förfogande för ingående av handelsavtal och andra ekonomiska samarbetsavtal på bilateral basis i syfte att öka Sveriges handlingsfrihet i fråga om utrikeshandelns inriktning.

Särskilt yttrande har avgivits av ledamoten Wallén som menar att de viktigaste kraven som brukat uppställas, kredit efter förhandslöfte till fast ränta vid consensus-nivå utan kursrisk, uppfylles genom det föreslagna SEK-systemet, varvid staten har ett avgörande inflytande över beslutsfattandet. Genom möjlighet att balansera ränte- och kursriskförluster, bl. a. genom uppköp av fordringar i skuldvalutor torde de samlade förlusterna av stödverksamheten hela tiden kunna begränsas till det nödvändiga. Det nuvarande räntestödet kan inte styras av det allmänna på motsvarande sätt utan graden av stödinsats bestäms i praktiken huvudsakligen av exportföretagen själva. Wallén har ej motsatt sig ett parallellt utnyttjande av de båda formerna för statlig exportkreditfinansiering under en försöksperiod beroende på att det gjorts gällande att räntestödet efter SEK-systemets införande endast skulle komma att utnyttjas marginellt och då av vissa i internationella finansieringssammanhang väl förfarna företag, samt att systemet skulle leda till en viss välbehövlig avlastning av SEK:s upplåningsbörda. Wallén anser att en väsentlig uppgift vid en värdering av de båda alternativen måste vara att konstatera om räntestödet verkligen kommit att utnyttjas endast marginellt och att därefter dra de rimliga slutsatserna av utvärderingen.

3 Remissyttranden över exportkreditutredningens betänkande

Utredningens förslag har i sina olika delar fått ett genomgående positivt mottagande av remissinstanserna. Samtliga myndigheter och organisatio-

ner som har uttalat sig delar utredningens uppfattning beträffande behovet av att vidta statliga åtgärder för att förbättra företagens möjligheter att refinansiera sin exportkreditgivning. Samtliga remissinstanser tillstyrker också utredningens förslag att de statliga insatserna i huvudsak kanaliseras genom SEK samt att EKN tilldelas ett väsentligt inflytande över det prövningsförfarande som förutsättes ligga till grund för beslut. Bland remissyttrandena återfinns vissa förslag till såväl utvidgning som begränsning av de föreslagna systemen för exportkreditfinansiering.

3.1 Allmänna synpunkter

Fullmäktige i riksgäldskontoret delar utredningens uppfattning att svensk exportindustri bör ha möjlighet att konkurrera på lika villkor med andra länders exportörer och att detta förutsätter förmåga att vid offerttillfället erbjuda finansiering till fast ränta vid de lägsta räntenivåer varom internationell enighet uppnåtts, den s. k. consensus. Fullmäktige finner vidare att förutsättningarna att uppnå detta resultat med nuvarande exportkreditstöd starkt försämrats. Den av utredningen föreslagna anpassningen av det offentliga stödet till företagens nya situation – i många fall karakteriserad av starkt försämrat vinstläge – är därför påkallad.

Riksgäldsfullmäktige anser det i och för sig värdefullt om så mycket som möjligt av den erforderliga statliga upplåningen utomlands kan bedrivas i direkt anknytning till produktiv verksamhet i Sverige inkl. kreditförsörjning. Även om de administrativa kostnaderna blir större om upplåningen sköts av flera låntagare än om riksgäldskontoret ensam svarar för hela det önskade valutatillskottet talar bl. a. marknadsskäl för att den statliga upplåningen bör ske genom något flera – säg upp till ett halvdussin – låntagare. Utredningens förslag om att ge SEK en framträdande roll som instrument för svensk utlandsupplåning i statlig regi stöds därför principiellt av fullmäktige.

Fullmäktige i riksbanken ansluter sig till utredningens bedömning att exportfinansieringsvillkoren för företag i andra industriländer ofta torde vara mer gynnsamma än för svenska företag. Behovet för exportföretagen att erhålla mer gynnsamma refinansieringsvillkor för exportkrediter torde ha accentuerats av de förhållandevis höga långa räntor som måste upprätthållas i Sverige av stabilitetspolitiska skäl liksom av den snabba kostnadsstegringen i produktionen. Utvecklingen förstärker således behovet av att formerna för exportkreditgivningen revideras så att villkoren motsvarar dem som i allmänhet tillämpas i utlandet.

Bankinspektionen tar inte närmare upp utredningens principiella synsätt till behandling men vill liksom utredningen förorda en ordning som för undvikande av dubbelarbete och utbyggnad av SEK:s organisation innebär att SEK beträffande kreditprövning, kredituppläggning m. m. så långt som möjligt replierar på affärsbankerna. Bankinspektionen understryker

vikten av att affärsbankernas kapacitet, förbindelser och kunnande utnyttjas för detta ändamål och påpekar att någon konkurrens mellan SEK och bankerna om exportfinansieringen givetvis inte bör förekomma.

Bankinspektionen framhåller vidare att genom koncentration av verksamheten till SEK bör bättre förutsättningar för minimering av ränte- och kursförluster kunna skapas eftersom både ränte- och valutaaspekter samtidigt beaktas vid upplåningen i SEK-systemet.

Kommerskollegium anser att utredningens förslag är av sådan art och omfattning att det kan få betydande verkningar ur såväl samhällsekonomisk som statsfinansiell och handelspolitisk synvinkel och att det därför hade varit önskvärt att betänkandet givit mera vägledning för en bedömning av de samhällsekonomiska effekterna. Beträffande förslagets handelspolitiska effekter framhålls att de invändningar som kan göras mot det föreslagna stödsystemet måste ställas i relation till dess syfte. Hänsyn måste tas till exportindustrins allmänna läge och till att dess svårigheter skärpts i nuvarande konjunkturläge liksom till följd av viktiga konkurrentländers exportstödjande åtgärder.

De handelspolitiska komplikationer som möter då man från svensk sida väljer att anpassa sig till konkurrensläget genom att tillgripa stödåtgärder för det egna landets export skall ses mot bakgrund av våra strävanden att genom olika internationella överenskommelser begränsa sådana stödåtgärder som bidrar till att snedvräta ländernas konkurrensförutsättningar och försämra resursutnyttjandet. Kollegiet understryker särskilt vikten av att man i olika internationella sammanhang med kraft verkar för att överläggningar upptas i frågan om exportkreditstödjande åtgärder för att därigenom uppnå en förbättrad efterlevnad av de internationella regler som redan finns på området.

Arbetsmarknadsstyrelsen delar utredningens uppfattning att stora anspråk för närvarande ställs på en starkt ökad exportvolym för att bl. a. främja sysselsättningen. Utredningens förslag torde, enligt styrelsens mening öka svensk industris konkurrensförmåga på utlandsmarknaden vad avser möjligheterna att lämna konkurrenskraftiga exportkrediter. Styrelsen delar också utredningens uppfattning om värdet av att stödformerna är flexibla, vad avser subventionsnivå och subventionsform, med hänsyn till förändringar i det samhällsekonomiska läget.

Konjunkturinsitutet pekar på att frågan om huruvida andra och möjligtvis mera generellt verkande stödformer i vissa avseenden kunde vara att föredra överhuvudtaget inte tagits upp till behandling i utredningens betänkande. Det förordade systemet för exportkreditfinansieringen kommer rimligen att medföra vissa konsekvenser för den svenska exportindustrins struktur. Den del av den svenska exporten som i första hand kommer att beröras av stödet är exporten av kapitalvaror och därvid i synnerhet stora projekt i form av s. k. paketleveranser eller färdiga anläggningar för vilka normalt långfristig kreditgivning kommer i fråga. Entreprenadsverksamhet

och konsulttjänster är andra områden där det av utredningen föreslagna systemet torde medföra väsentliga fördelar för svenska exportörer.

Ett generellt stöd skulle i princip främja exportindustrins utveckling mera allsidigt dvs. utan krav på att den stimulerande effekten koncentreras till särskilda produktområden. Det föreslagna kreditstödet kan trots sin selektiva inverkan framstå som ändamålsenligt med hänsyn till att det kommer att påskynda en – i ett långsiktigt perspektiv – önskvärd strukturomvandling av den svenska exportindustrin.

Till saken hör vidare att ett system med exportkreditstöd på tämligen generella villkor redan är i funktion. I den mån målsättningen får betraktas som given att svenska företag skall ges möjlighet att konkurrera på i huvudsak samma villkor som andra länders företag i fråga om krediter vid export, framstår emellertid de av utredningen framlagda förslagen i huvudsak som följdriktiga.

Som grund för utredningens överväganden och förslag har legat bl. a. en bedömning av nödvändigheten att åstadkomma en kraftig uppgång av den svenska exporten. *Allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelser* delar reservationslöst denna bedömning. För att uppnå jämvikt i bytesbalansen kommer att krävas en mycket betydande exportexpansion, vilket i sin tur kräver att ökade resurser ställs till exportindustrins förfogande. Fondstyrelserna konstaterar att motsvarande faciliteter är vanliga bland konkurrentländerna. Mot denna bakgrund anser sig fondstyrelserna inte böra erinra mot att ett exportkreditstöd av det slag utredningen föreslår, i sina huvuddrag genomförs under en försöksperiod. Fondstyrelserna finner det dock angeläget att Sverige på internationell basis aktivt verkar för att en mer verksam begränsning av exportkreditkonkurrensen kommer till stånd. Det förefaller uppenbart att en statlig subventionering av det slag utredningen förordar, i längden inte kan vara försvarlig.

Statens industriverk anser att det föreslagna exportkreditsystemet i princip är ändamålsenligt utformat och har således inga invändningar mot de redovisade riktlinjerna. Verket noterar dock att i det nuvarande räntestödet bestäms graden av subvention i praktiken av exportföretagen själva genom att skatteavdraget ej görs avhängigt av val av finansieringsalternativ. Verket avstyrker därför utredningens förslag att bibehålla nuvarande räntestöd i modifierad form då man ej kan finna detta motiverat.

Sveriges investeringsbank AB (SIB) delar i princip de förslag som utredningen lagt fram. Banken finner det angeläget att den komplettering av kreditstödslagen som utredningen föreslagit genomföres. I det resultatläge som många svenska företag i dag befinner sig, torde avdragsrätten vara mindre intressant. Möjligheten till ett bidrag torde i stället vara av större betydelse.

Banken ifrågasätter om de av utredningen föreslagna åtgärderna för statlig styrning och kontroll av SEK-systemet är tillräckliga. Närmare riktlinjer för systemet bör beslutas av statsmakterna och lämplig myndighet ålägg

gas ansvar för kontrollen av hur verksamheten utvecklas och bedrivs.

Med hänsyn till förslaget om ett SEK-system anser banken det vara av vikt att framhålla de skilda attityder som SEK och SIB visar upp när det gäller exportfinansiering. Om kommitténs förslag accepteras i oförändrat skick, skulle sannolikt den del av exportkreditsektorn som SIB företräder, inte komma i åtnjutande av stödet till exportföretagen då SEK förmodligen inte skulle anse sig kunna lyfta av bankens mera riskfyllda engagemang. Ur bankens synpunkt synes det ligga närmast till hands, att SIB visavi sina kunder får samma uppdrag som SEK nu föreslagits få gentemot affärsbankerna. SEK-systemet skulle sålunda kunna tänkas bli ett blandat SEK/SIB-system, där båda institutionerna är underkastade de riktlinjer som statsmakterna kan komma att utfärda.

Alternativt kan banken emellertid också tänka sig att för sina kunders räkning hemställa hos SEK om förhandsbesked och avlyft på samma sätt som bankerna i övrigt förutsättes göra. För att SEK då skall kunna acceptera en sådan hemställan, torde det bli nödvändigt att banken ställer garantier för sina kunder. Med hänsyn till exportföretagens begränsade möjligheter att ställa säkerhet ligger det i sakens natur att provisionen för denna avgift blir relativt hög. Kan inte provisionen få inräknas bland de kostnader som staten skall ersätta exportören måste enligt bankens mening det förstnämnda alternativet tillämpas. För detta talar också att SEK torde få svårigheter att låna upp tillräckliga medel för att sköta avlyften redan om det, som utredningen förutsatt, endast gäller affärsbankerna. Så mycket större skulle problemet bli om även SIB:s kunder skulle få del av SEK:s upplåningsmöjligheter.

SEK:s styrelse anser i princip att det föreslagna exportkreditsystemet är ändamålsenligt utformat och finner sålunda inga skäl till invändningar mot de redovisade riktlinjerna. Omfattningen av SEK:s verksamhet kommer enligt förslaget att vidgas. Bl. a. av den anledningen att förslaget inte förutsätter någon utvidgad prövning av inkommande kreditansökningar utöver den praxis som gäller för närvarande, skulle en sådan volymökning i och för sig, såsom utredningen förutsatt, i stort sett kunna absorberas av SEK inom ramen för dess nuvarande organisation. En viss ökning av personalen torde dock bli erforderlig. Det förutsedda utökade samarbetet med bankerna innebär att SEK:s utlåningsverksamhet i första hand skall avse avlyft av affärsbankernas krediter till utländska banker och köpare. Vidare kommer en stor del av arbetet med och övervakning av beviljade krediter att ombesörjas av bankerna. Det samlade svenska kunnandet i vad avser svensk och internationell finansiering kommer härigenom att tillvaratas. Styrelsen framhåller att det vid finansiering av större projekt kan visa sig ändamålsenligt att endast en del av exportkrediten finansieras av SEK medan resterande del finansieras på annat sätt t. ex. av svenska och/eller utländska banker, SIB eller andra kreditinstitut. En sådan möjlighet till uppdelad finansiering skulle enligt styrelsen minska belastningen på SEK-

systemet. Styrelsen betonar vikten av att exportkreditstödet utformas så att de samlade resurserna hos SEK och bankerna utnyttjas på bästa sätt och finner det därför lämpligt att SEK-systemet och räntestödet får tillämpas på olika delar och olika tider av samma exportkredit.

Sveriges industriförbund m.fl. organisationer välkomnar utredningens förslag som innebär att svenska företag i betydligt större utsträckning än för närvarande kommer att kunna konkurrera på lika villkor med utländska företag. Från organisationernas sida är man övertygad om att förslagen väsentligt ökar möjligheterna för svenska företag att inte endast återerövra tidigare förlorade marknadsandelar på många viktiga marknader utan också att åstadkomma en ökning av andelarna. Detta gäller speciellt större kapitalvaruleveranser och s. k. paketaffärer, där förmågan att lämna krediter på förmånliga villkor är särskilt viktig. Eftersom förslaget kommer att medföra en ökad export kommer det också att ha en betydande sysselsättningseffekt.

Organisationerna understryker kraftigt exportens betydelse för den svenska bytesbalansens utveckling samtidigt som man framhåller den ökade betydelsen som kreditkonkurrensen har fått för en framgångsrik exportförsäljning. Vidare framhålls att när man i exportfrämjande syfte skall konstruera ett svenskt exportkreditsystem, som skall ge de svenska exportörerna samma stöd som exportörerna i konkurrentländerna åtnjuter, måste man komma ihåg att Sverige i ett slag vill försöka nå en nivå som andra i-länder arbetat med i många år, för vissa länders del sedan 1960-talets början. Utredningens förslag kan – om de jämförs med nuläget för de svenska företagen – framstå som långtgående, men då bör erinras om att förslagen enbart syftar till att svenska företag skall få samma stöd från sina myndigheter som de utländska konkurrenterna redan har erhållit i många år.

Genom att, som utredningen föreslår, bibehålla det s. k. exportkreditstödet i en förbättrad form bör de samhälleliga kraven kunna bättre tillgodoses än genom att man begränsar det statliga stödet till enbart genom SEK finansierad kreditgivning. Härigenom kommer också företag och banker att stimuleras att arrangera exportförsäljning och exportfinansiering i utländsk valuta liksom att söka nya finansieringskällor och metoder. Den föreslagna lösningen med två alternativa stödformer ger vidare statsmakterna möjligheter att löpande styra insatserna efter konstaterade respektive önskade effekter, liksom bättre underlag för att besluta om hur framtida stödformer för exportkreditfinansiering bör utformas.

Organisationerna anser dock att utredningens förslag inte i någon större utsträckning löser de mindre företagens problem vid export, och finner det därför angeläget att åtgärder snarast vidtas för att lösa dessa företags finansieringsproblem vid exportaffärer. I sammanhanget erinras också om de säkerhetsproblem som de mindre företagen ofta ställs inför eftersom de kan ha svårt att få fram bankmässiga säkerheter redan under tillverknings-tiden.

Också *Företagareföreningarnas förbund* och *Sveriges Föreningsbankers Förbund* framför liknande synpunkter på den mindre industrins exportkreditproblem. Förbunden instämmer i övrigt med de synpunkter som framförts i Sveriges Industriförbunds m. fl. organisationers yttrande över utredningens betänkande.

Sveriges redareförening, som också ansluter sig till Sveriges Industriförbunds m. fl. organisationers yttrande framhåller att svensk rederinäring har behov att kunna tillgodogöra sig det föreslagna systemet såväl vid uthyrning av sjötransporttjänster till utlandet i fall då kontraktstiden överstiger två år som vid försäljning av begagnade svenska fartyg till utlandet när kredittiden överstiger två år. Föreningen ansluter sig således helt till utredningens principiella krav att ett nytt exportkreditsystem bör kunna utnyttjas lika av alla kategorier av svenska företag som exporterar varor och tjänster.

Sveriges varvsindustriförening finner utredningens förslag vara ägnat att förbättra exportföretagens konkurrensförmåga och finner det synnerligen angeläget att ett system enligt förslaget införs i syfte att möta de i stort sett motsvarande system som finns i andra länder. Liksom bl. a. *fullmäktige i riksgäldskontoret*, *Svenska bankföreningen*, *SEK* och *Sveriges Industriförbund m. fl. organisationer* framhåller varvsindustriföreningen vikten av att också export av fartyg inkluderas i utredningens förslag.

Varvsindustriföreningen framhåller vidare att lån för finansiering under tillverkningstiden också bör kunna lämnas av SEK. Liknande synpunkter har framförts av Sveriges Industriförbund m. fl. organisationer som också understrycker vikten av att statsmakterna inte genom allmänna kreditpolitiska åtgärder allvarligt begränsar bankernas möjligheter att ställa erforderliga medel till förfogande. Detta skulle i stället kunna underlättas t. ex. genom att bankerna får generell rätt att löpande refinansiera sådan kreditgivning utomlands.

Sveriges Exportråd är odelat positivt till utredningens förslag. Exportrådet avstår från att göra mera detaljerade kommentarer utan ansluter sig till vad som framförts i remissvaret från Sveriges Industriförbund m. fl. organisationer.

Svenska bankföreningen beklagar det faktum att statsunderstödd finansiering till icke marknadsmässiga villkor förekommer som konkurrensmedel på ett flertal marknader, men finner det angeläget att svenska företags konkurrensförmåga skärps genom att motsvarande faciliteter ställs till dessas förfogande. Bortsett från vissa föreslagna kompletteringar är bankföreningen därför beredd att tillstyrka att det föreslagna systemet provas för den aktuella försöksperioden. Föreningen ansluter sig dock till de principiella synpunkter och särskilda önskemål som framförs i ett särskilt yttrande från näringslivets sakkunniga och ledamöter.

Bankföreningen anser det angeläget att svenska banker och exportföretag är kapabla att med framgång uppträda på utländska kreditmarknader.

Denna bedömning förlorar inte sin giltighet därför att Sverige temporärt vidtar långtgående åtgärder för att åt svenska exportörer skapa med utländska konkurrenter likvärdiga möjligheter inom landet.

Innan en utvärdering skett och slutligt beslut om stödformerna för exportkreditfinansieringen tagits, bör handlingsfriheten bibehållas och de båda stödformerna tillåtas fungera parallellt och på lika villkor, så att ett reellt underlag för utvärdering erhålls. Vidare är det med tanke på de omfattande svenska behoven av utländsk upplåning väsentligt enligt Bankförningens mening att bibehålla nuvarande kompetens och internationella kontaktyta i finansieringsfrågor hos banker och större företag. Detta kan främjas genom att exportkreditstödet/bidraget ges en konkurrenskraftig utformning.

Föreningen poängterar också nödvändigheten av att den nuvarande arbetsfördelningen mellan SEK och affärsbankerna bevaras. Detta bör innebära att SEK primärt utnyttjas för finansiering av bank-till-bank och bank-till-köpare krediter samt att bankerna svarar för kredituppläggning och hantering av den av SEK lämnad finansieringen och biträder vid SEK:s upplåning i utlandet.

Landsorganisationen i Sverige (LO) motsätter sig inte att de föreslagna exportstödjande åtgärderna genomförs, men konstaterar att de i alla länder växande exportkreditsubventionerna givetvis är en av många former för den snabbt stigande protektionism som nu breder ut sig på alla världsmarknader. Enligt LO:s mening måste handelspolitiken bestämmas av att vi å ena sidan inte skall leda utvecklingen mot protektionism men å andra sidan inte har råd att stå som de sista kvar på frihandelsskansen. Den iver som nu på olika håll ådagaläggs för att stödja svensk exportindustri inger LO vissa betänkligheter. Även om Sverige inte har råd att komma alltför långt efter i utvecklingen mot protektionism så måste en viss försiktighet iakttas så att vi inte mer eller mindre oavsiktligt tar ledningen. Vidare måste vi undvika att iver leder till mindre väl genomtänkta bestämmelser som ger företagen oavsedda vinstmöjligheter på skattebetalarnas bekostnad.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) stödjer förslaget om inrättande av ett exportfinansieringssystem, och förutsätter därvid att man från svensk sida kontinuerligt kommer att följa förekommande internationella överenskommelser på detta område.

3.2 SEK-systemet

Samarbete med exportkreditnämnden (EKN)

EKN konstaterar att utredningen framhållit att de av EKN tillämpade reglerna för betalningsvillkor bör vara vägledande vid det föreslagna nya exportkreditsystemet. EKN påpekar att i de fall där EKN-garanti kommer att begäras får nämnden direkt tillfälle att pröva affärernas förenlighet med principerna för förskott, kredittider, lokala kostnader m. m. Om SEK genomför finansieringen av en exportaffär utan EKN-garanti, är det såsom utredningen synes förutsätta erforderligt att samråd sker mellan SEK och

EKN rörande godtagbara villkor för affären. EKN övervakar för svenskt vidkommande dels Sveriges åtaganden enligt vissa OECD-regler om exportkrediter, dels den s. k. consensusöverenskommelsen. Nämnden betonar att för vissa typer av kreditaffärer får statsgaranti ej beviljas utan föregående konsultation med andra länder. Nämnden noterar att det torde vara ett allmänt svenskt intresse att tidigare ingångna internationella överenskommelser respekteras även efter införandet av nya statliga stödåtgärder för exporten.

Skulle vid en viss affär en närmare bedömning behöva göras av konkurrensläget på räntesidan synes det ligga närmast till hands att EKN anlitas för detta, vilket i så fall skulle innebära att delvis nya rutiner behöver byggas upp inom nämnden.

SEK:s styrelse delar detta synsätt och framhåller i likhet med utredningen vikten av en ökad samordning av den statliga styrelserepresentationen i SEK och EKN. *Fullmäktige i riksbanken* redovisar däremot en annan uppfattning. Det faktum att exportkreditnämndens bedömning av kreditvillkoren blir avgörande för SEK:s kreditgivning talar enligt fullmäktiges mening tvärtom för att de båda styrelserna till sin sammansättning bör vara helt oberoende av varandra.

Behovet av begränsningar

Som tidigare har framhållits uppmärksammar flera remissinstanser behovet av strikta riktlinjer för tillämpningen av de föreslagna stödsystemen. Såväl av handelspolitiska som statsfinansiella skäl anses det angeläget att stödåtgärderna tillämpas på ett restriktivt sett under den föreslagna försöksperioden. Bl. a. *fullmäktige i riksbanken* framhåller det nödvändiga i att utvecklingen av systemet noga följs både med tanke på att det kan få genomgripande och delvis negativa effekter på kreditmarknaden i övrigt och framförallt med hänsyn till att statens kostnader varken kan förutses eller ligga inom statens egen kontroll med mindre än att reglerna ändras för verksamheten. Enligt fullmäktiges mening bör därför en översyn av reglerna ske redan efter ett år såvida inte erfarenheterna dessförinnan motiverar en revidering.

Svenska bankföreningen understryker för sin del vikten av att den föreslagna treårsperioden bör ses som en prövotid, under vilken såväl statsmakter som näringsliv bereds tillfälle att utvärdera de två stödformerna med avseende på inte bara statsfinansiella kostnader utan också kreditanvändning, exporttillväxt, utländsk upplåning m. m.

Det internationella samarbetet för att stävja interna stödåtgärder har ännu inte kommit så långt framhåller *kommerskollegium*. Beträffande exportsubventioner har däremot överenskommelser nåtts i flera olika sammanhang. Från svensk sida har man sålunda – förutom consensus-överenskommelsen som ju särskilt åberopas i betänkandet – bl. a. att beakta åtaganden i GATT, EFTA och Sveriges avtal med EEC respektive CECA.

KK finner för sin del att de föreslagna åtgärderna med sina klara subventionsinslag inte överensstämmer med ovan nämnda avtal – bortsett från consensus-överenskommelsen. Detta är givetvis inte tillfredsställande mot bakgrund av den grundinställning som man i dessa avseenden hävdar från svensk sida. Kollegiet har emellertid förståelse för att det i nuläget kan bedömas nödvändigt för industrin att ha möjlighet att erbjuda exportkrediter på villkor som är jämförbara med vad andra länder kan erbjuda. Det är mycket som talar för att utredningens bedömning av utvecklingen på sikt med en ökad export av kapitalvaror med inriktning på utvecklingsländerna är realistisk. Ett stärkande av svensk exports fotfäste i dessa länder kan vara av största betydelse. En exportsubventionering bör dock enligt kollegiets uppfattning i varje fall ej förekomma – annat än möjligen temporärt under exceptionella förhållanden – till förmån för svensk export till EG- och EFTA-länder.

KK framhåller vidare att prövning i s. k. matchningfall liksom ev. stödåtgärder avseende handeln med EG- och EFTA-länder bör göras av regeringen.

Även LO ifrågasätter om det är nödvändigt att ge förslagen om exportkreditfinansiering en helt generell tillämpning. De anges ha störst betydelse för handeln med statshandelsländerna och u-länder. Men för strävan att vidmakthålla frihandeln är våra relationer inom den stora europeiska frihandelszon som så nyligen fullföljts av största betydelse. Det synes därför LO väsentligt att inte äventyra detta resultat med nya exportstödåtgärder. LO finner därför att det finns skäl att överväga särregler för exporten till EG- och EFTA-länderna, innebärande lägre statligt exportkreditstöd med möjlighet att efter dispens tillämpa consensus-nivån.

LO ifrågasätter också om valet av kontraktvaluta kan lämnas helt till köpare och säljare. En reell prövning är här ofrånkomlig. Enligt LO:s mening kan det vara lättare att nå ett avtal i en valuta vars värde kan förutses falla, varvid i själva verket staten genom att svara för kursrisken tvingas subventionera försäljningen utöver den redan från början förutsedda räntesubventionen.

Möjligheterna för SEK att gardera sig genom upplåning i samma valutor är begränsade bl. a. genom att räntorna därvid mestadels blir väsentligt högre, ett förhållande som utredningen inte synes ha beaktat. Den generella kursriskgaranti som utredningen föreslår är enligt LO:s mening alltför omfattande och främmande för exportstödverksamheten. LO anser därför att det i varje särskilt fall bör kunna påvisas att konkurrenterna får sådant stöd från sina regeringar för att SEK skall få möjlighet att medge sådan garanti.

Behovet av ingående prövning gäller också vid s. k. matchning enligt LO:s mening. Svårigheten att konstatera vad konkurrenterna verkligen får av sina regeringar kan här lätt leda till att man accepterar villkor som andra konkurrenter i sin tur uppfattar som alltför långtgående och föranleder krav på ytterligare matchning från deras regeringar.

Bakom utredningens ställningstagande synes enligt *fullmäktige i riksbanken* ligga uppfattningen att en generell kreditgivning enligt consensus-villkor visserligen kan verka något mer kreditstimulerande än en diskretionär prövning av kreditkonkurrensen vid varje exportaffär, men att kraven på consensus-villkor ändå utgör en spärr mot en kraftig expansion av exportkreditgivningen. Fullmäktige vill inte bestrida att ett generellt system enligt utredningens förslag besitter väsentliga fördelar framför ett system som kräver en detaljerad prövning. Likväl måste understrykas att det av utredningen föreslagna systemet medför åtaganden för staten, vilkas omfattning inte kan förutses med någon säkerhet, men som kan bli betydande.

Enligt fullmäktiges mening kan systemet förväntas medföra att den totala exportkreditgivningen ökar vid given exportvolym, att andra finansieringskällor än SEK förlorar i betydelse och att kreditvillkoren inte längre blir föremål för förhandling. För statens del ger en sådan utveckling anledning till betänkligheter eftersom staten åtar sig att svara för såväl räntesom kursrisker. För företagen blir därför också valet av offertvaluta likgiltigt. Incitamenten torde därigenom också försvagas för SEK att uppnå bästa möjliga resultat i verksamheten.

Fullmäktige i riksbanken berör också de föreslagna kreditvillkoren för SEK:s kreditgivning och framhåller att utredningens förslag kan betraktas som ett maximalalternativ då utfästelse om kredit lämnas kostnadsfritt och ränte- och kursrisker helt bärs av staten. Fullmäktige förordar en viss differentiering av räntevillkoren så att utlåning i svenska kronor betingar en procentenhet högre ränta än utlåning i utländsk valuta. Härigenom skapas incitament för företagen att offerera exporten i utländsk valuta med åtföljande mindre kursriskåtaganden för staten. Också *riksrevisionsverket* finner det vara väsentligt att denna möjlighet till differentierad ränta noga övervägs.

RRV pekar på ytterligare möjligheter att begränsa statens åtaganden. Verket finner det inte orimligt att en generell löftesprovision uttas av SEK:s låntagare även i det nya stödsystemet. Härigenom minskas det statliga åtagandet vad avser eventuell löftesprovision för SEK. Erhållen provision kan även bidra till täckande av övriga administrativa upplåningskostnader inom verksamheten. Också införandet av en speciell administrativ avgift eller en generell kreditränta som med en fast procentsats överstiger den s. k. consensus-räntan är enligt verket tänkbara möjligheter till generella inskränkningar i subventionsnivån. Andra exempel på begränsningar – som även kan utnyttjas för en mer selektiv styrning av efterfrågan utgör möjligheten att införa varierande räntenivåer för en SEK-kredit beroende på val av kontraktsvaluta liksom möjligheterna till kreditgivning i fastställda "valutamix".

Ett införande av en allmän administrativ kreditavgift t. ex. baserad på utestående kreditbelopp skulle enligt RRV:s bedömning på ett naturligt sätt bl. a. bibehålla ett kommersiellt ansvar för SEK att i möjligaste mån

begränsa de administrativa kostnaderna för systemet inom ramen för ett visst avgiftsuttag. Det bör i detta sammanhang även övervägas om en avgift i beaktande av de stora kreditrisker som SEK med utredningens förslag kommer att ikläda sig bör medge möjlighet till erforderlig konsolidering inom bolaget. RRV bedömer det för sin del som lämpligt att i detta fall ta ut en särskild generell administrationsavgift utan att därmed ta ställning till behovet av subventionsnivå i det föreslagna systemet.

Sveriges industriförbund m.fl. organisationer motsätter sig tanken på differentierade räntor eller överhuvudtaget sådana begränsningar i kreditvillkoren som skulle medföra att exportföretagen får högre genomsnittliga refinansieringsräntor än de föreslagna consensus-räntorna. Från organisationernas sida hävdas att detta skulle innebära att man gick ifrån grundtanken i utredningens direktiv, nämligen att skapa konkurrensneutralitet mellan svenska och utländska företag på exportkreditområdet. *Sveriges exportråd* understryker för sin del vikten av att också export till i-länder omfattas av de föreslagna stödåtgärderna.

Kreditramens storlek

RRV understryker osäkerheten i utredningens beräkningar av kreditramens storlek och framhåller att frågan om i vilken utsträckning det föreslagna utvidgade statliga stödet kan leda till en jämfört med i dagsläget ökad exportvolym och även utvidgad exportkreditgivning inte närmare har berörts av utredningen. En utvidgad kreditgivning synes enligt RRV kunna inträffa då företagen i många fall kan uppleva det förmånligare att med det föreslagna stödsystemet som hjälp t. ex. refinansiera en tvåårskredit i stället för att offerera med en kortare kredit som ej kan bli föremål för motsvarande refinansieringsstöd. RRV håller det för sin del inte osannolikt att den av utredningen föreslagna kreditramen kan vara för liten i förhållande till efterfrågan. Om detta skulle bli fallet uppstår en situation som leder till köbildning och eventuell prioritering av kreditansökningar. Enligt verkets bedömning torde svårigheter föreligga att i ett generellt system av den karaktär som utredningen föreslår finna ändamålsenliga och för SEK lätthanterliga prioriteringsgrunder i en situation där begärda krediter överstiger tillgänglig kreditvolym. Ett administrativt förfarande med kösystem o. dyl. är uppenbarligen inte rationellt. Å andra sidan är det enligt RRV:s uppfattning väsentligt att de statliga åtagandena i möjligaste mån kan överblickas och att de inte på ett svårförutsebart sätt volymmässigt tvingas att ökas under den föreslagna försöksperioden. Det bör emellertid understrykas att de statsfinansiella effekterna av det samlade statliga ränte- och kursåtagandet i det föreslagna systemet inte kan bedömas ens inom den av utredningen föreslagna kreditramen.

Liksom RRV efterlyser *fullmäktige i riksgäldskontoret* en bedömning av i vilken utsträckning den föreslagna vidgning av exportkreditstöd kommer att innebära en ökning av den totala exportkreditgivningen. Fullmäktige

avser för sin del att frågan om i vilken omfattning den föreslagna vidgning-
en av SEK:s verksamhet skulle innebära en nettoökning av Sveriges ex-
portkreditgivning eller enbart en överflyttning till SEK av en del av den
kreditgivning som nu sker från exportörer och banker. Rimligen bör för-
slaget medföra en totalt sett ökad volym av svenska exportkrediter enligt
fullmäktiges uppfattning. I förhållande till nuläget får alltså förslaget – åt-
minstone i initialskedet – till effekt dels ett totalt sett ökat behov av
svensk upplåning utomlands, dels en överflyttning från banker och företag
av sådan upplåning till SEK.

Styrelsen i SEK delar i likhet med många remissinstanser den av utred-
ningen framförda uppfattningen att kreditramen kan behöva justeras under
försöksperioden. För sin del finner emellertid styrelsen det vara sannolikt
att kreditramen måste utökas redan i början av försöksperioden och pekar
därför på möjligheten att göra en uppräknig av ramen före systemets
ikraftträdande för att köbildning eller prioritering av låneansökningarna
skall kunna undvikas. Skulle ramen visa sig vara för liten bör det ankomma
på statsmakterna att ange de kriterier som skall användas för prioritering
av låneansökningarna. *Sveriges industriförbund m. fl. organisationer* delar
denna uppfattning och anser det önskvärt att ramen redan från början sätts
till 12.000 milj. kr. istället för, som föreslagits av utredningen, 10.000 milj.
kr.

I likhet med bl. a. RRV utgår konjunkturinstitutet ifrån att kreditramen
skall kunna anpassas på sådant sätt att exportföretagen i tillämpliga fall
kan räkna med att få tillgång till kreditutfästelse från SEK. Skulle det inte
visa sig möjligt skulle åtskilligt gå förlorat av den med förslaget avsedda
stimulanseffekten, samtidigt som en mera selektiv prövning skulle ställa
helt andra, dvs. i hög grad ökade, krav på utredning av ärendena. För de
kreditsökande skulle detta givetvis innebära tidsutdräkt och osäkerhet.
Härtill kommer risken att en selektiv behandling inom SEK av kreditan-
sökningar kan komma att medföra att kortsiktiga sysselsättningsintressen
får prioriteras i förhållande till överväganden med avseende på utveckling-
en av struktur och sysselsättning på längre sikt.

Arbetsmarknadsstyrelsen förutsätter för sin del att man vid en eventuell
justering av den föreslagna kreditramen även tar hänsyn till sysselsätt-
ningspolitiska synpunkter. Också vid prövningen av enskilda ärenden bör,
med beaktande av övriga omständigheter, särskild hänsyn tas till effekter-
na på sysselsättningen, framhåller AMS, som dock inte är enig på denna
punkt.

Enligt *statens industriverk* kan det inte uteslutas att det föreslagna ram-
beloppets storlek kommer att innebära en begränsning som nödvändiggör
en prioritering av kreditgivningen. I sådant fall utgår verket ifrån att denna
görs utifrån samhällsekonomiska överväganden.

Förekomsten av dubbla stödformer erbjuder, enligt *Svenska bankför-
eningen*, fördelen att redan under prövoperioden tillåta sådana förändring-
ar i finansieringsvillkoren att efterfrågan på statsunderstödd finansiering

kan minskas eller förskjutas mot endera stödformen. Om den uppsatta kreditramen eller godtagna statsfinansiella kostnader hotar att överskridas, finner bankföreningen förändringar i finansieringsvillkoren vara att väsentligt föredra framför någon form av kö- eller ransoneringsystem, som försvårar företagens planering och minskar deras möjligheter att vid förhandlingar räkna med att ha tillgång till en viss finansiering.

Den föreslagna ramen torde inte vara av praktisk betydelse anser *fullmäktige i riksbanken*. Finansieringssystemet utmärks av att SEK är skyldigt att ställa medel till förfogande för alla exportaffärer där consensus-villkoren är uppfyllda. Någon annan prövning eller urvalsförfarande kommer inte ifråga för SEK:s del. Inte heller kan köbildning godtas eftersom större delen av kreditgivningen grundas på utfästelser om utbetalning vid angivna tidpunkter. Skulle systemet visa sig vara mer kreditstimulerande än förutsett och rambeloppet således förbrukas under kortare tid än tre år har statsmakterna att välja mellan att vidga ramen eller att ändra villkoren för statens åtagande.

Också TCO bedömer det sannolikt att kreditansökningarna kommer att överskrida den av utredningen föreslagna kreditramen, varvid en prioritering måste ske bland de ifrågavarande ansökningarna. TCO anser att i en sådan situation bör sådana projekt förmånsbehandlas där effekterna från sysselsättningspolitiska, regionalpolitiska eller näringspolitiska utgångspunkter bedöms särskilt betydelsefulla. För att underlätta en sådan bedömning bör ansökan om exportkredit åtföljas av sysselsättningsplaner och beskrivningar av den med exportören förknippade produktionens fördelning på egentillverkning, underleverantörer, utländsk respektive inhemsk produktion. Ansökan om exportkredit bör enligt TCO:s mening automatiskt åtföljas av yttrande från berörda fackliga organisationer.

Avräkningsförfarandet

Utredningen föreslår att en årlig prövning av statens ränte- och kursriskåtagande sker hos regeringen. Härigenom säkerställs en samlad bedömning av SEK:s totala ränte- och kursriskengagemang. RRV delar denna bedömning och finner det lämpligt att SEK:s medeltilldelning som följd av det statliga åtagandet sker årsvis i efterskott. RRV delar även utredningens bedömning av hur ett avräkningsförfarande bör kunna ske men vill peka på att utredningens förslag till marknadskompensation till SEK synes innebära en kompensation även av normal räntemarginal, dvs. även inkluderande avsättningar och utredningar till SEK:s ägare.

Genom den årliga prövningen erhålles en löpande och allsidig utvärdering av det föreslagna systemet enligt RRV:s bedömning. Behov torde emellertid föreligga av vissa justeringar av det föreslagna systemet under pågående försöksperiod. Detta kan avse ev. utvidgning av kreditramen man kan även avse modifieringar i subventionsnivåer, t. ex. som följd av förändrade förhållanden på främst de internationella valutamarknaderna.

Det är sålunda väsentligt att regeringen bereds tillfälle att under pågående försöksperiod även ta ställning till systemet i dessa avseenden. Det bör mot bakgrund av dels regeringens årliga prövning av kurs- och riskåtagandet, dels svårigheterna att för hela försöksperioden bedöma kreditefterfrågan, dels det eventuella behovet av flexibilitet i subventionsnivåer, övervägs om den för SEK tillåtna kreditvolymen istället årligen bör fastställas av regeringen inom ramen för ett av riksdagen lämnat bemyndigande för hela försöksperioden. Detta bemyndigande skulle vara så pass omfattande att eventuella höjningar av SEK:s kreditram inrymdes. Genom ett sådant förfarande torde på ett effektivt sätt en årlig utvärdering och överväganden om modifieringar av systemet kunna kopplas till frågan om volymen av det statliga åtagandet.

Bankinspektionen har inget att erinra mot utredningens förslag på denna punkt och i likhet med riksrevisionsverket understryks vikten av att erforderlig konsolidering sker hos SEK med tanke på de stora kreditrisker SEK kommer att ikläda sig.

Inte heller *SEK:s styrelse* reser några invändningar mot det föreslagna avräkningsförfarandet, men utgår från att mera ingående diskussioner med staten senare kommer att äga rum i samband med att nödvändiga föreskrifter för bolagets verksamhet utarbetas.

Ut- och upplåningsverksamheten

Enligt utredningens bedömningar av det framtida upplåningsbehovet torde detta rymmas inom den upplåningskapacitet som SEK enligt bestämmelserna i företagets bolagsordning besitter. Av betydelse härvidlag är enligt *RRV:s* mening bl. a. i vilken utsträckning krediter inom systemets ram blir garanterade av EKN och i vilken takt återbetalning av krediter sker. Skulle dock den föreslagna kreditramen behöva ökas under försöksperioden torde enligt *RRV:s* bedömning SEK:s nuvarande upplåningskapacitet vara otillräcklig. Härvid är tillskott till SEK:s upplåningsgrundande kapital eller andra ändringar i bolagsordningens bestämmelser om upplåningsrätt nödvändiga att genomföra redan under försöksperioden. Att beakta i detta sammanhang är att det föreslagna systemet i sig inte innebär någon reduktion av SEK:s generella kreditrisk. En ökning av SEK:s upplåningskapacitet torde därför lämpligen behöva inkludera även en ökning av det upplåningsgrundande kapitalet. Enligt verkets bedömning bör ovan nämnda förhållanden beaktas redan vid ställningstagande till införande av det utredningen föreslagna SEK-systemet.

Enligt *bankinspektionens* uppfattning kan kapitalsubstansen i SEK inte generera en tillräcklig upplåningskapacitet för att möta den beräknade stora kreditvolymen, även om man räknar med viss återbetalning av krediter under perioden. Vilken kapitalökning som erfordras och vid vilken behov därav uppstår är naturligtvis svårt att avgöra i dagsläget. Av betydelse är bl. a. i vilken utsträckning krediter inom systemets ram blir garan-

terade av EKN. Vidare bör beaktas att bindande utfästelser avseende framtida kredit ej skall lämnas utan att den däremot beräknade upplåningskapaciteten är tryggad. Att sålunda tillskott till SEK av upplåningsrättsgrundande kapital med all sannolikhet blir nödvändigt bör enligt bankinspektionens bedömning beaktas vid det slutliga ställningstagandet till förslaget. Det anses inte möjligt utgå från att ändring av bolagsordningens bestämmelser om upplåningsrätt skall kunna leda till någon mera betydande ökning av upplåningskapaciteten. Också *Sveriges investeringsbank AB* anför liknande synpunkter på SEK:s möjligheter att genomföra en upplåning av den omfattning som utredningen föreslår utan ytterligare förstärkning av upplåningskapaciteten.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anser att en möjlighet för SEK att erhålla specifik statsgaranti för varje utlandslån vara värdefull och upplåningen skall kunna ske till bästa villkor. SEK:s upplåning skall då få en ställning likvärdig med den som ges varven och vissa andra huvudsakligen statliga låntagare. Ett annat alternativ är att SEK liksom Statens Investeringsbank erhåller en statlig garanti för en viss upplåning. Erfarenheten visar dock att långivarna betraktar en sådan garanti som mindre värdefull än garantier för varje enskilt lån som upptas. Fullmäktige framhåller vidare att SEK:s upplåning kommer att ta i anspråk en del av den svenska statliga kreditvärdigheten på olika utlandsmarknader, utan att detta kommer finansieringen av statens budgetunderskott till godo. I den mån SEK därmed lyfter av banker och företag en del av den kreditförsörjning med avseende på exporten som de hittills svarat för förutsätter fullmäktige att bankerna skall visa ökad beredvillighet att i sin inhemska placeringspolitik tillgodose statens finansieringsbehov.

Fullmäktige anser det också vara väsentligt att SEK:s upplåning hantearas i nära kontakt med annan svensk upplåning i utlandet, speciellt den statliga och statsgaranterade. Fullmäktige är medvetna om att samordningskravet kan innebära vissa restriktioner för SEK:s möjligheter att bedriva sin upplåning på ett sätt som ger maximal anpassning till utlåningen, men anser detta vara en ofrånkomlig konsekvens av utredningens förslag i övrigt.

Koordineringen av SEK:s utlandsupplåning med övrig statlig och statsgaranterad upplåning kan delvis äga rum inom ramen för riksbankens valutastyrelse, särskilt när det gäller tidsaspekten. Även den arbetsgrupp för statlig utlandsupplåning i vilken ekonomidepartementet, riksbanken och riksgäldskontoret ingår, torde komma att utgöra ett forum för vissa övergripande frågor i detta sammanhang. Vid sidan härav blir emellertid ett kontinuerligt samråd på tjänstemannaplanet mellan SEK och riksgäldskontoret av största vikt, särskilt som kontoret utöver den direkta statsupplåningen och den statsgaranterade upplåningen också svarar för den nordiska samordningen.

Styrelsen i SEK delar utredningens uppfattning att bolagets upplånings-

kapacitet, beräknad enligt nuvarande bolagsordnings bestämmelser, torde vara tillräcklig under de närmaste åren. För att åstadkomma största möjliga handlingsfrihet i upplåningshänseende är det dock önskvärt att de upplåningsgrundande bestämmelserna i bolagsordningen revideras på ett så tidigt stadium som möjligt av den föreslagna försöksperioden. Utredningens förslag på denna punkt torde vara ändamålsenligt och kunna ligga till grund för en sådan ändring men styrelsen framhåller dock att man vid en översyn av SEK:s bolagsordning, som är aktuell i detta sammanhang, vidtar sådana ändringar som ger bolaget flexibilitet för framtiden. Bl. a. pekas på möjligheten att införa ett särskilt garantikapital för SEK:s upplåning.

Vad avser det föreslagna avräkningsförfarandet för lämnade kreditlöften har styrelsen i SEK ingen invändning mot utredningens förslag att sådana löften t. v. avräknas med endast 25 % innan kundernas accept eller avslag erhålles. Utnyttjandet av givna löften har under senare år starkt varierat och kommer att skifta också i framtiden. Detta påverkar alltså den volym av förhandslöften SEK kan lämna. F. n. bedöms alltså 25 % vara en lämplig avräkningssiffra. Skulle emellertid ramen tas i anspråk i annat tempo än som förutsetts bör styrelsen ges bemyndigande att själv ändra avräkningsgrunderna efter anmälan till regeringen.

Enligt utredningen bör SEK inte åläggas att bedriva en objektsbunden upplåning då detta motverkar möjligheterna att tillvarata ränte- och kursrisksynpunkter. *Bankinspektionen* framhåller att även om kostnads- och effektivitetsskäl talar för en relativt obunden upplåning så bör totalt sett en tidsmässig och valutamässig överenskommelse uppnås mellan upplåning och utlåning. Också *SEK:s styrelse och Sveriges industriförbund m. fl. organisationer* tar upp denna fråga. Härvid understryks bl. a. att upplåningen vid varje tidpunkt bör ske på sådant sätt att den bedöms bli billigast och minst riskfylld med tanke på statens samlade ränte- och kursriskåtaganden. Detta kräver en flexibel upplåning som innebär att val av bl. a. upplåningsvaluta, räntesats och löptid successivt måste anpassas till de rådande, snabbt föränderliga, marknadsförhållandena. Det är bl. a. därför sannolikt att SEK:s upplåning måste ske genom upptagande av så stora lånebelopp att de inte omedelbart kan utbetalas till exportföretagen eller banker enligt ingångna kreditavtal. SEK:s styrelse anser för sin del det vara nödvändigt att SEK ges möjlighet att förränta sådana tillfälligtvis uppkomna kassaöverskott, särskilt i utländsk valuta. Detta föreslås i vad avser utländsk valuta kunna ske inom ramen för ett av riksbanken generellt lämnat tillstånd.

Ägarförhållandena i SEK

I likhet med reservanterna anser *I.O* och *TCO* att det föreslagna exportkreditsystemet bör föranleda en ändring av ägarstrukturen inom SEK så

att statlig majoritet uppkommer. LO anser att staten måste ha ett avgörande majoritetsinflytande i SEK om den skall ge kursriskgaranti för dess upplåning. Garantin skulle annars alltför lätt kunna användas för att ge bankerna möjligheter till vinstgivande valutaaffärer. Från TCO:s sida anförs att det föreslagna systemet kan förväntas resultera i en ökad långivning från SEK. Enligt aktiebolagets konstruktion motiverar insatser i form av riskvilligt kapital ett ägarinflytande av motsvarande storlek. Det föreslagna systemet innebär, enligt TCO, dels att det finansiella risktagandet upphör för bankernas del varför deras kapitalinsatser närmast kan karaktäriseras som långivning, dels troligen att avkastningen på insatt kapital ökar. SEK:s verksamhet skulle enligt förslaget fortsättningsvis få karaktären av myndighetsutövning genom att SEK fördelar statliga medel, vilket enligt TCO ytterligare understryker det berättigade i att ändra majoritetsförhållandet inom SEK.

TCO anför vidare att SEK:s och EKN:s styrelse bör kompletteras med representation från LO och TCO. Detta anses motiverat mot bakgrund av det föreslagna exportkreditfinansieringssystemets sysselsättnings- och näringspolitiska verkningar.

Men hänsyn till att framtida beslut inom SEK kommer att gälla ianspråktagande av statliga medel anser *statens industriverk* att staten måste garanteras beslutsmajoritet i styrelsen. *Fullmäktige i riksgäldskontoret* anser också att en statlig aktiemajoritet i SEK vore att föredra med tanke på de upplåningsvolymerna som föreslås och som skulle komma att förverkligas parallellt med annan omfattande svensk upplåning genom staten eller med statsgaranti. Härigenom torde SEK få det betydligt svårare att hävda sig utan en starkare markering utåt av det statliga ansvaret för bolagets finansiering.

Fullmäktige föreslår också att riksgäldskontorets sakkunskap beträffande utlandsupplåning och dess löpande kontakter med marknaderna ställs till SEK:s förfogande genom att kontoret blir representerat i SEK:s styrelse. Detta skulle också möjliggöra att det nödvändiga samordningsarbetet till viss del kunde förläggas till styrelsen.

SEK:s styrelse finner det knappast rimligt att utgå ifrån att skilda uppfattningar skulle föreligga beroende på partsrepresentationen i styrelsen. Varje exportaffär har i sig en självklar sysselsättningsbefrämjande och valutaintjänande effekt. Någon konflikt mellan partsintressena torde därför inte behöva uppkomma.

En ändring av ägarförhållandena i SEK torde inte påverka styrelsens sätt att genomföra de uppgifter som nu åläggs bolaget. I likhet med utredningens majoritet anser SEK:s styrelse sålunda att bl. a. frågor som sammanhänger med behandlingen av kreditärenden för vilka statligt stöd till SEK utgår bäst bör kunna regleras i form av särskilda överenskommelser mellan staten och bolaget. Storleken av den utdelning SEK skall lämna aktieägarna bör på motsvarande sätt regleras genom avtal mellan delägarna.

Bl. a. Svenska Bankföreningen och Sveriges Industriförbund m. fl. organisationer delar denna uppfattning.

Utländsk kreditkonkurrens i Sverige

Sveriges industriförbund m. fl. organisationer instämmer i likhet med flera andra remissinstanser i utredningens förslag att statliga insatser bör komma ifråga för att neutralisera utländsk statsunderstödd kreditkonkurrens vid försäljning i Sverige. Organisationerna anser det också vara angeläget att frågan om huruvida statliga garantier skall kunna lämnas för att täcka kommersiella risker på inhemsk köpare snarast prövas. Sveriges varvsindustriförening ifrågasätter om prövning, såsom utredningen föreslagit, i varje enskilt fall måste göras av regeringen. Som alternativ föreslår varvsföreningen att SEK bör kunna ges bemyndigande att efter givna riktlinjer fatta beslut i frågor rörande sådana krediter understigande visst förutbestämt belopp.

Den principiella frågan om behovet av att utvidga det föreslagna exportkreditstödet till även importkonkurrerande företag undandrar sig RRV:s bedömning. Verket vill emellertid framhålla att skulle en internationell utveckling mot ökat statligt stöd i nämnda avseenden ske kan allvarliga protektionistiska effekter på den internationella handeln uppkomma. Det är väsentligt att Sverige i internationella sammanhang aktivt söker verka för begränsningar i den statsunderstödda exportkreditkonkurrensen. Det bör noga övervägas i vilken utsträckning ett införande av utredningens förslag vad avser den importkonkurrerande industrin minskar den utländska tilltron till de svenska strävandena i detta avseende.

RRV framhåller vidare att en sådan utvidgning av det föreslagna SEK-systemet innebär att SEK:s bolagsordning måste ändras. SEK kan för närvarande endast medverka i kreditgivning i samband med exportaffärer. Det kan även finnas skäl som talar för att t. ex. Sveriges Investeringsbank som ett alternativ till SEK kan medverka i den föreslagna kreditgivningen till importkonkurrerande företag. Härigenom avlastas SEK en för bolaget något artfrämmande kreditgivning samtidigt som behovet av ändring av dess bolagsordning undanröjs och en uppbyggd kreditgivningskapacitet inom Investeringsbanken kan tillvaratas. En sådan medverkan från Investeringsbankens sida innebär emellertid att en kreditram av tidigare nämnt slag även måste tilldelas detta kreditinstitut.

Fullmäktige i riksbanken har inget att erinra mot utredningens förslag på denna punkt men understryker vikten av att restriktiva kriterier tillämpas i dessa fall för att motverka en utbredning av kreditgivningen till icke marknadsmässiga villkor på den inhemska kreditmarknaden.

TCO framhåller i denna fråga att den importkonkurrerande delen av den svenska industrin i detta avseende bör ges samma möjligheter till exportkrediter som exportindustrin. Som skäl härför anförs bl. a. att det nya exportkreditsystemet inte får ges en konkurrensnedvridande verkan.

I anknytning till utredningens förslag på denna punkt erinrar *kommerskollegium* om att det enligt de GATT-regler som finns rörande utjämnings-tullar till skydd mot subventionerad import (artikel VI) bl. a. krävs att den s. k. skadeaspekten skall beaktas.

SEK:s styrelse pekar i likhet med RRV på behovet av en ändring av SEK:s bolagsordning. Styrelsen ställer sig dock tveksam till om den föreslagna modellen är den lämpligaste.

Biståndskrediter

Bl. a. *SIDA* tar upp frågan om s. k. blandade krediter, dvs. kommersiella krediter med inslag av biståndsmedel, som lämnas i samband med utvecklings-samarbete ofta till starkt subventionerade kreditvillkor.

Styrelsen anser att bistånd och kommersiell kreditgivning i princip bör hållas isär. Den omständigheten att några länder inte gör en sådan åtskillnad utan tillåter blandformer – mjuka kommersiella krediter och hårda biståndskrediter eller kombinationer av bistånd och normala kommersiella krediter – bör inte utgöra ett skäl för att ändra den svenska inställningen. Sverige bör fortsätta att söka påverka i-länderna att ge bistånd på så mjuka villkor som möjligt.

SIDA har från vissa mottagarländer mött önskemål om krediter som inte utgör bistånd men som har mjukare villkor än de kommersiella krediterna.

Biståndsmedel har i Sverige inom ramen för stöd till u-länders import av-satts för finansiering av förstudier till projekt, som sedermera kan komma att finansieras på kommersiell väg. Ett mottagarland kan finansiera viss utrustning till ett projekt med biståndsmedel och annan utrustning med kommersiella krediter eller andra medel. Detta innebär inte att kommersiella krediter subventioneras, men den ekonomiska effekten kan från projektets och u-landets synpunkt bli ungefär densamma som om en subventionerad kommersiell kredit erhållits. Som förutsättning för ianspråkstagande av biståndsmedel gäller, att mottagarlandet prioriterar en sådan användning. Initiativet kommer från u-landet och biståndsmedel används i eget intresse för utvecklingsändamål.

I likhet med utredningen anser styrelsen, att det kan finnas skäl att ytterligare kartlägga förekomsten av blandade krediter. Styrelsen utgår ifrån att *SIDA:s* medverkan påkallas om en utredning kommer till stånd.

Också *Sveriges industriförbund m.fl. organisationer* tillstyrker fortsatt utredningsarbete i denna fråga. Från organisationernas sida föreslås vidare att också Sverige ingår s. k. ramavtal om statsunderstödda krediter i första hand med vissa statshandelsländer. Sådana kreditavtal, som förekommer i många i-länder, anses ha ett betydande good-will-värde i köparländerna och skulle underlätta företagens försäljningsarbete avsevärt.

Fullmäktige i riksgäldskontoret erinrar om att Sverige under tidigare perioder lämnat kommersiellt motiverade statskrediter till andra länders regeringar. Detta var särskilt fallet under och efter andra världskriget, då

syftet med givningen var att man från svensk sida ville bidra till återuppbyggnaden genom att möjliggöra köp av svenska exportvaror. Under senare tid har sådana statskrediter i allt högre grad blivit ett instrument för det svenska utvecklingsbiståndet. För närvarande spelar sådan kreditgivning en mindre roll även inom biståndsverksamheten. I praktiken använder Sverige således inte längre biståndskrediter som instrument för exportfinansiering konstaterar fullmäktige vidare. En ev. återupptagen statskreditgivning skulle därför behöva få andra former. Skulle ett utredningsarbete inledas angående dessa frågor, är riksgäldskontoret berett att medverka häri.

Övergångsbestämmelser

Utredningen förutsätter att dessa förslag skall genomföras från den 1 juli 1978. Med hänvisning till att förslaget innebär att möjligheterna att finansiera exportkrediter blir avsevärt bättre än för närvarande framhåller bl. a. *Svenska bankföreningen, Sveriges exportråd och Sveriges industriförbund m. fl. organisationer* att man kan förutse att företag som har exportaffärer aktuella under de närmaste månaderna söker uppskjuta kontraktstecknandet åtminstone till den 1 juli. I många fall torde dock sådana uppskov med kontraktstecknandet ej vara möjliga. För att undvika att företagen på grund härav förlorar affärer och även för att slippa ej önskvärda förskjutningar i affärsaktiviteterna föreslås sålunda att de nya bestämmelserna sätts i kraft så snart som möjligt. Med förbehåll för riksdagens godkännande bör därför den nya lagen om exportkreditstöd liksom de föreslagna finansieringsmöjligheterna hos SEK få gälla för exportkontrakt ingångna tidigast dagen efter förslag i dessa frågor föreläggs riksdagen.

3.3 Nuvarande exportkreditsystem

Allmänt

RSV har i princip inget att erinra mot de av utredningen föreslagna ändringarna i gällande lag om avdrag vid inkomsttaxeringen avseende baskostnad för exportkredit (SFS 1973:423). Vad gäller övergången till bokföringsmässig beräkning av ränteskillnaden framhåller visserligen verket att kontrollen blir mer komplicerad och tidskrävande än tidigare. RSV anser dock sakskalet för en övergång vara så starka, att den föreslagna ändringen bör vidtas. Med hänsyn till nämnda förhållanden förefaller det lämpligt enligt verkets bedömning, att ansökningarna om utbetalning av exportkreditbidrag prövas av RSV. Ytterligare ett skäl härför är att ansökningarna i flertalet fall torde komma från mellankommunala företag, vars deklarationer förvaras hos allmänna ombudet och således är lätt tillgängliga för RSV:s personal.

Ett genomförande av lagförslaget bör enligt RSV:s mening föranleda ändring av civilförvaltningens sekretesskungörelse (SFS 1939:7) 2 § punkt

51. Därvid bör – med hänsyn till att räkenskaper får granskas och uppgifter därom kan dokumenteras i ärendet – samtidigt ett motsvarande tillägg om att sekretess gäller göras i fråga om handlingar i ärenden enligt lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning. Något sekretesskydd föreligger idag inte i sådana ärenden.

I ett till utredningens betänkande fogat särskilt yttrande har ledamoten Wallén anfört vissa principiella synpunkter i frågan om bibehållande av det nuvarande exportkreditstödet. RRV delar de synpunkter som anförs i yttrandet. I avvaktan på en närmare utvärdering av detta system framhåller verket vidare vikten av att av administrativa skäl så små modifieringar som möjligt nu vidtas i systemet. Sålunda är RRV negativ till en komplettering av nuvarande ränteavdrag med ett exportkreditbidrag. Det torde även kunna bedömas att de speciella företag som kan förväntas utnyttja systemet i dagsläget eller under de närmaste åren kommer att befinna sig i en sådan resultatsituation att ett skatteavdrag kan utnyttjas. Likaså torde dessa företag vara väl förtrogna med de kalkylproblem som kan uppstå vid en bedömning av stödets effekter.

Också *Statens industriverk* har invändningar mot utredningens förslag att möjligheter bibehålls att erhålla ränteavdrag. Verket framhåller att det föreslagna SEK-alternativet innebär från statens/stödgivarens synpunkt att subventionsgraden styrs direkt genom beslut av SEK. Genom möjligheterna att balansera ränte- och kursförluster genom bl. a. val av upplåningsvalutor och löptider kan de samlade samhälleliga förlusterna begränsas. Det nuvarande räntestödet saknar sådana fördelar. Graden av subvention bestäms i praktiken av exportföretagen själva genom att skatteavdragen inte görs avhängiga av företagets val av finansieringsalternativ. Därmed kan i det nuvarande systemet exportföretagen vid utnyttjande av räntestöd välja förhållandevis kurssäkra men dyra valutor vilket kan medföra större subventioner än det föreslagna billigare SEK-alternativet. Utredningens förslag att bibehålla möjligheter att erhålla nuvarande exportkreditstöd avstyrks av industriverket som inte kan finna detta motiverat.

Svenska bankföreningen och *Sveriges industriförbund m. fl. organisationer* är positiva till ett bibehållande av nuvarande exportkreditsystem och utgår från att detta stöd kommer att vara i lika grad tillgängligt vid export till alla marknader. Dessa remissinstanser betonar vikten av att företagen vid utnyttjandet av exportkreditstödet liksom vid SEK-finansieringen kan erhålla avdrag eller bidrag för räntor under consensus efter prövning i s. k. matching-situationer.

Beträffande övergångsbestämmelserna föreslås bl. a. att "exportkreditavtal som ingås efter den 1 juli 1978, men för vilket regeringen redan har medgivit rätt till avdrag enligt den upphävda lagens bestämmelser, bör omfattas av den nya lagen. Det tidigare lämnade medgivandet förfaller härigenom och nytt medgivande måste sökas".

Nyssnämnda remissinstanser anser att det tidigare lämnade medgivan-

det bör bestå även om avtalet ingåtts efter den föreslagna lagens ikraftträdande. Man föreslår därför att lagtexten kompletteras med en bestämmelse av den innebörden. I annat fall anses risk föreligga för rättsförluster, betingade av att företaget förbisett att göra en ansökan enligt nya lagen. Det förhållandet att det tidigare lämnade medgivandet består, bör dock inte innebära att exportören förhindras att inge ny ansökan enligt den nya lagens bestämmelser.

Utredningen har ansett att det bör övervägas att överföra hanteringen av nuvarande exportkreditsystem från regeringen till EKN. Från EKN:s sida motsätter man sig inte ett sådant överförande om praktiska skäl talar här för. Under alla förhållanden, framhålls det vidare, bör nämnden även i fortsättningen biträda vid den tekniska bedömningen av de affärer för vilka exportörerna begär sådant stöd.

Lagförslaget

Beträffande det inom utredningen utarbetade lagförslaget har lämnats följande synpunkter från remissinstanserna.

1 §. Uttrycket "statligt exportkreditstöd" framstår enligt RSV:s mening som något oegentligt, eftersom även kommunerna får bidra till stödet genom bortfall av skatteintäkter i sådana fall stödet då utgår i form av avdrag vid inkomsttaxeringen.

2 §. Svenska bankföreningen föreslår att ordet "kapitalmarknadsinstitut" i lagtexten ändras till det i sammanhanget mera adekvata uttrycket "kreditinstitut" med den innebörd, som följer av den i lagen om kreditpolitiska medel upptagna definitionen.

Enligt sista stycket i denna paragraf skall exportkreditstöd inte utgå för exportkredit, som helt eller delvis finansieras hos SEK, om finansiering sker med hjälp av statligt stöd enligt den tänkta nya lagstiftningen. Bl. a. Svenska bankföreningen, SEK och Sveriges industriförbund m.fl. organisationer framhåller att det vid finansiering av större exportprojekt kan visa sig ändamålsenligt, att endast en del av exportkrediten, t. ex. de delar av krediten som amorteras i slutet av kredittiden, finansieras av SEK, under det att de tidigare förfallande amorteringarna finansieras på annat sätt, t. ex. av svenska och/eller utländska banker. Genom samfinansieringar av nämnt slag kan belastningen på SEK minska. Man anser sålunda att de båda stödssystemen bör få utnyttjas för en och samma affär och avstyrker att ett förbud häremot införs i lagtexten. Svenska bankföreningen framhåller för sin del att möjligheterna bör breddas att fortsätta det hittills framgångsrika samarbetet mellan SEK och affärsbankerna vid dessa samfinansieringar. För att öka likvärdigheten mellan de båda stödalternativen borde företagen därför ges rätt att med räntekostnad jämställa såväl löftesprovision som kursgarantikostnad/realiserad kursförlust.

3 §. RSV delar utredningens uppfattning att consensus-reglerna kan komma att medföra att mera restriktiva regler tillämpas av den tillståndsgiv-

vande myndigheten än vad som anges i lagförslaget. RSV anser att denna möjlighet till inskränkning av stödet bör framgå även av lagtexten.

Beräffande innebörden i tredje stycket anför RSV följande. I stycket anges att exportkreditavdrag ej får åtnjutas med högre belopp än vad som svarar mot skillnaden mellan bruttointäkten och övriga avdrag i förvärvskällan. Underskott i förvärvskällan på grund av exportkreditavdraget får således ej kvittas mot överskott i annan förvärvskälla, exempelvis mot överskott i annan rörelse. Då motsvarande bestämmelse även finns i lagen om särskilt investeringsbidrag, uppkommer frågan om dessa avdrag (dvs. investeringsavdraget och exportkreditavdragen) skall avräknas i viss ordningsföljd eller om de skattskyldiga har valfrihet i detta avseende. Ordningsföljden i avräkningen har betydelse dels genom att exportkreditbidraget i motsats till övriga särskilda avdrag får dras av även vid den kommunala taxeringen och dels genom att den kan avgöra om den skattskyldige skall erhålla exportkreditavdrag eller exportkreditbidrag resp. investeringsbidrag.

RSV anser således att i lagtexten bör intas regler om i vilken ordning de särskilda avdragen skall avräknas.

Av § 4 framgår enligt RSV:s tolkning, att exportkreditbidrag ej får utgå om den skattskyldige för beskattningsåret kunnat utnyttja eller helt eller delvis åtnjutit exportkreditavdrag samt att bedömningen om detta avdrag kunnat utnyttjas eller åtnjutits skall grundas på taxeringsnämndens beslut. Prövningen av avdragsrätten kommer således före prövningen av bidragsrätten. RSV anser att detta inte tillräckligt klart framgår av 3 §, fjärde stycket, som därför bör omarbetas så, att orden "exportkreditbidrag" och "exportkreditavdrag" byter plats med varandra.

Utformningen av stycket i övrigt innebär enligt RSV:s uppfattning, att bedömningen av om exportkreditavdrag eller exportkreditbidrag skall utgå skall ske individuellt för varje beviljat exportkreditstöd. Skattskyldig som beviljats stöd för flera exportkrediter kan härigenom komma att beviljas avdrag för vissa exportkrediter och bidrag för andra. Utformningen synes också innebära, att exportstöd för viss exportkredit ej är bundet till en bestämd stödform utan kan utgå som avdrag för ett beskattningsår och som bidrag för ett annat beskattningsår.

Utredningen föreslår att exportkreditstödet skall beräknas efter bokföringsmässiga grunder i stället för som hittills enligt kontantmetoden. *Svenska bankföreningen* och *Sveriges industriförbund m.fl. organisationer* föreslår att en sådan beräkning blir möjlig även för kontrakt ingångna före den föreslagna tidpunkten för lagens ikraftträdande.

I betänkandet behandlas inte närmare de fall när refinansiering sker på det sättet att hela exportfordringen säljs med en enda gång, såsom vid viss s. k. factoring och vid diskontering av växlar. En exportör, som säljer sin exportfordran, bör kunna välja mellan att utnyttja exportkreditstödet antingen omedelbart i samband med avräkningen mellan hela ränteintäkten

för exportkreditavtalet och hela räntekostnaden för refinansieringen av exportkrediten eller att utnyttja exportkreditstödet successivt under refinansieringsperioden. Någon sakligt skäl synes inte finnas att begränsa exportörens valmöjlighet härutinnan.

Svenska Bankföreningen och *Sveriges industriförbund m.fl. organisationer* föreslår att detta klargörs i motivuttalande.

I lagtexten föreslås att exportkreditavdrag inte i något fall skall kunna få utnyttjas annat än under det aktuella beskattningsåret. *Svenska bankföreningen* och *Sveriges industriförbund m.fl. organisationer* vill föreslå att en exportör skall ha kvar möjligheten att enligt bestämmelserna i förlustutjämningsförordningen kunna utnyttja exportkreditavdraget i form av förlustavdrag vid kommande beskattningsår. Denna möjlighet anses bli betydelsefull i de fall exportkreditavdraget inte alls eller endast till viss del kunnat utnyttjas och exportören föredrar att senare göra sådant avdrag framför att ansöka om räntebidrag.

4 §. Som förtydligande till denna paragraf anføres på sid 156 i betänkandet beträffande exportkreditbidraget, att "ett sådant bidrag är avsett att vara ett substitut till avdraget. Detta betyder att företaget inte har rätt till bidrag om avdraget helt har kunnat utnyttjas vid taxeringen". *RSV* förutsätter att detta innebär, att även eventuellt förekommande procentavdrag skall kunna avräknas och att exportkreditavdraget således skall kunna utnyttjas helt vid både den statliga och kommunala taxeringen för att rätt till bidrag ej skall föreligga.

Bankföreningen anser önskvärt med ett klargörande i motiven till denna paragraf av följande innebörd: Det faktum, att en exportör kan utnyttja exportkreditavdrag för en exportkredit, bör inte diskvalificera exportören att samtidigt erhålla bidrag för andra exportkreditavtal under samma beskattningsår och för vilka avdrag på grund av företagets vinstsituation inte kunna utnyttjas.

5 §. Förutsättningarna för ett företags beslut om ansökan om exportkreditstöd kan, enligt *Svenska bankföreningen* och *Sveriges industriförbund m.fl. organisationer*, förändras genom en ändring i företagets taxering. Man föreslår därför att i lagtexten 5 § införs en bestämmelse, som medger behandling av en ny ansökan under förutsättning av ändrade förhållanden sedan ansökan ingavs. Möjligheterna att inkomma med ny ansökan bör kvarstå viss tid efter det att företagets taxering för beskattningsåret vunnit laga kraft. Den föreslagna regeln anses få betydelse bl. a. i det fall att den skattskyldige på grund av beslut om avvikelse från hans deklaration får anledning att yrka det särskilda ränteavdraget i stället för ett tidigare begärt bidrag.

4 Exportkreditnämndens skrivelse om vissa reformer i garanti- verksamheten

Exportkreditnämnden strävar fortlöpande efter att ställa sådana garanti-möjligheter till svenska exportörers förfogande att de i detta hänseende ej blir eftersatta jämfört med sina konkurrenter i andra länder. EKN har den 2 februari 1978 inkommit till regeringen med en skrivelse innehållande förslag till vissa reformer i garantiverksamheten.

I skrivelsen behandlas täckning av risker i samband med ställande av säkerheter, s. k. "bonds". Man föreslår att nämnden ges bemyndigande att meddela garanti mot otillbörligt utnyttjande av säkerheter som ställts för fullföljande av anbud, s. k. "bid bonds", samt att ett särskilt belopp anvisas för täckande av förluster som uppkommer p. g. a. otillbörligt utnyttjande av säkerheter. Vidare föreslås att EKN erhåller möjlighet att anpassa riskbeskrivningarna i de allmänna villkoren för exportkreditgaranti till motsvarande bestämmelser i EG-länderna. En sådan ändring skulle främst avse dels införandet av en generalklausul, som innebär att nuvarande täckning av s. k. politiska risker vidgas utan närmare precisering av vilka förlustbringande händelser som kan komma i fråga, dels täckning av förlust till följd av s. k. naturhändelser. EKN hemställer slutligen om bemyndigande att medge upp till 95 % täckning av icke-kommersiella risker vid bank-till-bank krediter.

4.1 Täckning av risker i samband med ställande av säkerheter s. k. "bonds"

EKN konstaterar att köparen vid större exportaffärer i många fall kräver att exportören skall ställa säkerhet för sina åtaganden och för vissa av köparens betalningar under exportaffären. I synnerhet vid stora entreprenad-
arbeten och vid leverans av utrustning till kraftverks- och industrianläggningar har detta blivit allt vanligare.

Säkerhet ställs vanligen i form av att en bank eller ett försäkringsbolag genom att lämna en garanti till köparen går i god för exportörens förmåga att fullgöra sina förpliktelser. Sådana säkerheter går under benämningen "bonds". De vanligaste typerna av bonds avser 1. fullföljande av anbud, 2. fullgörande av arbete/leverans enligt avtal, 3. betalning i samband med order, 4. betalning under tider för arbetets/leveransens fullgörande samt 5. betalning som egentligen skulle erläggas efter fullgörandet av arbetet/leveransen men som erlägges tidigare. Försäljningsbeloppen för de affärer vid vilka bonds aktualiseras uppgår ofta till flera hundra milj. kr., ibland även till miljardbelopp, och leveranstiden är i regel lång. Detta innebär att bonds med lång giltighetstid kan behöva ställas för mycket stora belopp. Exportföretaget måste som regel lämna s. k. motgaranti till det institut som ställt bond för dess räkning. Sådana motgarantier utgör en tung belastning på exportföretagets kreditvärdighet och kan minska dess möjligheter att engagera sig i ytterligare affärer.

EKN framhåller att bonds normalt inte kan tas i anspråk av köparen annat än i de fall då exportören inte fullgjort sina förpliktelser enligt inlämnat anbud eller ingånget kontrakt. Nämnden påpekar dock att det under senare år blivit allt vanligare att köpare krävt, och även erhållit, s. k. ovillkorliga säkerheter eller "on demand bonds". Sådana bonds kan köparen disponera efter eget gottfinnande utan att behöva redovisa något giltigt skäl och utan att avvakta resultatet av förhandlingar med exportören eller av eventuell skiljedom eller dom. Utöver denna risk för otillbörligt utnyttjande som är förknippad med on demand bonds, föreligger för dessa i princip samma politiska och kommersiella risker som för exportörens andra fordringar på köparen, vilka som regel kan omfattas av EKN-garanti.

Från principiell synpunkt anser EKN täckningen av risker vid on demand bonds vara diskutabel eftersom den täckta risken inte föreligger inom ett normalt avtalsförhållande med ömsesidiga rättigheter och skyldigheter för de berörda parterna. Täckningen avser i stället risken för att köparen helt godtyckligt utnyttjar en tillgång som han visserligen formellt äger rätt att ta i anspråk, men som han egentligen inte borde få ta i anspråk annat än under särskilda omständigheter.

Enligt EKN lämnar flertalet större utländska garantiinstitut idag garanti för bonds, inklusive on demand bonds. EKN anser det därför motiverat att sådana garantier införs också i Sverige med hänsyn dels till den ogynnsamma konkurrenssituation som annars kan uppstå för svenska exportörer och dels till den osäkerhet som f. n. råder om möjligheten att internationellt få till stånd regler som begränsar användningen av on demand bonds.

EKN framhåller vidare att det föreligger en väsentlig skillnad mellan bonds som ställs i anslutning till exportaffärer för vilka avtal slutits och bonds som ställs i samband med anbud, s. k. "bid bonds". I det senare fallet kan kostnader och risker inte specifikt hänföras till ett visst arbete eller till en viss leverans, även om anbudsgivaren tilldelas uppdraget. EKN:s hittillsvarande garantigivning avser genomgående kostnader och risker som direkt kan hänföras till en avtalad exporttransaktion. Med hänsyn till att täckande av risker i samband med bid bonds sålunda skulle innebära garantigivning av en annan typ än vad som angivits i statsmakernas bemyndiganden och riktlinjer för EKN, anser sig nämnden inte kunna införa sådana garantier utan särskilt bemyndigande.

EKN framhåller att en förutsättning för att nämndens garantier skall täcka otillbörligt utnyttjande av bonds är att utnyttjandet inte grundas på fel eller försummelse från exportörens sida. Nämnden anser därför att täckningen bör begränsas till att avse dels förlust p. g. a. politiska risker dels förlust p. g. a. kommersiella risker. Med politiska risker menar nämnden i detta sammanhang främst att en bond tagits i anspråk p. g. a. åtgärd eller beslut av myndighet i köparlandet. Med kommersiella risker avser nämnden att köparen tagit en bond i anspråk och det på för EKN godtagbart sätt visats att köparen är återbetalningsskyldig men det har inte varit möjligt

för exportören att erhålla återbetalning. EKN anser vidare att EKN-garanti endast bör omfatta det belopp för vilket bond ställts, men inte ränte- eller andra kostnader som kan uppkomma i samband med bonds. Skulle dock exportören tillerkännas gottgörelse för sådana kostnader vid dom eller skiljedom anser nämnden att ersättning för sådana kostnader också skall kunna utgå under en EKN-garanti.

EKN framhåller vidare att en ytterligare förutsättning för att nämnden skall medge garanti avseende bonds bör vara att dessa ansluter till en exportaffär vilken uppfyller EKN:s krav för erhållande av vanlig exportkreditgaranti. De vid sådan vanlig garantigivning tillämpade principerna för riskbedömning av förmånstagare och av förmånstagande land bör således tillämpas även vid de föreslagna nya garantiformerna. Likaså bör, enligt EKN:s mening, garantiprocentsatsen vara densamma. Premie bör kunna uttas i relation till bond-beloppets storlek, importlandets riskklass och den tid en bond är utestående. I huvudsak torde gällande premiebestämmelser kunna tillämpas. EKN ifrågasätter dock om nämnden inte bör ta ut högre premier för on demand bonds med hänsyn till den svåröverskådliga risken för utbetalning av mycket stora skadeersättningar.

EKN anser att en EKN-garanti som lämnats till en exportör skall kunna överlåtas på bank eller försäkringsbolag som ställer bond för exportörens räkning.

Eftersom speciella risker är förknippade med on demand bonds bör, enligt EKN:s uppfattning, de reserver som successivt byggts upp för nämndens normala exportkreditgarantigivning och för dess s. k. u-garantigivning inte utnyttjas för täckande av förluster i samband med garantier avseende säkerheter. EKN ifrågasätter om det inte skulle vara lämpligt att reservera ett särskilt belopp inom den av riksdagen medgivna ramen för statens garantiansvar för exportkredit för garantigivning avseende säkerheter.

Inom EKN har diskuterats huruvida nämnden även bör ställa s. k. ovillkorliga garantier direkt till bank eller försäkringsbolag för av dem utställda bonds, s. k. motgarantier. Vid motgaranti skulle EKN bli ersättningsskyldig även då en bond tas i anspråk p. g. a. fel eller försummelse från exportörens sida. Med hänsyn till de principiella problem frågan väcker bör den, enligt EKN:s mening, underkastas närmare prövning. Nämnden anser sig därför inte f. n. kunna lägga fram förslag i ämnet.

4.2 Riskbeskrivningen i EKN:s allmänna villkor

EKN har vid en översyn funnit att starka skäl talar för att nämndens allmänna villkor bör innehålla en uppräkningslista av de täckta riskerna som nära sammanfaller med vad som tillämpas av de viktigare utländska garantiinstituten, och som står i överensstämmelse med EG-kommissionens förslag till gemensamma allmänna villkor för medlemsländernas exportkreditga-

rantisystem. Bland de skäl som talar för en sådan nära överensstämmelse nämner EKN att jämförelser av garantiskyddets omfattning underlättas, varvid EKN:s möjligheter att kontinuerligt anpassa det svenska systemet till våra främst konkurrentländers system förbättras. En säkrare grund skapas för informationsutbytet garantiinstituten emellan i fråga om tolkning och tillämpning av garantibestämmelser. Särskilt betydelsefull är samstämmighet i garantibestämmelserna då garantier utfärdas i olika leverantörländer för leveranser enligt ett och samma kontrakt med köpare i tredje land. Frågan om de allmänna villkorens internationella förankring har även aktualiserats sedan EKN bemyndigats lämna garanti till utländsk långivare. Nämnden noterar också att andra länders riskbeskrivningar ofta är mer kortfattade än de som används i Sverige, utan att de utländska beskrivningarna för den skull är mindre precisa.

Nämnden anser att det skulle vara förhastat att utforma de svenska allmänna villkoren med utgångspunkt från EG-kommissionens tidigare nämnda förslag innan detta sanktionerats av medlemsländerna och har i stället valt det belgiska garantiinstitutets allmänna villkor som förebild.

Dess villkor är uppbyggda enligt ett enumerativt system, kompletterat med en generalklausul konstateras i EKN:s skrivelse. Riskerna indelas i två kategorier, fabrikationsrisk och kreditrisk. Förlust på grund av fabrikationsrisk anses föreligga då kontraktet har upphävts rättsligt eller faktiskt på grund av något av de förhållanden som särskilt definierats. Kreditrisk föreligger då garantitagaren på grund av något av dessa särskilt definierade förhållanden finner det omöjligt att inom vissa bestämda tidsfrister helt eller delvis driva in förfallna fordringar enligt kontraktet. Med denna uppdelning av riskerna i två kategorier kan riskbeskrivningen i de allmänna villkoren inriktas på att särskilt definiera tänkbara skadefallsorsaker. Riskbeskrivningen kan därmed göras koncis och generellt tillämplig på olika exporttransaktioner.

I jämförelse med EKN:s nuvarande allmänna villkor innebär den föreslagna ändringen ett ökat försäkringsskydd, utan att för den skull någon av de risker EKN för närvarande täcker ej längre skulle komma att omfattas av skyddet. Den föreslagna utvidgningen av EKN:s risktäckning skulle stå i nära överensstämmelse med vad som tillämpas inom EG-länderna och skulle tillgodose de önskemål om en mera heltäckande garanti som framförts från bankhåll. Genom att samma riskbeskrivning skulle tillämpas vid såväl långivargaranti som exportörgaranti skulle olika kategorier av garantitagare behandlas likformigt i detta avseende.

EKN konstaterar att dess garantier idag ej omfattar de två riskområdena, naturhändelser och åtgärder vidtagna av det egna landets myndigheter. Det föreslagna införandet av en generalklausul med karaktär av force majeure avses medföra att även naturhändelser framledes kommer att omfattas av nämndens försäkringsskydd, varvid den tveksamhet som nu kan uppkomma vid extraordinära händelser skulle undanröjas. Genom att eli-

minera oklarheter rörande garantiernas omfattning skulle värdet av garantierna som säkerhet för finansiering av exportaffärer öka. Enligt EKN:s bedömning skulle den därvid uppkommande riskökningen för nämndens vidkommande bli förhållandevis ringa.

Täckning av risk för förlust p. g. a. svensk myndighets beslut eller åtgärd anser EKN däremot vara diskutabel och finner det mer naturligt att exportörerna – i stället för att erbjudas statlig försäkring mot sådan förlust – hålls skadeslösa genom att myndigheterna utformar bestämmelserna på lämpligt sätt i det enskilda fallet. Vid eventuellt införande av t. ex. exportförbud kan förluster på redan slutna exportavtal undvikas genom särskilda övergångsbestämmelser.

4.3 Garantiprocentsats för garanti avseende bank-till-bank kredit

Svenska bankföreningen har hos EKN framställt om en höjning av långivargarantiernas täckningsgrad. Önskemålet gäller i första hand för icke-kommersiella risker vid bank-till-bank krediter. EKN förmodar att om riskbeskrivningen ändras, enligt vad nämnden tidigare föreslagit, kan bankerna väntas ansöka om kommersiell risktäckning endast i undantagsfall. En höjning av täckningsgraden för de kommersiella riskerna blir härvid mindre aktuell.

I utlandet är det relativt vanligt att 95 % eller 100 % täckning lämnas såväl vid bank-till-bank kredit som vid bank-till-köpare kredit. Den höga risktäckningen är emellertid då normalt förenad med antingen ett obligatoriskt krav att banken skall bära viss självrisk – vilket de svenska bankerna inte anser sig kunna acceptera – eller en mycket detaljerad statlig kontroll över kreditgivningen, konstaterar EKN.

Enligt EKN:s mening torde krediter mellan en långivande bank och en låntagande bank normalt vara förenade med mindre risker än andra krediter. Detta gäller inte endast kommersiella risker, utan även andra risker torde vara mindre vid bank-till-bank krediter än vid andra krediter, särskilt om den utländska banken är valutabank. EKN framhåller att det är väsentligt för ett lands kreditvärdighet att dess banker bereds möjlighet att sköta sina åtaganden gentemot banker i andra länder. Enligt EKN:s uppfattning sker erfarenhetsmässigt transferering av belopp, för vilka en bank svarar, med viss förtur då ett land lider brist på utländsk valuta.

Mot denna bakgrund hemställer EKN om bemyndigande att lämna upp till 95 % täckning av icke-kommersiella risker (politiska risker och OK-risker) vid bank-till-bank krediter.

5 Remissyttranden över exportkreditnämndens skrivelse om vissa reformer i garantiverksamheten

Fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska sparbanksföreningen, bankinspektionen och kommerskollegium har ej funnit anledning till erinran mot förslagen, Sveriges Investeringsbank AB tillstyrker bifall och SACO/SR har förklarat sig vara i princip positiv till de framlagda förslagen.

5.1 Principiella synpunkter

Sveriges industriförbund m. fl. organisationer understryker det väsentliga i att svenska företag erhåller exportkreditstöd i samma utsträckning som företagen i de flesta viktigare konkurrentländer. Organisationerna konstaterar att EKN-garanti i de flesta fall är en förutsättning för att en medel- eller långfristig exportkredit skall kunna refinansieras utan att ett svenskt exportföretag måste prestera säkerheter som saknar anknytning till den aktuella affären. I det nya systemet som föreslås i exportkreditutredningens betänkande kommer EKN att ges en nyckelroll varför de av nämnden föreslagna reformerna är mycket välkomna och snarast bör genomföras.

SEK:s styrelse konstaterar att det för att underlätta exportkreditfinansieringen naturligtvis är av väsentlig betydelse att kvaliteten på de säkerheter som erfordras blir så god som möjligt och hälsar de föreslagna ändringarna med tillfredsställelse då de tjänar detta syfte.

Fullmäktige i Sveriges riksbank noterar att de föreslagna åtgärderna syftar till att anpassa det svenska exportkreditgarantisystemet till utländska system, varvid refinansieringen av svenska exportkrediter utomlands underlättas. Detta ligger i linje med riksbankens rådande målsättning.

Fullmäktige anser det motiverat att svenska exportörer ges tillgång till kreditgarantier som inte i väsentlig mån avviker från dem som lämnas i flertalet andra länder. Mot detta intresse står kravet att begränsa statens risktagande, vilket dock för flertalet av de föreslagna ändringarna endast synes komma att öka i begränsad omfattning.

Svenska bankföreningen slår fast att de föreslagna reformerna är angelägna och att de snarast bör genomföras.

5.2 Täckning av risker i samband med ställande av säkerheter (bonds)

Sveriges industriförbund m. fl. organisationer finner det mycket tillfredsställande att EKN avser att i fortsättningen även meddela garantier mot otillbörligt utnyttjande av säkerheter och noterar att EKN därmed tillgodoser önskemål framförda från näringslivets sida. Organisationerna understryker särskilt vikten av att EKN ges det begärda bemyndigandet att ställa garanti för otillbörligt utnyttjande av säkerhet för fullföljande av an-

bud, s. k. "bid bonds", som är den oftast förekommande typen av säkerhet.

Beträffande premierna påpekar organisationerna att dessa ej får sättas så högt att de blir prohibitiva. Även om riskerna för skadefall är svåröverskådliga tyder gynnsamma erfarenheter från utlandet på att de är mindre än vid normal garantigivning och premierna bör följaktligen sättas lägre än EKN:s normala premier.

Organisationerna liksom *Svenska bankföreningen* utgår även från att EKN vid dessa garantier skall täcka kursförluster i samma utsträckning som vid sina andra garantier.

Riksbanksfullmäktige menar att vid lämnandet av garantier mot otillbörligt utnyttjande av säkerheter torde de potentiella förlustriskerna vara betydande. Även om risken för att en skadesituation skall uppkomma bedöms som förhållandevis liten torde de förlustbelopp som i så fall skulle aktualiseras kunna bli mycket höga. Fullmäktige finner därför EKN:s hemställan om medgivande att täcka eventuella skadefall utan utnyttjande av de premiereserver som härrör från nämndens övriga garantigivning vara väl motiverat.

RRV påpekar att det av EKN:s framställan ej framgår om detta förslag skulle medföra några ändrade kostnader för nämndens verksamhet eller för staten i övrigt. Under förutsättning att detta troligen ej blir fallet har *RRV* inte något att erinra mot förslaget. *RRV* har ej heller något att einra mot att EKN erhåller bemyndigande att utfärda garanti mot otillbörligt utnyttjande av säkerhet för fullföljande av anbud, förutsatt att detta ligger i linje med Sveriges internationella överenskommelser samt bedöms främja de uppgifter som ålagts EKN.

Med hänvisning till näringslivsrepresentanternas särskilda yttrande till exportkreditutredningen föreslår *Svenska bankföreningen* och *Sveriges industriförbund m. fl. organisationer* med instämmande av *Sveriges varvsindustriförening* att EKN ges möjlighet att meddela s. k. motgaranti. En motgaranti tänkes omfatta skydd icke blott mot obehöriga krav under t. ex. en banks fullgörandegaranti av "on demand"-typ utan avses utlösa betalning från EKN så snart banken över huvud har att betala under sin garanti. Den naturliga formen för en motgaranti är en proprieborgen gentemot banken. I samband med varje bankgaranti har exportören att ge banken en motförbindelse för vilken exportören i regel skall ställa säkerhet. Vid stora belopp kan förbindelsen äventyra exportörens kreditvärdighet eller minska denna så att nya affärer allvarligt försvåras. Denna effekt bör emellertid kunna undgås om EKN ger banken en motgaranti, vilket bör anses likvärdigt med att exportörens motförbindelse till banken försetts med full statsgaranti. Det förutsätts härvid att exportören ej skall ha att ställa särskild säkerhet för sitt regressansvar gentemot EKN.

En motgaranti avser icke blott skydd mot obehöriga krav utan även mot krav på grund av fel eller försummelse från exportörens sida. För ett un-

dantag från principen att exportörrisken ej skall täckas av EKN-garanti talar, enligt dessa remissinstanser, det mycket starka intresse från hela landets synpunkt som knyter sig till de affärer som här är aktuella, liksom det faktum att utländska företag i åtskilliga länder åtnjuter stöd i form av motgarantier. Under en försöksperiod föreslår *Svenska bankföreningen* därför att regeringen efter beredning av EKN får besluta om motgaranti. En sådan ordning skulle motiveras dels av ärendenas speciella karaktär dels av att skadefall under dessa garantier kan förutsättas regelmässigt föranleda förhandlingar på regeringsnivå. Sedan tillräcklig erfarenhet har samlats om motgarantier i Sverige och/eller i utlandet borde kunna prövas om sådana garantier skulle kunna ges även vid affärer som absolut sett icke är av osedvanlig storlek men som för mindre eller medelstora företag har högst betydande omfattning.

5.3 Riskbeskrivningen i EKN:s allmänna villkor

Svenska bankföreningen noterar med tillfredsställelse att beskrivningen av s. k. politiska risker i EKN:s allmänna villkor föreslås kompletteras enligt önskemål som framförts från näringslivet.

SEK:s styrelse finner det synnerligen befogat att en generalklausul införts varigenom nuvarande täckning av politiska risker utvidgas liksom också förlust till följd av naturhändelse täcks. En anpassning till motsvarande bestämmelser i EG-ländernas exportkreditsystem är viktig för att underlätta finansiering och garantigivning där leveranser från flera länder ingår.

Sveriges industriförbund m. fl. organisationer tillstyrker den föreslagna utvidgningen av EKN:s risktagande och noterar att detta kommer att medföra större klarhet om vilka risker som täcks av EKN.

RRV efterlyser en närmare analys av de troliga följderna av den föreslagna utvidgningen, men gör i övrigt inga kommentarer.

5.4 Garantiprocentsats avseende bank-till-bank krediter

SEK:s styrelse framhåller att en höjning av garantiprocentsatsen vid täckning av icke-kommersiella risker till 95 % vid bank-till-bank krediter är en väsentlig förbättring av EKN-garantierna.

Sveriges industriförbund m. fl. organisationer hänvisar till det särskilda yttrandet från näringslivsrepresentanterna i exportkreditutredningen vari redovisas önskemål om en höjning upp till 100 % för icke-kommersiella risker vid långivargarantier. En sådan höjning skulle vara av stort värde för exportföretagen eftersom de därigenom inte skulle behöva ta på sig någon självrisk vid sådana garantier. Bank-till-bank och bank-till-köpare krediter svarade vid utgången av år 1976 för drygt 80 % av de svenska kreditinstitutens medel- och långfristiga kreditgivning. Dessa kredittyper är så fördel-

aktiga för exportören att det, enligt organisationernas mening, knappast finns anledning förmoda att ett genomförande av utredningens förslag kommer att minska deras omfattande användning. Som ett alternativ till en höjning av långivargarantierna till 100 % under hela kredittiden föreslås i andra hand 95 % täckning under de första två åren och därefter 100 % täckning.

Dessa tankegångar utvecklas ytterligare av *Svenska bankföreningen* som i sitt remissvar bland annat pekar på att samfinansiering med utländsk bank skulle underlättas om garantitäckningen uppgick till 100 %. Den utländska banken skulle i sådant fall ha uteslutande en svensk risk såvitt gäller den icke-kommersiella sidan, exportören skulle slippa ställa säkerhet för någon del av krediten med åtföljande belastning på kreditvärdigheten och de totala finansieringskostnaderna skulle kunna minskas. Bankföreningen understryker också att svenska banker och företag måste ges tillgång till de mest utvecklade formerna för statligt stöd vid kreditaffärer eftersom den svenska penning- och kapitalmarknaden är så liten att en stor del av refinansieringen av nödvändighet måste ske utomlands.

RRV påpekar att EKN ej redovisat de troliga konsekvenserna av förslaget, men anser dock att risken i detta fall synes mindre betydande varför verket inte har något att erinra mot EKN:s förslag.

5.5 Övriga synpunkter

Svenska bankföreningen och *Sveriges industriförbund m. fl. organisationer* förordar att EKN:s premiesättning sker med den försiktighet och återhållsamhet som motiveras av svårigheterna att klarlägga vad som är en internationell genomsnittsnivå för motsvarande premier och av det faktum att även tämligen små skillnader kan bli till påtaglig nackdel för svensk export vid den hårda konkurrens som ofta råder.

Sveriges industriförbund m. fl. organisationer vill erinra om att man i remissvar inför kursgarantisystemets införande yrkade på att fler valutor än dollar borde täckas. Eftersom svårigheterna att förutse den framtida utvecklingen på valutamarknaderna knappast torde minska under de närmaste åren föreslår organisationerna att EKN:s kursgarantisystem utvidgas till att även omfatta andra valutor än dollar, förslagsvis DM, pund, Sfr och Hfl, samt att karenstiden sänks från två till ett år.

Sveriges varvsindustriförening vill framhålla det önskvärda i att kompletteringar av kursgarantisystemet övervägs så att lån som upptages i utländsk valuta för refinansiering av kundkredit anses som betalning för denna, att kursgarantin bör utsträckas till att täcka även finansiella utbetalningar i dollar, att den bör utvidgas till andra viktigare valutor än dollarn, att kursgarantin bör utsträckas till att omfatta även importlikvider, att rederierna ej bör utestängas från att utnyttja systemet samt att en sänkning av premien bör vidtagas.

SEK:s styrelse föreslår att EKN vid skadereglering av kontrakt i utländsk valuta skall beakta kurshöjningar utöver de 25% som för närvarande gäller som begränsning. Med hänvisning till de stora fluktuationer som valutamarknaden numera är utsatt för och de långa kredittider som förekommer föreslås att denna begränsning toges bort eller att procentsatsen väsentligt höjs.

6 Exportkreditnämndens skrivelse om ökning av ramen för exportkreditgaranti

Exportkreditnämnden har i skrivelse den 2 mars 1978 hemställt om en höjning av maximibeloppet för statens betalningsansvar i form av garanti för exportkredit från nuvarande 35 000 till 40 000 milj. kr. Av detta belopp avses 11 000 milj. kr. reserveras för garantigivning på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling.

6.1 Nuvarande ordning

Riksdagen har, senast under 1976/77 års riksmöte, bemyndigat regeringen att lämna statsgaranti för att täcka förlust i samband med export m. m. intill ett belopp av 35 000 milj. kr. Av denna summa har 6 000 milj. kr. reserverats för s. k. u-garantier, dvs. garantier på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling (prop. 1976/77: 26, NU 1976/77: 12, rskr 1976/77: 53).

Genom beslut den 29 december 1977 har regeringen bemyndigat EKN att bevilja statsgarantier för exportkredit intill ett belopp av 30 000 milj. kr. varav 6 000 milj. kr. har reserverats för u-garantier. Hela det belopp som är avsett för u-garantier har således ställts till nämndens förfogande. Av det för normalgarantier (n-garantier), dvs. andra garantier än u-garantier, reserverade maximibeloppet återstår f. n. 5 000 milj. kr.

EKN:s beslut om bifall till en ansökan om exportkreditgaranti meddelas som regel i form av garantiutfästelse. Denna är ett erbjudande från nämnden att utfärda garanti på i utfästelsen angivna villkor. Utfästelsen kan under vissa förutsättningar ändras eller återkallas av nämnden. På grundval av utfästelsen kan sökanden, sedan exportkontrakt har slutits eller export har verkställts, erhålla en garantiförbindelse, genom vilken nämnden på statens vägnar ikläder sig garantiansvar.

Enligt hittillsvarande erfarenheter leder endast en del av EKN:s utfästelser till att garantiförbindelse utfärdas. Vid beräkning av nämndens garantiåtaganden tas hänsyn till detta förhållande. Regeringen har sålunda föreskrivit att utfästelse om garanti skall tas upp till endast en viss del av det utfästa beloppet vid sammanräkning av garantiåtaganden. För närvarande gäller som norm att utfästelse tas upp till 50% av sitt belopp.

6.2 Exportkreditnämndens skrivelse

I skrivelsen den 2 mars 1978 lämnar EKN bl. a. följande uppgifter om utfästelser och förbindelser avseende både n- och u-garantier per den 30 juni åren 1971–1977, samt per den 31 januari 1978.

Tabell 1.

Nämndens åtaganden (milj. kr.)

	30.6 1971	30.6 1973	30.6 1975	30.6 1976	30.6 1977	31.1 1978
U-garantier						
Garantiutfästelser ¹	100	700	700	1 800	2 500	4 500
Garantiförbindelser	200	200	700	900	1 600	1 700
Summa	300	900	1 400	2 700	4 100	6 200
N-garantier						
Garantiutfästelser ¹	2 800	4 900	12 800	13 900	13 700	17 100
Garantiförbindelser	2 200	2 300	4 900	7 600	9 200	10 100
Summa	5 000	7 200	17 700	21 500	22 900	27 200

¹ till 100 % av sitt belopp

Nämnden konstaterar att dess åtaganden i fråga om u-garantier ökat snabbt under de senaste två åren. Ökningen i fråga om n-garantier har inte varit lika markerad. Jämfört med ett år tidigare hade per den 30 juni 1977 åtagandet i fråga om u-garantier ökat med 81 % för förbindelser och med 43 % för utfästelser. Ökningen fortsatte under påföljande sju månadersperiod och per den 31 januari 1978 kunde inregistreras en ökning med 6 % för förbindelser och med hela 80 % för utfästelser jämfört med den sista juni 1977. Enligt gällande riktlinjer upptas utfästelser till 50 % av sitt belopp vid avräkning mot den av regering och riksdag medgivna ramen. En sådan avräkning ger vid handen att cirka 2 000 milj. kr. återstår av ramen för u-garantigivning.

EKN framhåller att av det per den 31 januari angivna utfästelsebeloppet för u-garantier avser 4 000 milj. kr. exportaffärer där garantibeloppet för varje enskild affär överstiger 100 milj. kr. Eftersom utfästelser avräknas mot ramen med 50 % av sitt belopp medan förbindelser avräknas med 100 % skulle utnyttjandet av endast en eller annan sådan utfästelse medföra att det kvarstående rambeloppet minskar mycket snabbt. EKN påpekar också att den fortgående efterfrågan på nya u-garantier innebär ytterligare risk för att den utnyttjade delen av ramen för u-garantier inom kort kan visa sig otillräcklig.

Nämnden pekar vidare på att den relativt större ökningen av dess åtaganden under u-garantisystemet jämfört med under n-garantisystemet

sammanhänger med en fortskridande koncentration av garantigivningen på ett fåtal länder. I det för många exportörer bekymmersamma marknadsläget under de senaste åren har nämligen tillfälle ibland yppat sig till affärer av betydande omfattning i vissa enstaka länder, däribland vissa u-länder. EKN-garanti är ofta en nödvändig förutsättning för genomförandet av sådana affärer och det tillgängliga utrymmet för n-garantier har för vissa importländer kommit att helt tas i anspråk. I många fall har det rört sig om infrastrukturrella projekt eller industrianläggningar som försäljes på relativt förmånliga kreditvillkor och som har haft en klart utvecklingsfrämjande effekt, dokumenterad av u-landets myndigheter. Goda motiv har därför förelagat för EKN att lämna u-garanti för sådana affärer.

EKN konstaterar att nämndens u-garantiåtaganden f. n. fördelar sig på 21 länder, och att de i flertalet fall uppgår till högst några tiotal miljoner kronor. EKN betonar dock att hela 60% av åtagandena är koncentrerade till fem länder, nämligen Algeriet, Angola, Indien, Panama och Vietnam.

Nämnden framhåller att det för många u-länder torde vara av stort intresse att kunna placera beställningar avseende olika projekt av utvecklingsfrämjande natur hos svenska företag, som kan erbjuda tekniskt högklassiga varor och tjänster på villkor som är konkurrenskraftiga på den internationella marknaden. Nämnden betonar att det i sådana sammanhang är av vikt att behovet av en successivt växande risktäckning vid export till ett u-land kan tillgodoses inom ramen för u-garantisystemet. Av dessa skäl anser EKN att nämnden även fortsättningsvis bör vara beredd att täcka sådana affärer under u-garantisystemet p. g. a. det större risktagande på importlandet som anses vara möjligt under detta system. Denna beredskap avses träda in om EKN med hänsyn till volymen redan lämnade n-garantier för affärer på ett visst importland och det i landet rådande riskläget, inte anser att vidare n-garantigivning för stora projekt rimligtvis bör medges. Garantigivning under u-garantisystemet förutsätter dock att projekten bedöms godtagbara ur utvecklingssynpunkt.

Som en följd härav kan, enligt EKN:s bedömning, u-garantigivningen ifråga om volym och riskexponering komma att bli ytterligare koncentrerad till ett mindre antal u-länder. Även handelspolitiska och andra åtgärder kan medverka till att exportansträngningarna inriktas på vissa bestämda u-länder. Enligt nämndens uppfattning bör en ytterligare koncentration av u-garantiåtagandena till enstaka länder i sådana lägen kunna anses godtagbar.

För att tillgodose behovet av en successivt växande risktäckning vid export till u-länder understryker EKN att det nu krävs en betydlig ökning av det av riksdagen fastställda beloppet för u-garantigivning. EKN föreslår i skrivelsen att maximibeloppet för statens ansvar för exportkredit höjs från 35 000 milj. kr. till 40 000 milj. kr. Enligt EKN förefaller det inte behövas någon ändring av det disponibla rambeloppet för n-garantier som för närvarande uppgår till 29 000 milj. kr. Den föreslagna höjningen bör, enligt

EKN, till sin helhet avse en ökning av rambeloppet för u-garantigivning. Detta skulle således komma att uppgå till 11 000 milj. kr.

EKN fastslår avslutningsvis att nämndens ställningstagande till en höjning av u-garantiramen endast innefattar en bedömning av behovet av utrymme för fortsatt u-garantigivning under den tid som nu är överblickbar men att det inte avser u-garantisystemets konstruktion i övrigt.

7 Remissyttranden över exportkreditnämndens skrivelse om ökning av ramen för exportkreditgaranti

Samtliga remissinstanser har inte något att erinra mot bifall till EKN:s framställning.

Riksgäldsfullmäktige förutsätter dock att frågan om en eventuell erforderlig anpassning av storleken av exportkreditnämndens rörliga kredit i riksgäldskontoret till det ökade rambeloppet beaktas.

SIDA tar upp frågan om finansiering av EKN:s garantigivning på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling, och framhåller att varje ökning av det statliga åtagandet aktualiserar frågan om hur risktäckningen skall finansieras. Styrelsen påminner om sina tidigare förslag om att risktäckning över statsbudgeten skall ske på annat sätt än genom belastning av biståndsanslaget.

8 Föredraganden

8.1 Inledning

Under senare år har exportkrediter fått växande betydelse i den internationella handeln och därmed för konkurrensen mellan exportländerna. Detta gäller framför allt vid export till u-länder och statshandelsländer, en export som i allt större utsträckning kommit att avse stora affärer eller hela projekt. Även den svenska exporten har påverkats av denna utveckling.

Företag i våra viktigaste konkurrentländer kan under vissa förutsättningar lämna krediter på mycket gynnsamma villkor, framför allt genom att de har tillgång till förmånlig refinansiering i kreditinstitut som kan ge exportkredit med statligt stöd. I vissa länder kan exportörerna även utnyttja statliga krediter som ställs till importlandets förfogande.

Detta förhållande har uppmärksammats i olika internationella sammanhang och man har sökt motverka de ogynnsamma verkningar som följer av ett långtgående utnyttjande av exportkrediter och kreditvillkor som konkurrensmedel. Dessa strävanden resulterade i att ett antal större industriländer under år 1976 enades om vissa riktlinjer för statligt stöd vid exportkreditgivning. Denna s. k. consensus-överenskommelse innebär bl. a. att normer har fastställts för kredittider och räntevillkor. Sverige har inom OECD förklarat sig berett att tillämpa dessa regler.

Svenska företag som lämnar exportkrediter söker i stor utsträckning att refinansiera kreditgivningen genom lån i banker eller andra kreditinstitut. När denna refinansiering sker hos inhemska banker och kreditinstitut får upplåningen konkurrera på marknadsmässiga villkor med andra angelägna upplåningsbehov om utrymmet på den svenska kapitalmarknaden.

Större svenska företag har numera också möjligheter att låna utomlands för refinansiering av exportkrediter. Även svenska banker och andra kreditinstitut tar upp lån på de internationella kapitalmarknaderna. I ett läge med bl. a. stora underskott i våra löpande utlandsbetalningar har det blivit nödvändigt att i största möjliga omfattning refinansiera exportkrediter utom landet. Utlandsfinansieringen sker på rent marknadsmässiga villkor och innefattar också risk för valutakursförändringar. Dessutom sker ofta refinansieringen utomlands genom kortfristig upplåning, vilken successivt omsätts. Därmed ikläder sig företagen en större ränterisk än vid inhemsk refinansiering som normalt är av mer långfristig karaktär.

Under senare år har man genom olika statliga åtgärder sökt förbättra de svenska exportörernas konkurrenssituation på exportkreditområdet.

Genom lagen (1973:423) om avdrag vid inkomsttaxeringen avseende kostnad för exportkredit (ändrad senast 1977:1175) kan sålunda exportkreditstöd medges svenska företag vid exportaffärer där det finns anledning att antaga att utländska konkurrenter har tillgång till exportkreditstöd. Stödet lämnas i form av ett extra avdrag motsvarande skillnaden mellan refi-

nansieringsräntan och räntan på exportkrediten upp till 4 % åv vid beskattningsårets ingång utestående kreditbelopp.

Exportkreditnämnden (EKN) har till uppgift att inom av statsmakterna angivna riktlinjer mot premicersättning ikläda staten ansvar för att täcka vissa risker för utebliven betalning som kan uppstå vid export. En garanti från EKN är en väsentlig hjälp vid exportkredifinansiering. Nämnden söker successivt anpassa verksamheten till vad som gäller för motsvarande garantiinstitut i andra länder. Nya former av garantier har tillskapats. EKN har också fått förbättrade möjligheter att tillhandahålla exportkreditgarantier genom att ramen för verksamheten successivt har höjts. Denna uppgår f. n. till 35 miljarder kr., varav 6 miljarder kr. reserverats för s. k. u-garantier, dvs. garantier på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling (prop. 1976/77: 26, NU 1976/77: 12, rskr 1976/77: 53).

Vidare bör nämnas AB Svensk Exportkredit (SEK), som har till uppgift att medverka vid finansiering av svensk export genom kreditgivning. SEK ägs till hälften av staten och till hälften av ett antal banker. Statliga garantier kan lämnas för SEK:s upplåning utomlands. SEK:s aktiekapital, som ursprungligen uppgick till 100 milj. kr., höjdes år 1973 till 200 milj. kr. Enligt riksdagsbeslut våren 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 362, NU 1976/77: 36, rskr 1976/77: 280) har staten förbundit sig att teckna ytterligare aktier i SEK till ett värde av 100 milj. kr. Övriga delägare har för sin del förklarat sig villiga att teckna aktier till motsvarande belopp. Hälften av kapitaltillskottet inbetalades den 1 december 1977. Återstoden kommer att tillföras SEK under första halvåret 1978. Härigenom kommer SEK:s aktiekapital att vid halvårsskiftet 1978 uppgå till 400 milj. kr., vilket innebär en avsevärd förstärkning av bolagets upplåningskapacitet.

Det står dock klart att de svenska exportföretagen trots dessa åtgärder arbetar under mindre gynnsamma betingelser i fråga om exportkredifinansiering än företag i flera andra länder. Med hänsyn till exportens betydelse för vår allmänna ekonomiska utveckling, för sysselsättningen och för behovet att nå balans i utrikesbetalningarna fann regeringen det därför motiverat att låta undersöka huruvida åtgärder bör vidtas för att ge svenska företag ökade möjligheter att konkurrera på i huvudsak samma villkor som andra länders företag i fråga om krediter vid export. Jag tillsatte därför efter regeringens bemyndigande i januari 1977 en särskild kommitté, Exportkreditutredningen (H 1977: 01). Kommittén fick i uppgift att bl. a. pröva om nuvarande system för finansiering eller stöd för finansiering kan förbättras och om behov därutöver förelåg att tillskapa nya finansieringsformer. I överensstämmelse med direktiven har utredningen i första hand behandlat de problem som uppstår vid export av kapitalvaror samt vid entreprenadverksamhet och konsulttjänster utomlands. Härvid har finansieringen av stora projekt som normalt kräver långa kredittider ägnats särskild uppmärksamhet. Utredningen avlämnade den 2 februari 1978 betän-

kandet (Ds H 1978:1) Exportkreditfinansiering. Betänkandet har remissbehandlats.

Parallellt med exportkreditutredningens arbete har inom EKN företagits en översyn av garantiverksamheten. EKN har i skrivelse till regeringen den 2 februari 1978 lämnat förslag till vissa reformer i garantiverksamheten. I skrivelse den 2 mars 1978 har EKN vidare hemställt om en höjning av maximibeloppet för statens betalningsansvar från nuvarande 35.000 till 40.000 milj. kr. Skrivelserna har remissbehandlats.

Jag vill i sammanhanget erinra om att medel- och långfristiga exportkrediter lämnas även av Sveriges Investeringsbank AB (SIB). Denna exportkreditgivning är i hög grad koncentrerad till stora projekt där banken ibland bildar konsortier med andra kreditinstitut. Investeringsbanken lämnar i första hand lån för sådana exportkrediter som övriga instiotut och banker inte kan tillgodose på grund av kreditens storlek, risktagande m. m. Investeringsbankens verksamhet har under hösten 1977 setts över av en särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet. Arbetsgruppen har nyligen i en promemoria (Ds I 1978:4) Sveriges Investeringsbank AB:s framtida verksamhet bl. a. presenterat vissa förslag till riktlinjer för bankens verksamhet på exportkreditområdet.

Delegationen för den mindre industrin inom Sveriges exportråd har genom skrivelse till regeringen den 22 september 1977 föreslagit inrättandet av en särskild exportfond som skulle underlätta de mindre företagens exportfinansiering. Fonden föreslås kunna refinansiera och/eller garantera bankernas kreditgivning vid tillverkning för export samt finansiera exportkrediter med kortare löptid än två år.

Efter samråd med cheferna för budget- och industridepartementen kommer jag i det följande att redovisa mina ställningstaganden till huvudlinjerna i de framlagda förslagen liksom mer detaljerade ståndpunkter i fråga om de förslag som närmast faller inom mitt verksamhetsområde.

Chefen för budgetdepartementet redovisar senare sina ställningstaganden till de förslag som exportkreditutredningen har lagt fram till förändringar i det exportkreditstöd som f. n. kan utgå enligt lagen om avdrag vid inkomsttaxering avseende kostnad för exportkredit.

Chefen för industridepartementet redovisar senare sina ställningstaganden till utredningens förslag i vad avser frågor som berör SEK:s verksamhetsområde samt vissa förslag till åtgärder beträffande SIB:s framtida exportkreditfinansieringsverksamhet. I det sammanhanget behandlas även nyssnämnda skrivelse från delegationen för den mindre industrin.

8.2 Exportkreditutredningen

8.2.1 Utredningens förslag

Utredningen konstaterar att medel- och långfristig exportkreditgivning under senare år har fått en allt större betydelse som konkurrensmedel.

Detta beror till stor del på den svaga konjunkturutvecklingen sedan oljekrisen hösten 1973. De statliga stödåtgärder som har införts i många industriländer i syfte att stärka de inhemska företagens förmåga att lämna konkurrenskraftiga exportkrediter har ytterligare accentuerat exportkrediternas betydelse som konkurrensmedel. Detta har bl. a. medfört att kredit alltmer sällan accepteras till marknadsmässiga villkor, framför allt inte av köpare i u- och statshandelsländer. Möjligheten att erbjuda kredit med lång löptid till en fast ränta som överensstämmer med den minimiräntenivå för statligt stödda exportkrediter som anges i den s. k. consensus-överenskommelsen (7,25–8,0% beroende på köparlandets utvecklingsgrad) är i dagsläget ofta en förutsättning för framgångsrik exportförsäljning. Utredningen har kunnat konstatera att utländska konkurrentföretag i så gott som alla viktigare industriländer helt eller delvis till följd av statliga stödinsatser numera kan erbjuda exportkrediter i egen valuta till en fast ränta på 7,5–8,5%.

Vid sin genomgång av utländska exportkreditsystem har utredningen bl. a. funnit belägg för att svenska exportföretag har sämre möjligheter att lämna konkurrenskraftiga exportkrediter än konkurrerande företag i andra industriländer.

Utredningen har konstaterat att den internationella utvecklingen under de senaste åren kraftigt har förändrat förutsättningarna för de svenska företagens exportkreditgivning. Därigenom har de mål som uppställdes vid exportkreditstödets införande år 1973, nämligen att säkerställa att svenska företags konkurrensläge vid kapitalvaruexport inte allvarligt försämrats i förhållande till andra länders företag, endast delvis kunnat förverkligas. De ändringar i systemet som vidtogs år 1975 har inte på något mera avgörande sätt förändrat dessa förutsättningar.

Bland annat genom de ökade refinansieringskostnaderna och genom att refinansiering utomlands blivit alltmer vanlig, har bristerna i nuvarande system blivit mera märkbara. Genom att företagen ofta inte anser sig kunna bedöma ränteavdragets effekter vid offertkalkyleringen på grund av svårigheter att förutse den framtida vinstutvecklingen, bidrar systemet inte i tillräcklig utsträckning till att konkurrenskraftiga kreditvillkor kan lämnas.

Utredningen konstaterar att i första hand refinansieringen av krediter med löptider på två år och däröver medför betydande problem. Vanligen kräver köparen vid sådana affärer fast exportkreditränta, särskilt i sådana fall där en exportkredit med lång löptid skall lämnas. Från konkurrenssynpunkt är det därför viktigt att exportören kan erbjuda fast ränta vid offerttillfället. För att undvika de svåröverskådliga ränterisker som uppstår om exportkrediten lämnas till fast ränta medan refinansieringen å andra sidan sker till rörlig ränta eller till fast ränta som inte är känd vid offerttillfället, anser utredningen det därför vara angeläget att säljaren kan kalkylera med refinansiering till fast ränta redan vid offerttidpunkten.

Utredningen framhåller att möjligheterna idag är begränsade för svenska

exportföretag att till en rimlig kostnad erhålla förhandsbesked om refinansiering till fast ränta redan vid offerttillfället. Detta gäller främst vid refinansiering i utländsk valuta. I praktiken saknas möjligheter att refinansiera en enskild exportaffär utomlands om samtidigt kraven på förhandsbesked och/eller fast ränta vid offerttidpunkten skall vara uppfyllda. Det är inte ovanligt att perioden mellan offert och leverans kan uppgå till 2–3 år vid stora projekt.

Utredningen erinrar om att refinansiering i svenska kronor kan ske hos AB Svenska Exportkredit (SEK). Bindande förhandsbesked om fast ränta kan emellertid inte erhållas vid offerttidpunkten. Den räntesats som tillämpas vid SEK:s utlåning fastställs den dag kreditavtal tecknas mellan SEK och låntagaren. SEK lämnar vid denna tidpunkt besked om finansiering till fast ränta mot särskild löftesprovision (f. n. 0,6%). SEK:s utlåningsränta höjdes till 11 % i januari 1978.

Mot bakgrund av rådande internationella konkurrens på exportkreditområdet måste, enligt utredningens mening, svensk exportindustri ges möjlighet att konkurrera på lika villkor med andra länders företag vad avser möjligheterna att lämna konkurrenskraftiga exportkrediter. Stora anspråk ställs f. n. på en starkt ökad exportvolym för att bl. a. förbättra handelsbalansen och stödja sysselsättningen. För att en sådan utveckling skall bli möjlig anser utredningen att svenska exportföretag och banker måste ges möjlighet att finansiera exportkrediter till fast ränta vid consensus minimiräntenivåer. Staten bör ta på sig ansvaret för de ränte- och kursrisker som kan uppstå vid anskaffningen av medel för refinansiering av dessa krediter. Företagen bör också kunna erhålla kostnadsfri förhandsutfästelse om sådana krediter redan vid offertgivningen till köparen.

Enligt utredningens mening bör bl. a. följande principiella krav ställas på utformningen av ett nytt exportkreditsystem:

a) Ett statligt exportkreditsystem bör syfta till att utjämna rådande skillnader i konkurrensvillkoren mellan svenska och utländska exportföretag vid statsunderstödd exportkreditgivning. Statliga stödinsatser bör avse finansiering av exportkrediter med en löptid av minst två år.

b) Exportkreditsystemet bör vara marknadsneutralt och således syfta till att neutralisera statsunderstödd kreditkonkurrens oavsett exportmarknad. Statliga stödinsatser bör inte stimulera till en ur affärssynpunkt onormal kreditförsäljning.

c) Utformningen av statliga stödinsatser bör stå i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden. Detta innebär bl. a. att statsunderstödda krediter för refinansieringsändamål inte kan lämnas till räntesatser som understiger gällande consensus-räntor (f. n. 7,25–8%).

d) Ett exportkreditsystem bör kunna utnyttjas lika av alla kategorier av svenska företag som exporterar varor eller tjänster.

e) Statliga insatser för exportkreditfinansiering bör anpassas efter rådande konkurrensförhållanden på kreditområdet. Det bör vidare vara möjligt

att styra de statliga insatserna med hänsyn till deras statsfinansiella konsekvenser. Ett exportkreditsystem bör därför vara enkelt att förändra. Ur företagens synvinkel bör systemet vara lättöverskådligt och enkelt att utnyttja.

f) Ett exportkreditsystem bör vara tidsbegränsat och gälla under en försöksperiod med möjlighet till löpande omprövning. Av detta skäl bör införandet av nya statliga stödåtgärder inte väsentligt påverka den rådande arbetsfördelningen mellan de institutioner som f. n. är verksamma med exportkreditfinansiering på den svenska kreditmarknaden. Det innebär bl. a. att inga nya institutioner bör inrättas.

g) Anskaffning av medel för refinansiering av exportkrediter bör ske genom en lämplig blandning av svensk och utländsk upplåning. Staten bör svara för ränte- och kursrisker i samband härmed.

Utredningen har vid sin genomgång av olika tänkbara alternativ funnit att ett system som i huvudsak baseras på SEK och affärsbankerna har givna fördelar. Samtidigt bör nuvarande räntestöd bibehållas i delvis ändrad form, såsom ett andra parallellt system.

Utredningen föreslår därför att ett exportkreditsystem enligt följande principiella riktlinjer införs från och med halvårsskiftet 1978.

Under en försöksperiod på tre år ställs genom SEK:s försorg kapital till förfogande för refinansiering av exportkrediter med en löptid av minst två år. Under denna period lämnar SEK kostnadsfri utfästelse om lån i svenska kronor eller utländsk valuta till fast ränta enligt consensus-villkor (f. n. 7,25–8%) inom en förutbestämd låneram. SEK:s utlåningsverksamhet bör i huvudsak avse avlyft av affärsbankernas kredit till den utländske köparen eller dennes bank. Krediter direkt till exportören bör också kunna lämnas. Erforderliga refinansieringsmedel anskaffas under perioden främst genom utländsk upplåning. Den svenska kapitalmarknaden tas i anspråk huvudsakligen i nuvarande omfattning. Staten åtar sig att årsvis och i efterskott täcka skillnaden mellan SEK:s utlånings- och upplåningsräntor (inkl. kostnadsmarginal) och svara för eventuella kursrisker samtidigt som också eventuella kurs- och räntevinster tillfaller staten.

Utredningen förordar vidare att statens ränte- och kursriskåtagande gentemot SEK inledningsvis skall gälla inom en ram på 10 000 milj. kr. för SEK:s kreditgivning under en treårig försöksperiod. Denna försöksperiod föreslås börja den 1 juli 1978 och löpa fram till och med den 30 juni 1981. Beräkningen av denna ram har baserats på prognoser från ett 40-tal större exportföretag som ingått i en enkätundersökning som utredningen har genomfört. På grund av osäkerheten i beräkningarna framhåller utredningen dock att kreditramen kan behöva justeras senare under försöksperioden.

För bl. a. företag med utpräglat internationell inriktning är det enligt utredningens mening angeläget att även fortsättningsvis kunna välja mellan olika finansieringsalternativ. Utredningen föreslår därför att nuvarande exportkreditstöd, såsom ett parallellt system, förlängs till utgången av år

1981. I den mån företagen väljer att själva ordna finansieringen med hjälp av exportkreditstödet avlastas SEK:s verksamhet och statens åtagande i samband med denna. Samtidigt fördelas den utländska upplåningen på flera låntagare vilket är av intresse från statens synpunkt. Nuvarande regler om exportkreditstöd bör emellertid kompletteras så att bristerna bl. a. vad avser vinstberoendet begränsas. Ett bidrag föreslås kunna lämnas i sådana fall företagen kan visa att de inte har möjlighet att helt utnyttja det extra avdraget. Utredningen föreslår vidare en övergång från den s. k. kontantmetoden till bokföringsmässiga grunder vid beräkning av räntestödets storlek.

Utredningen föreslår att ett prövningsförfarande skall föregå beslut om exportkreditstöd i båda systemen. Därvid skall bl. a. prövas om villkoren för en viss kredit står i överensstämmelse med internationell praxis. Det föreslagna prövningsförfarandet motsvarar de regler som tillämpas vid EKN:s prövning av exportkreditgaranti. En prövning i det enskilda fallet av ifrågavarande utländske konkurrents samtliga kreditvillkor har dock inte befunnits möjlig att göra. Utredningen föreslår därför att den praxis som tillämpas av EKN skall vara styrande för de båda systemen för exportkreditfinansiering. Vidare föreslås att beslut om räntestöd överförs från regeringen till EKN.

Utredningen har även granskat de fall när svenska företag möter utländsk statsunderstödd kreditkonkurrens vid försäljning i Sverige. Utredningen föreslår att SEK ges samma möjlighet som finns i vissa andra länder att i dessa fall lämna lån på i princip de villkor som föreslås gälla för normala exportleveranser enligt utredningens förslag. I begränsande syfte bör dock utländsk statsunderstödd kreditkonkurrens i varje enskilt fall klart kunna påvisas. För att möjliggöra en allsidig bedömning bör, enligt utredningens mening, frågan om sådana lån i varje enskilt fall prövas av regeringen.

I utlandet förekommer även krediter med inslag av biståndsmedel, s. k. blandade krediter, som lämnas till u-länder till starkt subventionerade villkor. Till följd av den begränsade tid som stått till utredningens förfogande har omfattningen av denna kreditgivning inte kunnat klarläggas. Utredningen anser det sannolikt att sådana krediter i framtiden kan komma att användas som konkurrensmedel i ökad utsträckning. Med tanke på frågans vikt är det angeläget att denna form av kreditkonkurrens kartläggs ytterligare. Ett särskilt utredningsarbete föreslås därför snarast påbörjas.

8.2.2 Allmänna överväganden

Utredningens förslag har i sina olika delar fått ett genomgående positivt mottagande av remissinstanserna. Samtliga instanser som har uttalat sig delar utredningens uppfattning om behovet av att vidta statliga åtgärder för att förbättra företagets finansiering av exportkrediter. Remissinstanserna har dock föreslagit vissa begränsningar och kompletteringar. Bl. a. kan

nämnas att riksrevisionsverket är negativt till den föreslagna kompletteringen av nuvarande ränteavdrag med ett exportkreditbidrag. Statens industriverk avvisar för sin del förslaget att nuvarande exportkreditstöd bibehållas som ett parallellt system vid sidan av det föreslagna SEK-systemet.

Jag delar utredningens uppfattning, att det i dagsläget är nödvändigt att svenska företags möjligheter att lämna konkurrenskraftiga exportkrediter ytterligare förbättras.

Rent principiellt finns visserligen skäl att ställa sig negativ till statliga insatser på detta område. Den internationella utvecklingen tvingar emellertid fram åtgärder också i Sverige. Som en följd av en alltmer hårdnande internationell konkurrens på exportkreditområdet har förutsättningarna för de svenska företagens exportkreditgivning successivt försämrats. Tillkomsten av olika refinansieringssystem med subventionsinslag i flertalet industriländer har bidragit till denna utveckling.

Utredningen har kunnat konstatera att utländska konkurrentföretag i så gott som alla viktigare industriländer helt eller delvis till följd av statliga stödinsatser kan erbjuda långfristiga exportkrediter i egen valuta till en fast ränta på 7,5–8,5%. I likhet med flertalet utländska förebilder tar de framlagda förslagen sikte på att förbättra svenska företags möjligheter att lämna konkurrenskraftiga exportkrediter till en fast ränta som ligger i paritet med consensus-överenskommelsens miniminivå för statligt stöd vid refinansiering av exportkrediter. Denna nivå, som ligger på 7,25–8,00% har obestridligen blivit normgivande för köparnas krav, främst vid export till u- och statshandelsländer.

För ett litet land som Sverige med stort exportberoende är det beklagligt att statliga stödåtgärder på exportkreditområdet kommit att få en allt större utbredning i konkurrerande industriländer. Vi har i det längsta väntat med att själva vidta några åtgärder av större omfattning, men jag finner det inte längre möjligt att undanhålla livskraftiga svenska företag ett stöd som deras konkurrenter i de flesta andra industriländer har haft tillgång till under flera år. Jag anser det dock synnerligen angeläget att Sverige fortsätter sitt enträgna arbete att internationellt verka för en begränsning av de statliga stödåtgärder på detta område som snedvrider konkurrensen i den internationella handeln.

Sverige har under många år aktivt deltagit i det internationella arbetet att begränsa statligt stöd vid exportkreditgivning. Inom ramen för OECD har under hösten och vintern 1977/78 bedrivits ett intensivt förhandlingsarbete i syfte att åstadkomma en förlängning och förstärkning av den s. k. consensus-överenskommelsen. Denna överenskommelse tillkom ursprungligen efter förhandlingar mellan de viktigaste industriländerna, som år 1976 kunde enas om vissa riktlinjer för statligt stöd vid exportkreditgivning. Riktlinjerna reglerade refinansieringsrättans miniminivå, förskottsandelens minimistorlek och kredittidens maximala längd. Överenskommelsen hade för-

men av unilaterala principdeklarationer där de olika deltagande länderna uttryckte sin vilja och sin avsikt att tillämpa de överenskomna riktlinjerna. Från och med den 1 april 1978 har en ny överenskommelse, i sak helt överensstämmande med den tidigare, trätt i kraft. Den nya överenskommelsen, som också kallas consensus, har formen av ett skriftligt dokument som anger de riktlinjer som framledes skall begränsa statliga stödåtgärder på exportkreditområdet. I dokumentet finns även en utförlig beskrivning av ländernas informationsskyldighet gentemot varandra. Vissa bestämda procedurer skall t. ex. tillämpas om ett land avser att bryta mot någon del av consensus. Sålunda skall ett land notifiera alla övriga länder om det avser ge statligt stöd till en exportkredit så att kreditvillkoren blir förmånligare än vad som överenskommit. Regeringen har den 30 mars 1978 beslutat att Sverige fr. o. m. den 1 april i år skall vara anslutet till den nya consensusöverenskommelsen.

Jag vill också understryka att de framlagda förslagen bör ses mot bakgrund av att det aktuella läget för den svenska ekonomin motiverar statliga insatser för att stödja näringslivets exportansträngningar. Rådande internationella konkurrenssituation på kreditområdet med starka inslag av statliga insatser verkar begränsande på de svenska exportföretagens utveckling och expansion. Senaste årens internationella konjunkturutveckling har självfallet också bidragit till försämrade avsättningsmöjligheter på många utländska marknader. För att åstadkomma en gynnsam utveckling bland konkurrenskraftiga företag är det därför en självklar utgångspunkt för regeringens politik att bl. a. söka minska förekommande hinder på exportkreditområdet. En ökad export skulle bl. a. främja sysselsättningen i många företag och branscher samt åstadkomma en gynnsammare utveckling av vår handelsbalans. I linje med detta ligger också att det i ett annat ekonomiskt läge kan det bli aktuellt att se mera restriktivt på statens åtgärderna på exportkreditområdet.

Exportföretagens behov av att nu erhålla gynnsammare refinansieringsvillkor för exportkrediter förstärks av de förhållandevis höga räntor, som upprätthålles i Sverige av bl. a. stabiliseringspolitiska skäl. Mot denna bakgrund ökar därför, enligt min mening, behovet av att formerna för exportkreditgivning i Sverige anpassas så att villkoren bättre motsvarar dem som i allmänhet förekommer i utlandet.

Jag finner det mot denna bakgrund rimligt – såsom utredningen föreslagit – att rådande skillnader i konkurrensvillkoren mellan svenska och utländska företag vid statsunderstödd exportkreditgivning i huvudsak utjämnas. Samtidigt vill jag understryka det önskvärda i att statliga stödinsatser på detta område blir av temporär natur och att de därför prövas under en försöksperiod. Det kan inte vara försvarligt att permanent införa långsiktiga statliga åtgärder, vars behov och omfattning inte kan överblickas.

Vid ett ställningstagande till frågan om att införa ytterligare statliga in-

satser för exportkreditfinansiering är det givetvis önskvärt att de samhälls-ekonomiska och statsfinansiella konsekvenserna kan redovisas. I likhet med utredningen och flertalet remissinstanser anser jag det emellertid inte möjligt att nu göra sådana bedömningar. Jag återkommer senare i denna fråga med förslag till riktlinjer för en löpande uppföljning av statens samlade åtaganden under den föreslagna försöksperioden.

Exportindustrin i vårt land är verksam i de flesta branscher och dess utveckling påverkar ett mycket stort antal underleverantörer. Dess sysselsättningsalstrande effekt har således en avgörande betydelse för vår ekonomiska utveckling.

Statliga åtgärder för att förbättra näringslivets konkurrensförmåga och dess livskraft kan sättas in på olika områden. Det är givetvis av stor betydelse att insatser görs för att klara sysselsättningen i utsatta företag och branscher för att underlätta en nödvändig strukturomvandling. Men det är också av väsentlig betydelse att man inte glömmer den del av vårt näringsliv som är expansiv och livskraftig och som utgör grunden för vår framtida utveckling. Det är därför av betydelse att denna del av vårt näringsliv ges goda förutsättningar att expandera när andra delar krymper som ett resultat av utvecklingen i världsekonomin. Regeringen har vidtagit vissa generellt verkande åtgärder för att underlätta en sådan utveckling. Bland annat kan nämnas förändringar av den svenska kronans värde och sänkningen av löneskatten. En väsentlig fördel med de förslag som nu läggs fram är att de tar sikte på den dynamiska delen av svenskt näringsliv. De syftar till att förhindra att betydelsefulla delar av industrin konkurreras ut på den internationella marknaden på grund av statliga stödåtgärder på kreditområdet i andra länder. De kostnader för staten som de framlagda förslagen kan medföra uppvägs av de inbesparingar som möjliggörs på andra områden. Det måste anses vara en förnuftig politik att satsa en del av våra resurser på att stärka de delar av näringslivet där begränsade insatser kan åstadkomma väsentliga resultat.

Som jag inledningsvis nämnt kommer chefen för industridepartementet senare denna dag att utförligt redovisa utformningen av ett system för refinansiering av exportkrediter i SEK. Genom att införa detta s. k. SEK-system kommer exportföretagens finansieringsbehov i väsentliga avseenden att tillgodoses. Företagen kommer att ha tillgång till refinansieringsmöjligheter som innebär att exportkrediter kan erbjudas till fast ränta redan i samband med offert. Jämsides med att de väsentliga behoven av förhandsutfästelse om fast ränta och kursrisktäckning härigenom tillgodoses, kommer företagen också att ha säkrad tillgång till refinansieringsmedel inom ramen för ett enkelt och lättöverskådligt system.

Flertalet remissinstanser, som har yttrat sig härom, delar utredningens syn på behovet av att bibehålla nuvarande exportkreditstöd vid sidan av det föreslagna SEK-systemet. I ett till utredningens betänkande fogat särskilt yttrande har anförts viss tveksamhet i fråga om bibehållande av det

nuvarande exportkreditstödet. Som jag tidigare nämnt delar riksrevisionsverket dessa synpunkter och framhåller att i avvaktan på en närmare utvärdering bör av administrativa skäl så små modifieringar som möjligt nu vidtas i systemet. Sålunda är verket negativt inställt till att nuvarande ränteavdrag kompletteras med ett exportkreditbidrag. Verkets bedömning är att de företag som kan väntas utnyttja systemet i dagsläget eller under de närmaste åren kommer att befinna sig i en sådan resultatsituation att ett skatteavdrag kan utnyttjas. Dessa företag torde likaså vara väl förtroegna med de kalkylproblem som kan uppstå vid en bedömning av stödets effekter, anser verket vidare.

Också statens industriverk har invändningar mot utredningens förslag att bibehålla möjligheten att erhålla ränteavdrag. Graden av subvention i räntestödssystemet bestäms i praktiken av exportföretagen själva genom att skatteavdragen inte görs avhängiga av företagens val av finansieringsalternativ. Därmed kan exportföretagen, framhåller industriverket vidare, vid utnyttjande av räntestöd i nuvarande system välja förhållandevis kurssäkra men räntedyra valutor vilket kan medföra större kostnader för staten än det föreslagna SEK-alternativet.

De invändningar som kan göras mot två parallella system måste, enligt min mening, vägas mot de fördelar som man kan uppnå med detta. Även fortsättningsvis bör möjligheter finnas för företagen att välja mellan olika finansieringsalternativ. Det nya exportfinansieringssystemet föreslås gälla under en försöksperiod av tre år. Det bör under denna tid finnas möjlighet för företagen att t. ex. upprätthålla sina utländska bankförbindelser. I den mån företagen väljer att själva ombesörja finansieringen med hjälp av nuvarande exportkreditstöd avlastas SEK:s verksamhet. Den utländska upplåningen fördelas härigenom på flera låntagare. I likhet med utredningen anser jag att övervägande skäl talar för att under försöksperioden behålla nuvarande räntestöd, kompletterat med ett bidrag, parallellt med att det nya SEK-systemet införs. Vad gäller den närmare utformningen av det förändrade räntestödet hänvisar jag till vad chefen för budgetdepartementet senare anför.

I utlandet förekommer även krediter med inslag av biståndsmedel, som lämnas till u-länder till starkt subventionerade villkor. Dessa s. k. blandade krediter lämnas av många större industriländer i syfte att stödja den egna exporten. Till följd av den begränsade tid som stått till utredningens förfogande har omfattningen av denna kreditgivning inte kunnat klarläggas. Det har dock kunnat konstateras att svenska exportföretag har mött denna form av statsunderstödd kreditkonkurrens under de senaste åren.

Mot bakgrund av rådande internationella konkurrenssituation på exportkreditområdet finner utredningen det dock vara sannolikt att sådana krediter i ökad utsträckning kan komma att användas som konkurrensmedel, framför allt om möjligheterna att på andra sätt erbjuda förmånliga kreditvillkor begränsas genom consensusreglerna. Med tanke på frågans vikt an-

ser utredningen det angeläget att denna form av kreditkonkurrens kartläggs ytterligare. SIDA liksom Sveriges industriförbund m. fl. organisationer, tillstyrker fortsatt utredningsarbete i denna fråga.

Sveriges industriförbund m. fl. organisationer föreslår i sitt remissvar också att Sverige ingår s. k. ramavtal om statsunderstödda krediter i första hand med vissa statshandelsländer. Sådana kreditavtal, som förekommer i många i-länder, anses ha ett betydande good-will-värde i köparländerna och skulle underlätta företagens försäljningsarbete avsevärt.

Även jag finner att ytterligare utredningsarbete krävs innan ställning kan tas till de här nämnda formerna för statlig medverkan vid exportkreditgivning. Regeringen har för avsikt att låta genomföra ett sådant utredningsarbete.

Van avser frågan om utländsk statsunderstödd kreditkonkurrens vid försäljning i Sverige har utredningen funnit det vara svårt att kartlägga dess omfattning. De negativa konsekvenserna för svenska företag i ett flertal fall pekar dock, enligt utredningens mening, på att statliga insatser bör komma i fråga för att reducera denna typ av kreditkonkurrens från utländska företag, som kan utnyttja det egna landets exportkreditstöd. SEK föreslås i sådana fall kunna lämna lån på i princip samma villkor som föreslås gälla för normala exportleveranser enligt detta förslag. I begränsande syfte bör dock utländsk statsunderstödd kreditkonkurrens i varje enskilt fall klart kunna påvisas. För att möjliggöra en allsidig bedömning föreslår utredningen att frågan om sådana lån i varje enskilt fall prövas av regeringen.

Jag delar utredningens uppfattning att statligt stöd bör kunna lämnas även för denna typ av kreditkonkurrens. I likhet med flertalet remissinstanser vill jag dock understryka att stor restriktivitet bör iakttas. Chefen för industridepartementet kommer senare att bl. a. föreslå att Sveriges investeringsbank AB ges i uppdrag att förmedla dessa krediter.

Delegationen för den mindre industrin inom Sveriges exportråd har genom skrivelse till regeringen den 22 september 1977 föreslagit inrättandet av en särskild exportfond som ska bistå de mindre företagen med krediter med kortare löptid än två år. I proposition (1977/78: 40) De mindre och medelstora företagen anmälde jag att frågan var under beredning inom regeringskansliet. Chefen för industridepartementet kommer senare denna dag att behandla denna fråga.

8.2.3 Samordning med EKN

Som jag tidigare nämnt, har regeringen beslutat att Sverige skall vara anslutet till den s. k. consensusöverenskommelsen. Beslutet gäller fr. o. m. den 1 april 1978. Detta beslut påverkar dels EKN:s garantiverksamhet, dels det nuvarande räntestödet. Beslutet bör enligt min mening även innebära att det föreslagna SEK-systemet och det modifierade räntestödet inordnas under consensusvillkoren.

Det ankommer på regeringen att ge de närmare föreskrifter som kan er-

fordras för att utveckla den praxis som är nödvändig för att säkerställa att de riktlinjer som anges i consensus-överenskommelsen skall komma att tillämpas vid refinansiering av exportkrediter.

EKN prövar vid sin garantigivning om betalningsvillkoren för en viss transaktion överensstämmer med internationell praxis. Under många år har ett ömsesidigt informationsutbyte pågått mellan exportkreditgaranti-instituten i olika länder och med tiden har allt bättre överensstämmelse nåtts om vilka betalningsvillkor som kan accepteras vid olika typer av exporttransaktioner. I det fall en planerad transaktion avviker från vad som kan anses normalt undersöker instituten i regel hur man i andra länder ser på de aktuella betalningsvillkoren. Consensus-överenskommelsen innebär att statliga organ verksamma på exportkreditområdet i deltagarländerna ej längre har möjlighet att godta gynnsammare kreditvillkor än vad som anges i överenskommelsen utan att i förväg notifiera alla andra deltagande länder om det planerade avsteget. Regeringen har uppdragit åt EKN att för Sveriges del förmedla den information som påkallas vid tillämpningen av consensus.

Enligt regeringens beslut kommer EKN således att vara det organ som för svenskt vidkommande övervakar att consensus efterlevs. Det är därför, enligt min mening, synnerligen lämpligt att den praxis som tillämpas av EKN blir vägledande för vilka betalningsvillkor som skall kunna komma ifråga för exportkrediter som åtnjuter statligt stöd.

I syfte att uppnå en enhetlig praxis finner jag det därför ändamålsenligt att EKN, såsom utredningen föreslagit, ges ett avgörande inflytande över beslut om vilka affärer som skall kunna refinansieras hos SEK, liksom över beslut om vilka affärer som skall kunna erhålla räntestöd i form av extra avdrag eller bidrag. I sådana fall EKN-garanti kommer att begäras får EKN direkt möjlighet att pröva affärernas förenlighet med gällande praxis. Detta prövningsförfarande torde i allmänhet ske i samband med att kreditansökan inges till SEK och kommer då att ligga till grund för SEK:s beslut om kreditutfästelse. Om SEK genomför finansiering av en exportaffär utan EKN-garanti bör samråd ske mellan SEK och EKN rörande godtagbara kreditvillkor.

Utredningen har ansett att det bör övervägas att överföra hanteringen av nuvarande exportkreditsystem från regeringen till EKN. Från nämndens sida motsätter man sig inte ett sådant överförande om praktiska skäl talar härför.

Jag finner att sådana skäl föreligger och biträder chefen för budgetdepartementets förslag att till EKN överföra rätten att besluta om huruvida statligt räntestöd i form av avdrag eller bidrag skall kunna utgå för viss exportaffär. Härigenom skapas bättre möjligheter till samordning mellan de båda systemen samtidigt som den praktiska hanteringen bör kunna förenklas. Såsom chefen för budgetdepartementet senare framhåller blir det en uppgift för andra myndigheter – taxeringsmyndighet resp. riksskatteverket – att därefter årligen pröva och besluta om avdrag eller bidrag i detta system.

8.2.4 Principiella riktlinjer för systemens utformning

Enligt utredningens beräkning bör en ram på 10 miljarder kr. för statsstödda exportkrediter via SEK under en försöksperiod på tre år vara tillräcklig. Utredningen har vidare ansett det sannolikt att under försöksperioden kommer exportkrediter för ca 2 miljarder kr. att lämnas med utnyttjande av avdrags- och bidragssystemet.

Flertalet remissinstanser anser, i likhet med utredningen att beräkningen av kreditramen för SEK-systemet är mycket osäker och påpekar att denna ram torde komma att behöva justeras relativt omgående. Riksrevisionsverket håller det för troligt att ramen kommer att visa sig otillräcklig i förhållande till efterfrågan. Enligt verkets bedömning torde svårigheter föreligga att i ett generellt system av den karaktär som utredningen föreslår finna ändamålsenliga och för SEK lätthanterliga prioritetsgrunder i en situation där mängden begärda krediter överstiger tillgänglig kreditvolym. Ett administrativt förfarande med kösystem o. dyl. är uppenbarligen inte rationellt. Å andra sidan är det, enligt RRV:s uppfattning, väsentligt att de statliga åtagandena i möjligaste mån kan överblickas och att dessa inte på ett svårförutsebart sätt, volymmässigt tvingas ökas under den föreslagna försöksperioden.

Också styrelsen i SEK anser det sannolikt att kreditramen måste utökas redan i början av försöksperioden och pekar därför på möjligheten att göra en uppräknig av ramen före systemets ikraftträdande. Sveriges industriförbund m. fl. organisationer har samma uppfattning och anser det önskvärt att ramen redan från början sätts till 12 miljarder kr.

I likhet med utredningen utgår konjunkturinstitutet ifrån att kreditramen skall kunna anpassas på sådant sätt att exportföretagen i tillämpliga fall under hela försöksperioden kan räkna med att få tillgång till kreditutfästelse från SEK. Skulle detta inte visa sig möjligt går åtskilligt förlorat av den med förslaget avsedda stimulanseffekten, samtidigt som en mera selektiv prövning skulle ställa helt andra, och ökade, krav på utredning av ärendena. För de kreditsökande skulle detta givetvis innebära tidsutdräkt och osäkerhet. Om den uppsatta kreditramen hotar att överskridas, föredrar Svenska bankföreningen för sin del förändringar i finansieringsvillkoren framför någon form av kö- eller ransoneringssystem, som skulle försvåra företagens planering och minska deras möjligheter att kunna påräkna tillgång till krediter från SEK.

Den föreslagna ramen torde inte vara av praktisk betydelse anser fullmäktige i riksbanken. Systemet utmärks, enligt fullmäktige, av att SEK är skyldigt att ställa krediter till förfogande för alla exportaffärer som uppfyller de ställda villkoren. Om systemet skulle visa sig vara mer kreditstimulerande än förutsett och rambeloppet således förbrukas under kortare tid än tre år har statsmakterna att välja mellan att vidga ramen eller att ändra villkoren för statens åtagande, framhåller fullmäktige vidare.

Vid en situation med köbildning anser bl. a. statens industriverk, arbetsmarknadsstyrelsen och TCO att en prioritering av kreditansökningarna bör ske med utgångspunkt från samhällsekonomiska överväganden. Härvid bör sådana projekt förmånsbehandlas, vars effekter från sysselsättnings-, regional- eller näringspolitiska utgångspunkter bedöms vara särskilt betydelsefulla.

Jag delar de framförda synpunkterna vad avser osäkerheten i beräkningen av ramens storlek. Såsom utredningen har föreslagit finner jag det emellertid nödvändigt att fastställa en ram för den kreditvolym som omfattas av statsmakternas åtaganden i SEK-systemet. I nuvarande räntestödssystem finns inte någon sådan ram. Jag anser det inte heller vara lämpligt att nu införa en ram för det föreslagna avdrags- och bidragssystemet. Om efterfrågan på finansiering i SEK-systemet skulle överstiga ramen får ställning tas till om en höjning av ramen är lämplig. Det kan inte uteslutas att statsfinansiella skäl gör att en skärpning av villkoren istället kan behöva övervägas för att uppnå en efterfrågan som står i proportion till ramens storlek.

I avvaktan på att erfarenheterna av systemets utnyttjande kan bedömas får ställning till en eventuell justering av rambeloppet eller villkoren för kreditgivningen tas senare och jag biträder chefen för industridepartementets förslag, att en total kreditram på 10 miljarder kr. för SEK-systemet ställs till regeringens förfogande. Denna ram bör gälla t. v. under försöksperioden. Regeringen avser att successivt ställa belopp till SEK:s förfogande i den takt som bedöms som rimligt.

Utredningen anser att en löpande omprövning av ramen varje år bör göras av regeringen. Vissa remissinstanser går längre. Bl. a. föreslår fullmäktige i riksbanken att en prövning av ramen bör göras en gång per halvår. Jag anser att en årlig prövning är tillräcklig i detta avseende och i fråga om principerna för avräkning av kreditutfästelserna hänvisar jag till de förslag som chefen för industridepartementet senare kommer att framlägga.

Några remissinstanser efterlyser en bedömning av i vilken utsträckning den föreslagna vidgången av exportkreditstödet kommer att innebära en ökning av den kreditgivning som nu sker från exportörer och banker. Man anser det vara sannolikt att förslaget medför en totalt sett ökad volym av svenska exportkrediter. I förhållande till nuläget torde förslaget, enligt riksgäldsfullmäktiges uppfattning, åtminstone i initialskedet få till effekt dels ett totalt sett ökat behov av svensk upplåning utomlands, dels en överflyttning från banker och företag av sådan upplåning till SEK.

En utvidgad exportkreditgivning synes bl. a. kunna inträffa genom en förlängning av kredittiderna i sådana fall företagen finner det förmånligare att refinansiera kortfristiga exportkrediter (under två år) inom ramen för det föreslagna SEK-systemet, framhåller riksrevisionsverket. Det föreslagna samarbetet mellan SEK och EKN vad gäller villkoren för när systemet får utnyttjas bör dock enligt min mening vara tillfyllest för att förhindra sådana risker för utvidgning i företagens exportkreditgivning. Samtidigt

anser jag det vara nödvändigt att tillämpningen av kreditvillkoren i systemet successivt anpassas till rådande internationella konkurrenssituation. Det är därför viktigt att den internationella utvecklingen noga följs under den föreslagna försöksperioden, och jag har för avsikt att ge EKN i uppdrag att följa utvecklingen på olika marknader i fråga om bl. a. kredittider, räntor, faktureringsvalutor m. m. Härigenom skapas ett underlag för en kontinuerlig bedömning av den internationella konkurrensutvecklingen för exportkrediter som möjliggör en smidig anpassning av de statliga åtgärderna allteftersom erfarenheterna växer. En sådan anpassning kan givetvis också aktualiseras av samhällsekonomiska skäl.

Som jag i det föregående angivit, bör de av EKN tillämpade reglerna vara normgivande för SEK:s kreditgivning. Detta innebär att av EKN tillämpad praxis i vad avser godkända kreditvillkor för respektive varugrupp kommer att avgöra om en viss affär kan komma i åtnjutande av de föreslagna kreditstöden, och vilka kreditvillkor som kan accepteras i det enskilda fallet. Systemen blir härigenom generellt tillgängliga för exportaffärer som berättigar till EKN-garanti och kommer, liksom hittills, att också innefatta export av entreprenad- och konsulttjänster. Begagnade varor liksom reservdelar och förbrukningsmaterial kommer att godtas i den utsträckning de kan omfattas av EKN-garanti. Det bör ankomma på regeringen att vid behov lämna kompletterande anvisningar. Jag vill understryka betydelsen av att båda systemen skall vara generellt tillämpliga. Härigenom kan företagen på ett enkelt sätt överblicka sina möjligheter att utnyttja systemen.

Utredningen har inte funnit det motiverat att föreslå någon begränsning i vad avser export till olika marknader. De framlagda förslagen förutsätts få störst betydelse för handeln med u- och statshandelsländer, men utredningen anser det också nödvändigt att exporten till industriländer bör komma i fråga för statligt stöd. I likhet med kommerskollegium och LO ställer jag mig tveksam till att i detta avseende ge systemen en helt likartad tillämpning. Att lämna statligt stöd vid exportkreditgivning till förmån för export till industriländer kan te sig mindre motiverat bl. a. med tanke på den begränsning av statsunderstödd kreditgivning som bör eftersträvas. Vår export till industriländerna bör därför endast i särskilda fall kunna komma i åtnjutande av de föreslagna åtgärderna. Därmed begränsas risken för en inte önskad utvidgning av exportkreditgivningen. Eftersom statsunderstödd kreditkonkurrens förekommer även vid sådan export är jag emellertid i dagsläget inte beredd att förorda ett generellt undantag för kreditstöd vid export till industriländer. Det bör ankomma på regeringen att inom ramen för våra handelspolitiska strävanden lämna nödvändiga riktlinjer i detta avseende.

Enligt reglerna för nuvarande exportkreditstöd skall en exportaffär omfatta ett visst lägsta kreditbelopp för att ränteavdrag skall kunna medges. När systemet infördes år 1973 fastställdes detta minimibelopp till två milj. kr. Gränsen sänktes år 1975 till en milj. kr. För att ge de mindre företagen

ökade möjligheter att utnyttja stödet beslutade riksdagen hösten 1977 om en ytterligare sänkning av beloppsgränsen till 500.000 kr. (prop. 1977/78: 40 bil. 3, SkU 1977/78:19, rskr 1977/78:111).

Utredningen har inte närmare berört frågan om minimibeloppets storlek, utan har utgått från att nuvarande beloppsgräns skulle tillämpas i de båda föreslagna systemen. Vissa remissinstanser påpekar att utredningens förslag inte i någon större utsträckning löser de mindre företagens problem vid export.

De mindre och medelstora företagen spelar en viktig roll i den svenska ekonomin och regeringen har i olika sammanhang vidtagit åtgärder för att förbättra deras situation. Beloppsgränsen bör nu sättas så att man ytterligare underlättar för de mindre företagen att utnyttja systemen. Jag anser därför att ett lägsta kreditbelopp på 300.000 kr. vore ett lämpligt avvägt minimibelopp för de båda föreslagna systemen. Jag föreslår att minimibeloppet sänks till denna nivå.

En grundläggande förutsättning för utredningens förslag är att de statliga stödinsatserna begränsas till att endast avse exportkrediter med en löptid av minst två år. Denna kredittid är den vanligast förekommande undre gränsen i utländska stödssystem och den används också i consensus-överenskommelsen. Som jag tidigare har framhållit bör eventuella tendenser till förlängning av kredittiderna för kortfristiga krediter kunna motverkas genom den föreslagna EKN-prövningen. Jag finner den föreslagna kreditgränsen vara väl avvägd.

Vid exportkreditgarantivning täcker EKN i princip ej den kommersiella risken på köparen om s. k. ekonomisk intressegemenskap anses föreliggande. De föreslagna formerna för statligt stödd exportkreditgivning bör ej heller kunna utnyttjas när sådan intressegemenskap föreligger mellan köpare och säljare. EKN:s regler bör även här vara vägledande.

8.2.5 Systemens parallellitet

Som jag tidigare har förordat bör de nya reglerna för erhållande av räntestöd i allt väsentligt samordnas med villkoren enligt SEK-systemet.

Det är enligt min mening emellertid inte nödvändigt att i alla avseenden söka skapa fullständig överensstämmelse mellan de båda systemen.

Som industriministern senare föreslår bör vissa ändringar, i förhållande till utredningens förslag, göras av de kreditvillkor som skall gälla i SEK-systemet. En räntedifferens införs mellan lån i svenska kronor och lån i utländsk valuta, så att räntan för lån i svenska kronor höjs med 0,5 procentenheter. SEK kommer vidare att liksom hittills kunna ta ut en s. k. räntemarginal. Vidare kommer en löftesprovision att kunna tas ut för tiden mellan accept av lämnad kreditutfästelse och avlyft.

I räntestödet kommer företagen liksom hittills att ges rätt till avdrag som motsvarar skillnaden mellan refinansieringsräntan och räntenivån enligt consensus i sådana fall kontraktsräntan understiger denna nivå. Denna

skillnad får dock högst uppgå till 4% av vid beskattningsårets ingång utstående kreditbelopp. Någon ändring i detta avseende kommer sålunda inte att föreslås. Den något högre räntenivå som föreslås tillämpas i SEK-systemet, anser jag väl uppvägas av att företagen i detta system erhåller förhandsutfästelse om fast ränta utan kursrisk.

Utredningen har förutsatt att huvuddelen av företagens exportkreditfinansiering kommer att slussas genom SEK-systemet. Om de föreslagna kreditvillkoren skulle leda till att företagen avstår från att utnyttja detta system, till förmån för det reviderade räntestödet, bör ändringar av villkoren i de båda systemen kunna ske så att grundtanken bakom utredningens förslag om två alternativa, i princip parallella, system i huvudsak upprätthålls. Som jag tidigare har förordat bör det få ankomma på regeringen att besluta om sådana justeringar i de båda systemen.

Utredningen har föreslagit att kredit som helt eller delvis refinansierats under SEK-systemet inte skall kunna komma ifråga för räntestöd. Vissa remissinstanser anser att båda systemen i vissa fall skall kunna utnyttjas för en och samma exportaffär. Härigenom ökas möjligheterna för SEK att tillsammans med affärsbankerna genomföra s. k. samfinansiering framför allt vid stora projekt. Jag finner att en sådan möjlighet bör finnas och hänvisar till vad chefen för budgetdepartementet föreslår i detta avseende.

8.2.6 Uppföljning av statens åtaganden

De ändringar i förhållande till utredningens förslag som förordas syftar till att ge företagets efterfrågan på statligt stödda exportkrediter en mer marknadsanpassad inriktning.

Under försöksperiodens gång kan, som jag tidigare har framhållit, kreditvillkoren komma att behöva justeras ytterligare, beroende på bl. a. den internationella utvecklingen på exportkreditområdet. Även ett förändrat konjunkturläge kan komma att motivera en ändring av de statliga insatserna. Ytterst kommer givetvis den samhällsekonomiska situationen och systemens statsfinansiella konsekvenser att bli avgörande för det statliga åtagandet.

Jag har tidigare redovisat att utredningen inte funnit det möjligt att precisera de statsfinansiella konsekvenserna av de två systemen. Ovissheten om ränteutvecklingen såväl inom landet som på de internationella marknaderna, liksom osäkerheten rörande utvecklingen av kurserna för olika valutor, har gjort det omöjligt att framlägga någon tillförlitlig beräkning som kan utgöra underlag för en bedömning av statens kostnader i framtiden.

I likhet med utredningen finner jag det inte möjligt att bedöma statens kostnader för de båda systemen. I sammanhanget bör påpekas att rådande, förhållandevis höga, inhemska räntenivå kan komma att ändras. En eventuell framtida sänkning av den inhemska räntenivån medför att företagets konkurrenssituation i fråga om exportkrediter förbättras. En sådan utveckling i kombination med en stark kursutveckling för den svenska kro-

nan skulle minska statens kostnader och det nu föreslagna ränte- och kursriskåtagandet kan begränsas i motsvarande utsträckning.

Med tanke på att statens kostnader inte låter sig bedömas är det av stor vikt att de statsfinansiella effekterna av systemen blir föremål för en löpande uppföljning. Detta motiveras också av hänsynen till det samhällsekonomiska läget överhuvudtaget. De statliga åtgärder som nu föreslås är flexibla dels med avseende på finansieringsform, dels vad gäller omfattningen av de statliga insatserna, varför de smidigt bör kunna anpassas till utvecklingen. Som jag tidigare framhållit bör det få ankomma på regeringen att besluta om sådana åtgärder som syftar till att hålla statens åtaganden inom rimliga gränser.

8.2.7 Övergångsbestämmelser

Utredningen förordar att de framlagda förslagen skall träda ikraft fr. o. m. den 1 juli 1978. Med hänvisning till att förslagen kommer att innebära avsevärt bättre möjligheter att finansiera exportkrediter, framhåller bl. a. Svenska bankföreningen, Sveriges exportråd och Sveriges industriförbund m. fl. organisationer att man kan förutse att många företag kommer att sträva efter att uppskjuta kontraktstecknandet till efter denna tidpunkt. För att undvika sådana förskjutningar i exportaktiviteterna föreslås att de nya bestämmelserna blir tillämpliga även på avtal som har ingåtts tidigare. Från dessa remissinstansers sida förordas sålunda att den nya lagen om exportkreditstöd, liksom de föreslagna refinansieringsmöjligheterna hos SEK, bör få gälla exportkreditkontrakt ingångna tidigast dagen efter det att regeringens förslag i dessa frågor föreläggs riksdagen.

För min del anser jag att företagen snarast bör ges möjlighet att utnyttja de föreslagna systemen. Såvitt gäller möjligheten att tidigarelägga ikraftträdandet för den nya lagen om exportkreditstöd hänvisar jag till vad chefen för budgetdepartementet senare kommer att anföra i frågan. Vad avser lämplig tidpunkt för SEK-systemets ikraftträdande talar bl. a. praktiska skäl för att den föreslagna tidpunkten bör gälla. Jag har emellertid under hand inhämtat att SEK fr. o. m. tidpunkten för propositionens avlämnande, under förbehåll för att riksdagen godkänner regeringens förslag, är berett att lämna företag och banker förhandsbesked om till vilka kreditvillkor dessa senare kan räkna med för att få exportkrediter refinansierade.

8.3 Vissa reformer i exportkreditgarantiverksamheten

Efterfrågan på exportkreditgarantier har under senare år ökat betydligt. En anledning till denna ökning är, som jag tidigare redovisat, att krediter och kreditvillkor kommit att spela en allt större roll i den internationella handeln.

EKN:s garantiåtaganden uppgick vid budgetårets slut år 1973 till 8 100 milj. kr. Vid samma tid två år senare hade åtagandena ökat till 21 300 milj.

kr. Ökningen fortsatte till 27 000 milj. kr. år 1977. Per den 31 januari 1978 uppgick de totala åtagandena till 33 400 milj. kr.

När en ansökan om exportkreditgaranti behandlas av EKN och nämnden finner att exporttransaktionen uppfyller de krav som ställs utfärdar nämnden en garantiutfästelse. Denna utfästelse innebär ett bindande löfte från nämnden att lämna garanti på vissa villkor som anges i utfästelsen om den berörda exporttransaktionen kommer till stånd. När sedan exportavtal sluts övergår utfästelsen i en garantiförbindelse. Per den 31 januari 1978 uppgick volymen utestående garantiutfästelser till 21 600 milj. kr., medan förbindelserna uppgick till 11 800 milj. kr.

Efterfrågan på garanti i samband med exportkredit har inte bara ökat volymmässigt vad avser antalet exportaffärer som blivit föremål för garanti utan även genom att de enskilda affärerna blivit allt större. Dessutom har nya typer av garantier av olika orsaker kommit att efterfrågas.

EKN har i skrivelse till regeringen den 2 februari 1978 föreslagit vissa reformer i garantiverksamheten. I skrivelsen återfinns bl. a. förslag om att EKN skall kunna medge garanti avseende risker i samband med ställande av säkerheter, s. k. "bonds". Vidare föreslås en utvidgning av riskbeskrivningen i EKN:s allmänna villkor och en höjning av garantiprocentsatsen för bank-till-bank krediter från 90 % till 95 %.

EKN konstaterar att vid vissa exportaffärer kräver köparen att exportören skall ställa säkerhet för sina åtaganden eller för köparens betalningar i samband med affären. Köparens krav motiveras i första hand av en önskan att säkra sig emot förluster p. g. a. att exportören av en eller annan anledning inte kan fullgöra sina förpliktelser. Som exempel på sådana förluster kan nämnas kostnader eller uteblivna intäkter till följd av att leveranser försenas eller byggnadsarbeten avbryts på grund av fel eller försummelse från exportörens sida. Köparen ställer i allmänhet i dessa fall krav på säkerhet i form av garanti från t. ex. bank eller försäkringsbolag. En sådan garanti går internationellt under benämningen "bond". Normalt betingar sig garantiutställaren i sin tur regressrätt gentemot exportören. En bond är vanligen så konstruerad att köparen endast får tillgång till det som säkerhet ställda beloppet efter det att det kunnat bevisas att exportören genom fel eller försummelse misskött sina åtaganden. Vid flera av de mycket stora exportaffärer som aktualiserats på senare tid har köparen emellertid krävt, och även erhållit, s. k. ovillkorliga säkerheter, "on demand bonds". Om en ovillkorlig bankgaranti har ställts ut kan köparen, närhelst han så önskar, lyfta det garanterade beloppet hos sin bank vare sig det dessförinnan påvisats att exportören gjort något fel eller inte.

EKN framhåller dock att ytterst få fall hittills har förekommit då köparen har krävt betalning under en bankgaranti som utfärdats som säkerhet för exportörens åtaganden utan att ha vägande skäl för sitt krav. Men för det fall detta skulle inträffa blir effekterna mycket kännbara för exportören och för dennes bank, eftersom det i enskilda affärer kan röra sig om stora

belopp. Som EKN betonar, kan köparen nämligen, om han så önskar, från en dag till nästa lyfta hela det som säkerhet ställda beloppet. Om exportörens bank då har ställt ovillkorlig säkerhet, är banken skyldig att omgående till köparens bank utbetala det belopp köparen önskar lyfta. Banken torde därefter utnyttja sin regressrätt gentemot exportören för att återvinna det utbetalade beloppet.

Exportörens problem är, enligt EKN, inte det faktum att effekterna kan bli mycket kännbara om köparen otillbörligt utnyttjar ett som säkerhet ställt belopp. En påtaglig belastning är även att exportören under den period som säkerheten är utestående i sin tur måste ställa säkerhet (motgaranti) till den bank eller annat organ som utfärdat garanti gentemot köparen. Sådana motgarantier belastar exportföretagets balansräkning och därmed dess kreditvärdighet. Motgarantier kan även ges i form av att varulikvider sätts in på spärrat konto hos banken, vilket medför att företaget inte fritt kan förfoga över dessa medel så länge säkerheten är utestående.

Förutom belastningen på exportföretaget och risken för otillbörligt utnyttjande tillkommer, även för säkerheter, den kommersiella och politiska risk som är vid handen vid alla fordringar på köpare i utlandet.

Exportkreditnämnden framhåller i sin skrivelse att gällande riktlinjer för nämndens garantiverksamhet medger utställande av garantier mot otillbörligt utnyttjande av säkerheter vid svensk export. En förutsättning härför är att säkerheterna avser förpliktelser som uppkommit eller betalningar som erhållits enligt ingångna avtal. Jag noterar med tillfredsställelse att nämnden med stöd av erhållna bemyndiganden i fortsättningen avser ställa garantier mot otillbörligt utnyttjande av säkerheter som ställts för fullgörande av arbete eller leverans enligt avtal (s. k. "performance bonds"), för betalning i samband med order (s. k. "advance payment bonds"), för betalning under tiden för arbetets eller leveransens fullgörande (s. k. "progress payments bonds"), samt för betalning som egentligen skulle erläggas efter fullgörandet av arbetet eller leveransen men som erlägges tidigare (s. k. "retention payment bonds"). Samtliga nu nämnda former av säkerheter ställs när ett avtal mellan köpare och säljare kommit till stånd. Det möter därför inga principiella hinder för EKN att ställa garanti mot otillbörligt utnyttjande av sådana säkerheter.

En annan vanlig typ av säkerhet avser fullföljande av anbud (s. k. "bid bonds"). När sådan säkerhet ställs finns däremot inget avtal mellan köpare och säljare som reglerar de rättsliga förpliktelserna dem emellan. Eftersom täckning av risker vid bid bonds således skulle innebära garantigivning av annan typ än den som angivits i statsmakternas bemyndiganden och riktlinjer för EKN kräver sådan garantigivning särskilt bemyndigande. Bid bonds förekommer i regel vid mycket stora projekt och utgör då ofta ett krav för att en exportör skall kunna delta i anbudsgivningen om ett projekt. I ett flertal av våra konkurrentländer finns möjlighet för exportföretagen att erhålla statlig garanti mot otillbörligt utnyttjande av bid bonds. Samtli-

ga remissinstanser som behandlat frågan har tillstyrkt att även EKN ges möjlighet utställa garanti mot otillbörligt utnyttjande av sådana säkerheter. För min egen del anser jag det väsentligt att underlätta för företagen att lämna anbud även vid sådana projekt där köparen kräver bid bonds. Jag förordar därför att riktlinjerna för EKN:s verksamhet utvidgas så att det blir möjligt för nämnden att medge garanti mot otillbörligt utnyttjande av bid bonds.

För samtliga former av garantier mot otillbörligt utnyttjande av säkerheter avser EKN betinga sig premieavgift. Det ankommer på EKN att fastställa premiens storlek. EKN:s normala principer vad gäller bedömning av risken på köparen och köparlandet, liksom vad gäller garantins täckningsgrad bör enligt min mening gälla även för de nya garantierna.

Risken för skadefall på dessa garantier är svår att uppskatta. Erfarenheter från andra länder visar att skadefall är sällsynta. När skadefall uppkommer kan det emellertid röra sig om stora belopp. EKN har ifrågasatt om det därför inte vore lämpligt att ett särskilt belopp reserverades för garantigivning avseende säkerheter inom den av riksdagen medgivna ramen för statens garantiansvar för exportkredit.

Jag anser det rimligt att garanti avseende säkerhet skall kunna utfärdas i samtliga fall då den underliggande exportaffären uppfyller EKN:s krav för erhållande av vanlig exportkreditgaranti. Jag finner det emellertid inte nödvändigt att reservera en särskild ram för denna garantigivning och anser att EKN på sedvanligt sätt bör avräkna utfästelser och förbindelser mot den ram som inte avser garantigivning på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling.

En garantigivning avseende otillbörligt utnyttjande av säkerheter innefattar mycket speciella risker. Vid skadefall kan stora belopp komma att behöva utbetalas. Mot denna bakgrund anser jag inte att de reserver som hittills byggts upp inom ramen för EKN:s normala exportkreditgarantigivning eller dess u-garantigivning skall belastas av utbetalningar p. g. a. skadefall inom den nu aktuella garantigivningen. Efter samråd med chefen för budgetdepartementet föreslår jag att sådana skadefall slutligt bör regleras genom att medel anvisas under anslaget på sextonde huvudtiteln för bestridande av oförutsedda utgifter, i den mån de för detta ändamål uppbyggda premiereserverna hos EKN ej är till fyllest.

I remissvar från näringslivets och affärsbankernas sida har framförts önskemål om att EKN även skulle ges möjlighet att lämna s. k. motgaranti direkt till bank eller försäkringsbolag som för en exportörs räkning ställer säkerhet till köparen. Skillnaden mellan att låta EKN medge garanti mot otillbörligt utnyttjande av säkerheter, som jag tidigare förordat, och att bemyndiga EKN att ställa motgaranti direkt till bank eller försäkringsbolag anser nämnden vara av stor principiell betydelse. I det förstnämnda fallet täcker EKN:s garanti risker avseende köparens och köparlandets möjlighet och förmåga att uppfylla sina förpliktelser. I det sistnämnda fallet där-

emot skulle även risken för att exportören ej fullgör vad som på honom ankommer inkluderas i risktäckningen. EKN:s verksamhet har hittills enligt statsmakternas beslut endast i begränsad utsträckning omfattat de risker som avser exportörens eget handlande.

Denna skillnad mellan motgarantier och andra former av garantier mot otillbörligt utnyttjande av säkerheter anser även jag vara av stor principiell betydelse. EKN har i sin skrivelse berört frågan om motgarantier och anmält att man påbörjat ett utredningsarbete om detta. Jag finner det positivt att EKN redan uppmärksammat problemet och utgår ifrån att nämnden skyndsamt redovisar resultatet av sin utredning till regeringen.

EKN har i sin skrivelse även behandlat frågan om en ändring av riskbeskrivningen i nämndens allmänna villkor. Inom nämnden pågår en översyn av de allmänna villkoren för exportkreditgarantigivning, i en strävan att inom ramen för ett rimligt garantiansvar för staten tillgodose motiverade önskemål från näringslivets sida. Nämnden har som ledning för sitt arbete jämfört de hittillsvarande allmänna villkoren med motsvarande bestämmelser i andra länders exportkreditgarantisystem, och har då funnit vissa skillnader vad gäller riskbeskrivningen. Nämnden anser att det svenska systemet för beskrivning av de risker som täcks av nämndens garantier kan förbättras. Det största problemet gäller enligt nämnden skadefall i samband med naturkatastrofer och politiska risker. Idag täcker EKN:s garantier ej skadefall förorsakade av naturhändelser, men gränsdragningsproblemen kan vara svåra om t. ex. ett land i samband med en naturkatastrof drabbas av ekonomiska svårigheter och på grund därav vidtar extraordinära åtgärder som påverkar betalningarna till utlandet.

Jag finner det önskvärt att nämndens tillämpningsregler skall vara så klara och entydiga som möjligt. En exportkreditgarantis värde vid refinansiering av exportkrediter ökar också om dess omfattning är klart definierad.

Idag refinansierar sig många svenska exportföretag på de internationella kreditmarknaderna, och det vore, enligt EKN:s uppfattning, därför värdefullt om de svenska garantierna täckte samma riskområde som är normalt för andra länders garantier. Detta skulle undanröja den tveksamhet som f. n. finns hos vissa långgivare om värdet av de svenska garantierna. Därtill kommer att EKN:s samarbete med garantiinstitut i andra länder skulle underlättas. Detta samarbete är särskilt betydelsefullt när exportleveranser från flera länder ingår i samma projekt. Jag finner det därför angeläget att EKN snarast slutför det påbörjade arbetet med en revidering av riskbeskrivningen i de allmänna villkoren.

Beträffande skadefall på grund av naturhändelser tillstyrker jag EKN:s förslag att dessa fortsättningsvis skall omfattas av nämndens garantier. Detta skulle undanröja de gränsdragningsproblem som nu kan uppkomma när en köparens betalningssituation drastiskt försämras p. g. a. att en naturkatastrof inträffar i köparlandet. Den ytterligare risktagning från statens si-

da som skulle bli följden av en sådan utvidgning av riskbeskrivningen bedömer jag vara mycket liten. Åtgärden är snarast ägnad att skapa klarhet i omfattningen av det statliga åtagandet. Detsamma gäller enligt min mening EKN:s förslag att införa en generalklausul som innebär att nuvarande täckning av s. k. politiska risker vidgas utan närmare precisering av förlustbringande händelser. Jag anser att det ej går att uttömmande definiera de olika händelser och företeelser som skulle kunna ingå i en uppräkningslista av olika politiska risker och instämmer därför i nämndens bedömning att problemet bäst löses medelst införande av en generalklausul av typen "force majeure".

EKN har påpekat att det i vissa länder finns möjlighet för exportören att försäkra sig mot åtgärder vidtagna av det egna landets myndigheter. EKN anser det dock vara diskutabelt att erbjuda svenska exportörer statlig försäkring mot förlust förorsakad av svensk myndighets beslut eller åtgärd. Jag finner liksom EKN att denna fråga ej faller inom nämndens verksamhetsområde.

EKN har vidare tagit upp frågan om en höjning av garantiprocentsatsen för garanti avseende bank-till-bank kredit. En allt större del av svenska företags exportkreditgivning sker i form av att exportörens bank lämnar ett lån motsvarande kreditandelen av en exportaffär till köparens bank, alternativt direkt till köparen. Detta förfarande innebär att den svenske exportören får kontant betalt vid leverans av vara eller tjänst, och transaktionen är därför ur dennes synvinkel att jämställa med en kontantaffär. Den exportkredit som köparen betingar sig belastar således inte exportföretagets balansräkning.

Erfarenhetsmässigt har det kunnat konstateras att krediter mellan långivande bank och låntagande bank normalt är förenade med mindre risker än andra exportkrediter. En orsak till detta är att ett lands internationella kreditvärdighet i stor utsträckning är beroende av att dess banker sköter sina åtaganden gentemot sina motparter utomlands. Huruvida bankerna är statliga eller privata är av mindre betydelse i sammanhanget.

Med hänsyn härtill föreslår EKN en höjning av garantitäckningen för bank-till-bank krediter, medan bank-till-köpare krediter även fortsättningsvis avses bli likställda med krediter som exportören själv lämnar.

Nämnden har hittills medgivit upp till 90 % täckningsgrad för långivargarantier. Denna maximiprocentsats har tillämpats både för kommersiella och icke-kommersiella risker. I utlandet är det relativt vanligt att 95 % täckning lämnas under långivargaranti, och i vissa fall förekommer täckning ända upp till 100 %. Den höga risktäckningen är normalt förenad med krav på att den egna banken skall bära viss del av självrisker eller med långtgående statlig kontroll över kreditgivningen. Svenska banker har länge krävt att garantiprocentsatsen för långivargarantier generellt skulle höjas till 100 %. Vid remissbehandlingen av EKN:s skrivelse har såväl Svenska bankföreningen som Sveriges industriförbund m. fl. organisatio-

ner upprepat önskemålet om 100 % risktäckning för icke-kommersiella risker.

Under förutsättning att riksdagen inte har något att invända emot att EKN vidtar de ändringar av riskbeskrivningen i nämndens allmänna villkor som jag redogjort för tidigare kan det förmodas att bankerna i fortsättningen endast undantagsvis kommer att ansöka om kommersiell risktäckning vid bank-till-bank krediter. Mot denna bakgrund torde därför ingen anledning finnas för en höjning av täckningsgraden för kommersiella risker vid bank-till-bank krediter.

Vad beträffar de icke-kommersiella riskerna ställer jag mig tveksam till en höjning av täckningsgraden till 100 % eftersom det skulle innebära att självriskmomentet såväl hos exportören som hos banken helt försvinner. Ett bibehållande av en självrisk på minst 5 % utgör en väsentlig förbättring i förhållande till nuläget, samtidigt som en sådan självrisk ej kan anses vara alltför betungande. Jag förordar därför att den maximala garantiprocent-satsen för icke-kommersiella risker vid bank-till-bank krediter höjs till 95 %.

8.4 Ökning av ramen för exportkreditgaranti

Som jag tidigare redovisat har efterfrågan på exportkreditgarantier ökat betydligt under senare år. För att kunna möta denna stigande efterfrågan har totalramen för den statliga exportkreditgarantivningen successivt vidgats. Ramen ökades senast under 1976/77 års riksmöte, då maximibeloppet för statens betalningsansvar höjdes till nu gällande 35 000 milj. kr. Av det totala rambeloppet har reserverats ett särskilt belopp för garantier på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling, s. k. u-garantier. Även denna särskilda u-garantiram har successivt vidgats. År 1973 ökades beloppet med 200 milj. kr. till 1 000 milj. kr. Ett år senare fördubblades rambeloppet till 2 000 milj. kr., och under åren 1975 och 1976 ökades ramen med 2 000 milj. kr. vardera året. U-garantiramen uppgår således nu till 6 000 milj. kr. Hela det för u-garantier avsedda beloppet har av regeringen ställts till EKN:s förfogande.

EKN har i en framställning till regeringen den 2 mars 1978 aktualiserat en höjning av ramen. Nämnden konstaterar att åtagandena i fråga om u-garantier har ökat betydligt snabbare än nämndens övriga garantivning. Volymen utestående u-garantiförbindelser ökade med 81 % under verksamhetsåret 1976/77 och med 6 % under de sju månaderna fram till slutet av januari 1978. Utfästelserna ökade under motsvarande tidsperiod med 43 % respektive 80 %. Utmärkande för nu utestående u-garantiutfästelser är att de till sin huvudsakliga del hänför sig till stora exportaffärer med garantibelopp överstigande 100 milj. kr.

EKN framhåller att eftersom garantiutfästelser avräknas mot ramen med endast 50 % av sitt belopp, medan garantiförbindelser avräknas med

100 %, så skulle utnyttjandet av endast ett fåtal av nu utestående utfästelser medföra att det kvarstående rambeloppet minskar mycket snabbt. Nämnden påpekar vidare att den fortgående efterfrågan på nya u-garantier ytterligare ökar risken för att kvarstående rambelopp inom kort kan visa sig vara otillräckligt.

EKN pekar, som tidigare framhållits, på att nämndens åtaganden under u-garantisystemet ökat betydligt snabbare än dess åtaganden vad avser garantigivning på normala affärsmässiga grunder, s. k. normalgarantier. Som förklaring till detta förhållande anför EKN att en fortgående koncentration av riskerna under normalgarantisystemet till ett fåtal länder lett till att nämnden tvingats iaktta restriktivitet vid beviljandet av normalgarantier för nya affärer på dessa länder. I de fall där det rört sig om u-länder och den planerade exporten av u-landet har bedömts ha en utvecklingsfrämjande effekt har nämnden ansett det motiverat att bevilja exportkreditgaranti inom ramen för u-garantisystemet.

Detta har lett till en icke obetydlig koncentration av EKN:s risktagande under u-garantisystemet, och 60 % av nämndens åtaganden under detta system avser nu exportaffärer till endast 5 länder.

Nämnden betonar också att det för många u-länder torde vara av stort intresse att kunna placera beställningar avseende utvecklingsfrämjande projekt hos svenska företag, förutsatt att dessa är konkurrenskraftiga beträffande pris och kvalitet. Detta motiverar enligt nämnden ett fortsatt beviljande av u-garantier för export även till sådana u-länder där tidigare gjorda åtaganden är av den storleksordningen att ytterligare normalgarantigivning ej längre kan komma i fråga.

Nämnden har bedömt att de 6 000 milj. kr. som för närvarande utgör maximibelopp för statens betalningsansvar för u-garanti ej är tillfyllest för att möta efterfrågan på sådana exportkreditgarantier. Enligt gällande avräkningsförfarande uppgår den icke utnyttjade delen av ramen för u-garantigivning till 2 000 milj. kr. Nämnden bedömer att detta belopp i viss mån är illusoriskt med tanke på att den överväldigande delen redan givna utfästelser under u-garantisystemet avser exportaffärer med ett garantibelopp överstigande 100 milj. kr. Skulle en eller annan utfästelse komma att utnyttjas skulle det kvarstående rambeloppet snart vara ianspråktaget. EKN föreslår därför att maximibeloppet för u-garantigivning höjs till 11 000 milj. kr.

Samtliga remissinstanser tillstyrker en sådan höjning. För egen del anser jag att EKN bör ha möjlighet att möta denna ökade efterfrågan på sådana garantier och förordar därför att rambeloppet höjs med 5 000 milj. kr. till 11 000 milj. kr. Det av riksdagen medgivna totala beloppet för statens ansvar för exportkredit skulle sålunda höjas till 40 000 milj. kr.

EKN anger i sin skrivelse att nämndens ställningstagande till höjning av ramen för u-garantigivning endast innefattar en bedömning av behovet av utrymme för fortsatt u-garantigivning under den tid som är överblickbar,

men att ställningstagandet inte avser u-garantisystemets konstruktion i övrigt. SIDA har i sitt remissvar påmint om sina tidigare förslag om att risktäckning över statsbudgeten skall ske på annat sätt än genom belastning av biståndsanslaget. Regeringen har i proposition (1977/78:135) om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. föreslagit att risktäckningen för eventuella definitiva skadefall i stället läggs på sextonde huvudtiteln, oförutsedda utgifter.

Jag delar EKN:s uppfattning att garantigivningen på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling bör fortsätta enligt gällande principer, och finner därför inte anledning att här nu ändra systemets principiella utformning.

9 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för lämnande av exportkrediter som jag har förordat,
2. godkänna de riktlinjer för garantigivning vid export som jag har förordat,
3. godkänna de riktlinjer för garantigivning avseende säkerheter vid export som jag har förordat,
4. medge att staten åtar sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit till ett belopp av högst 40 000 000 000 kronor, varav 11 000 000 000 kronor reserveras för garantigivning på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling.

BUDGETDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-04-06**Föredragande:** statsrådet Mundebo**Anmälan till proposition om exportkreditfinansiering, m. m. såvitt avser budgetdepartementets verksamhetsområde**

1 Inledning

År 1973 infördes bestämmelser om avdrag vid inkomsttaxeringen för vissa exportkreditkostnader. Lagstiftningen innebar att företag som exporterar kapitalvaror kan få exportkreditstöd i form av ett extra avdrag vid inkomsttaxeringen för viss del av den räntekostnad som uppkommer när företaget refinansierar exportkredit hos bank eller annat kreditinstitut. I förarbetena till lagstiftningen underströks att kraven på gynnsamma villkor vid exportkreditgivningen hade ökat och att statligt stöd för denna form av kreditgivning hade införts i flera länder. Det ansågs att utvecklingen tvingade Sverige att genom ett särskilt exportkreditstöd skydda vitala exportintressen och säkerställa att de svenska företagens konkurrensläge vid kapitalvaruexport inte försämrades i förhållande till andra länders företag. De tekniska ändringar i reglerna om exportkreditstöd som senare genomförts har inte påverkat systemets principiella utformning.

I skilda sammanhang har gjorts gällande att nuvarande exportkreditstöd är otillräckligt. Man har framhållit att avdragsreglerna inte löser de problem med ränte- och kursrisker som företagen ofta ställs inför vid refinansiering av exportkrediter. Vidare har understrukits att stödet kan utnyttjas effektivt endast av företag som redovisar vinst under hela den ifrågavarande kreditperioden.

Exportkreditutredningen (H 1977: 01) har i betänkandet (Ds H 1978: 1) Exportkreditfinansiering föreslagit att ett helt nytt exportkreditstöd skall tillämpas under en treårsperiod. Det föreslagna nya stödet, som skall förmedlas av AB Svensk Exportkredit, avses innebära att företagen får möjlighet att refinansiera exportkrediter till fasta och konkurrenskraftiga räntor samtidigt som staten svarar för kursriskerna. Enligt utredningens bedömning kommer det nya systemet i väsentliga avseenden att täcka exportföretagens refinansieringsbehov. Utredningen påpekar dock samtidigt att det för företag med utpräglat internationell inriktning är angeläget att även i fortsättningen kunna välja mellan olika finansieringsalternativ. Så-

dana företag bör enligt utredningen få möjlighet att inom ramen för ett exportkreditsystem finna flexibla och för varje exporttillfälle lämpliga finansieringslösningar, t. ex. genom utländska bankförbindelser. För att företagen även i fortsättningen skall ha denna möjlighet föreslår utredningen att det befintliga exportkreditstödet förlängs till utgången av år 1981 i modifierad form. Förslaget i denna del innebär att nuvarande regler om avdrag kompletteras med ett bidrag till sådana företag som inte har tillräckligt vinstunderlag för att kunna utnyttja avdraget.

Bland remissinstanserna råder stor enighet om att ett nytt exportkreditstöd bör införas. Med ett par undantag delar remissinstanserna också uppfattningen att man vid sidan av det nya systemet bör ha ett kombinerat avdrags- och bidragssystem.

Chefen för handelsdepartementet har tidigare denna dag dragit upp riktlinjerna för utformningen av exportkreditstödet. Han har förordat dels att utredningens förslag läggs till grund för ett nytt system för statsunderstödd exportkreditfinansiering, det s. k. SEK-systemet, som blir tillämpligt under en treårsperiod, räknat fr. o. m. den 1 juli 1978, dels att man vid sidan av det nya systemet behåller nuvarande exportkreditstöd i modifierad form och förlänger det till utgången av år 1981. Jag ansluter mig till detta ställningstagande. Det är således önskvärt att de exportföretag som av olika skäl vill ordna sin exportkreditfinansiering på annat sätt än genom SEK-systemet har tillgång till en alternativ stödform. Nuvarande stöd fyller i huvudsak detta behov. En väsentlig brist är dock att företagets möjligheter att utnyttja stödet är beroende av deras vinstsituation. För att i fortsättningen undvika denna olägenhet bör man – samtidigt som man förlänger stödet – komplettera det med ett bidrag som utgår när företagen inte kan utnyttja avdraget. Även i vissa andra avseenden bör reglerna ändras och kompletteras. I det följande kommer jag att diskutera hur avdrags- och bidragsreglerna i detalj bör utformas. Dessförinnan tar jag dock upp vissa grundläggande frågor om hur dessa regler bör samordnas med SEK-systemet.

2 Samordning mellan avdrags- och bidragssystemet och SEK-systemet

När det gäller att samordna avdrags- och bidragssystemet med SEK-systemet uppkommer två huvudfrågor. För det första måste man ta ställning till om de båda systemen skall kunna användas samtidigt för en och samma exportaffär eller om avdrags- och bidragssystemet skall reserveras för de fall då SEK-systemet inte alls utnyttjas. För det andra måste avgöras i vilken mån de villkor som uppställs för stöd enligt SEK-systemet bör överföras till avdrags- och bidragssystemet.

Vad först gäller frågan om möjligheterna att tillämpa de båda systemen

samtidigt har såväl utredningen som remissinstanserna utgått ifrån att avdrag och bidrag inte skall komma i fråga beträffande viss del av en exportkredit under den tid då denna kreditdel refinansieras med hjälp av SEK-systemet. Även enligt min uppfattning måste utgångspunkten vara att endast en stödform under en given tidsperiod skall få utnyttjas för en bestämd del av en exportkredit. Har SEK-finansiering en gång erhållits för viss bestämd kreditdel, bör vidare gälla att denna kreditdel i fortsättningen är utesluten från stöd i form av avdrag och bidrag även om SEK-finansieringen sedermera skulle upphöra. En mer tveksam fråga är om de båda stödformerna skall kunna utnyttjas samtidigt för olika delar av en och samma exportkredit. Utredningens förslag innebär på denna punkt att avdrag och bidrag inte alls skall få komma i fråga för viss exportaffär om krediten till någon del har refinansierats med hjälp av SEK-systemet. Några remissinstanser har framhållit att det vid finansiering av ett större exportprojekt i många fall kan vara ändamålsenligt att refinansiera en del av exportkrediten enligt SEK-systemet och en annan del på annat sätt, t. ex. genom en affärsbank. De har ansett att stöd enligt avdrags- och bidragssystemet i sådana fall bör kunna utgå för den kreditdel som inte refinansieras hos SEK. I likhet med chefen för handelsdepartementet delar jag denna uppfattning. Det är önskvärt att exportföretagen får möjlighet att med bibehållen rätt till exportkreditstöd välja de finansieringsformer som i varje särskilt fall framstår som mest ändamålsenliga. Det föreligger inte något tekniskt hinder mot att tillämpa de båda stödsystemen samtidigt för olika delar av en och samma exportkredit. Jag föreslår därför att avdrag eller bidrag skall kunna utgå för viss del av en exportkredit även om en annan del av krediten refinansieras enligt SEK-systemet.

När det sedan gäller de villkor och begränsningar som skall tillämpas i de båda systemen vill jag först i korthet erinra om vad som avses gälla enligt SEK-systemet. Avsikten är att villkoren för stöd enligt detta system skall bestämmas av regeringen och att de tills vidare skall ansluta till de riktlinjer som anges i den s. k. consensus-överenskommelsen. Till den i överenskommelsen angivna minimiräntan kommer dock s. k. räntemarginal och ett räntepåslag vid lån i svenska kronor. Vidare kommer att fordras att exportaffären och villkoren i exportkreditavtalet uppfyller de krav som exportkreditnämnden (EKN) tillämpar vid sin garantigivning. Vissa begränsningar kommer dessutom att göras med hänsyn bl. a. till köparländerna. Slutligen bör nämnas att s. k. löftesprovision kommer att tas ut inom SEK-systemet.

Frågan är alltså i vilken mån dessa och liknande villkor och begränsningar bör föras över till avdrags- och bidragssystemet. Utgångspunkten måste vara att SEK-finansieringen i fortsättningen skall utgöra huvudalternativet och att exportföretagen skall falla tillbaka på avdrags- och bidragssystemet främst i de fall då en finansiering utanför SEK av särskilda skäl är mer ändamålsenlig. Avdrags- och bidragssystemet bör då inte få en sådan utform-

ning att exportföretagens efterfrågan i inte avsedd omfattning styrs över till detta system.

Som jag nämnt kommer man inom SEK-systemet att fordra att exportaffären och exportkreditvillkoren uppfyller de krav som tillämpas vid EKN:s garantigivning. Motsvarande bör då gälla i fråga om avdrags- och bidragssystemet. De internationellt tillämpade normer som EKN följer bör vara avgörande t. ex. när det gäller att ta ställning till frågor som rör kredittidens längd, behandlingen av s. k. lokala kostnader och möjligheterna att få stöd för leverans av reservdelar, förbrukningsmaterial m. m. I enlighet med vad som gäller beträffande EKN:s garantier för kommersiella risker bör stöd inte medges för leveranser till företag med vilka exportföretaget har ekonomisk intressegemenskap. Avdrags- och bidragssystemet bör vidare överensstämma med SEK-systemet såvitt gäller stödets avgränsning med hänsyn till exportmarknaderna. Häri ligger att restriktivitet skall iakttagas såvitt avser export till flertalet industriländer.

Även på en annan viktig punkt bör det föreligga överensstämmelse mellan avdrags- och bidragssystemet och SEK-systemet. Jag syftar på de villkor och begränsningar som regeringen kan föreskriva med hänsyn till consensus-överenskommelsen och liknande internationellt tillämpade riktlinjer. Beträffande tillkomsten och förlängningen av consensus-överenskommelsen och villkorens innehåll hänvisar jag till vad chefen för handelsdepartementet har anfört. Jag vill bara erinra om att överenskommelsen innefattar riktlinjer för begränsning av statligt stöd för exportkrediter som har en löptid av två år eller mer. Det föreskrivs att refinansieringsräntorna inte med hjälp av statligt stöd får nedbringas under vissa minimivåer. Vidare ges föreskrifter om maximal kredittid i olika fall och om minsta storlek av den kontanta delen av köpeskillingen vid exportaffärer. De begränsningar som föreskrivs i consensus-överenskommelsen iakttagas redan vid tillämpningen av nuvarande avdragsregler. Som chefen för handelsdepartementet har anfört bör detta också ske inom SEK-systemet och vid tillämpningen av det modifierade avdrags- och bidragssystemet. Jag återkommer senare till hur begränsningen praktiskt bör genomföras inom det sistnämnda systemet.

Vad jag hittills har anfört innebär således en relativt långt gående anpassning av avdrags- och bidragssystemet till de normer som skall tillämpas inom SEK-systemet. Det är dock varken nödvändigt eller ens möjligt att i alla enskildheter uppnå full överensstämmelse mellan de båda systemen. Sålunda är det inledningsvis inte nödvändigt att i avdrags- och bidragssystemet göra någon differentiering av stödet med hänsyn till lånevalutan eller att införa någon motsvarighet till den s. k. räntemarginalen inom SEK-systemet eller till den löftesprovision som kommer att tas ut inom det systemet. Den extra kostnad som räntemarginal och provision utgör för de företag som utnyttjar SEK-systemet torde motsvaras av de fördelar som detta system erbjuder i form av bindande förhandsutfästelser som elimine-

rar ränte- och kursrisker. Regeringen bör emellertid, som chefen för handelsdepartementet har förordat, kunna göra de anpassningar av villkoren som kan bli nödvändiga sedan närmare erfarenheter har vunnits av utvecklingen.

3 Utformningen av avdrags- och bidragsreglerna

3.1 Inledning

Det nuvarande exportkreditstödet utgår i form av ett extra avdrag vid inkomsttaxeringen för vissa exportkreditkostnader. Stödet är tidsbegränsat på så sätt att det kan medges endast i fråga om exportkreditavtal som ingås senast den 31 december 1979. Reglerna infördes år 1973 (prop. 1973: 126, SkU 1973: 43, rskr 1973: 255, SFS 1973: 423) och fick sin nuvarande utformning genom lagstiftning hösten 1977 (prop. 1977/78: 40 bilaga 3, SkU 1977/78: 19, rskr 1977/78: 111, SFS 1977: 1175).

Exportkreditstödet innebär f. n. att exportföretagen under vissa förutsättningar kan få – förutom sedvanligt omkostnadsavdrag för refinansieringsräntan – även ett extra avdrag vid statlig och kommunal taxering för viss del av räntekostnaden. Avdraget motsvarar i princip skillnaden mellan den refinansieringsränta som företaget betalar och den ränta som företaget uppbär från köparen. Den ränteskillnad som berättigar till avdrag beräknas enligt den s. k. kontantmetoden, dvs. med hänsyn till de räntebelopp som kontant har uppburits och betalats under beskattningsåret. Kan avdraget inte utnyttjas under det aktuella beskattningsåret får det förskjutas till senare år inom ramen för reglerna om förlustutjämning.

Utredningen har föreslagit att stödet förlängs till utgången av år 1981. Samtidigt har utredningen föreslagit vissa ändringar och kompletteringar. Kontantmetoden kan enligt utredningen leda till att företagen helt eller delvis går miste om avdraget vid försening av räntebetalningarna. Vidare har utredningen understrukit att företagen vid offertgivningen ofta har svårt att förutse om de kommer att ha tillräckligt vinstutrymme för att kunna utnyttja avdraget. För att komma till rätta med dessa olägenheter föreslår utredningen dels att avdraget i fortsättningen skall beräknas enligt bokföringsmässiga grunder, dels att avdraget skall kompletteras med ett bidrag som utgår i de fall då vinstutrymme inte finns för att utnyttja avdraget. De remissinstanser som har yttrat sig på dessa punkter har med få undantag tillstyrkt utredningens förslag. I några yttranden framförs dock önskemål om vissa ändringar och kompletteringar av de föreslagna reglerna.

Jag har tidigare uttalat att jag delar uppfattningen att avdraget bör förlängas och samtidigt kompletteras med ett bidrag. Jag anser också att utredningens förslag om övergång till beräkning enligt bokföringsmässiga grunder är välgrundat och bör genomföras. Den anpassning till SEK-systemet som jag har förordat och de synpunkter som har framförts under re-

missbehandlingen föranleder ytterligare ändringar och kompletteringar av nuvarande regler. Med hänsyn till de omfattande regeländringar som således blir aktuella är det lämpligt att ta in reglerna om avdrag och bidrag i en ny lag om exportkreditstöd. Förslag till en sådan lag har utarbetats inom budgetdepartementet. När jag i det följande diskuterar reglernas utformning kommer jag att följa lagförslaget disposition. Jag kommer i det sammanhanget också att ta upp vissa vid remissbehandlingen väckta frågor som enligt min mening inte bör leda till lagstiftning.

3.2 Beslutande myndighet (1 § i lagförslaget)

Frågor som rör rätt till exportkreditstöd prövas f. n. av regeringen. Ärendena bereds i en särskild arbetsgrupp i vilken ingår företrädare för olika departement och för EKN.

Utredningen har framhållit att EKN svarar för den huvudsakliga kontrollen av efterlevnaden av consensus-överenskommelsen vid prövningen av ärenden inom nuvarande stödsystem samt att EKN:s prövning av betalningsvillkor m. m. får väsentlig betydelse i det nya SEK-systemet. Enligt utredningen finns det behov av en samordning av prövningsförfarandena. Mot den bakgrunden anser utredningen att det bör övervägas att överföra hanteringen av avdrags- och bidragssystemet till EKN.

För egen del anser jag att starka skäl talar för en sådan ordning. Som utredningen har understrukit förutsätter SEK-systemet en fortlöpande medverkan av EKN. Detsamma kommer att bli fallet vid tillämpning av avdrags- och bidragssystemet, eftersom även detta system skall anpassas till consensus-överenskommelsen och till de internationellt tillämpade riktlinjer för garantigivning som EKN följer. Samordningen av de båda systemen skulle uppenbarligen underlättas om prövningen av ärenden om avdrag och bidrag förlades till EKN.

På grund av det anförda föreslår jag i samråd med chefen för handelsdepartementet att prövningen av avdrags- och bidragsärendena förs över till EKN. För tydlighetens skull vill jag tillägga att EKN:s uppgift blir att pröva om förutsättningar för exportkreditstöd föreligger och att ta ställning till om stödet skall begränsas på grund av de föreskrifter regeringen meddelar med hänsyn till consensus-överenskommelsen och de villkor som tillämpas vid EKN:s garantigivning. Beräkningen av de årliga kostnadsbelopp som skall ligga till grund för avdrag och bidrag samt samordningen mellan avdrag och bidrag kommer, som jag senare skall utveckla, att handhas av andra myndigheter.

3.3 Förutsättningar för stöd (2 § i lagförslaget)

En förutsättning för exportkreditstöd är enligt nuvarande regler att exporten kan anses ha väsentlig betydelse från samhällsekonomisk och sys-

selsättningspolitisk synpunkt. Vidare skall anledning föreligga till antagandet att konkurrent om exporten har tillgång till utländskt kreditstöd. Stöd utgår endast vid export av kapitalvaror och konsulttjänster och endast om kredit har lämnats köparen för mer än hälften av köpeskillingen, dock minst 500 000 kr. Dessutom fordras att exportkrediten har en löptid av minst två och högst tio år samt att minst hälften av krediten finansieras hos bank eller kapitalmarknadsinstitut till en ränta som överstiger räntan enligt exportkreditavtalet. Regeringen kan dock medge dispens från villkoren om längsta kredittid och minsta externfinansierad kreditandel.

Utredningen har inte föreslagit annan ändring i förutsättningarna för exportkreditstöd än att stöd inte skall utgå för exportkredit som till någon del finansieras med hjälp av det nya SEK-systemet. Jag har i det föregående behandlat denna samordningsfråga. Mitt förslag i denna del innebär bl. a. att avdrag och bidrag inte skall medges för exportkredit eller del av exportkredit som finansieras enligt SEK-systemet men att avdrag och bidrag däremot skall få medges för en viss kreditdel utan hinder av att en annan kreditdel samtidigt finansieras enligt SEK-systemet. Bestämmelser om detta bör tas in i den nya lagen.

Som chefen för handelsdepartementet nämnt har regeringen nyligen beslutat att Sverige skall vara anslutet till den nya consensus-överenskommelsen. En konsekvens av detta är att avdrags- och bidragssystemet inte får tillämpas så att det strider mot överenskommelsen. Som jag tidigare har anfört bör för avdrag och bidrag också fordras att exportaffären och kreditvillkoren överensstämmer med de internationellt tillämpade riktlinjer för statsgarantier som EKN följer. Innebörden av detta har jag tidigare berört. Närmare föreskrifter angående de nu angivna förutsättningarna för exportkreditstöd bör lämpligen lämnas av regeringen i en särskild förordning. Av lagtexten bör framgå att regeringen kan utfärda sådana föreskrifter.

Anknytningen till consensus-överenskommelsen m. m. gör att den nya lagen – till skillnad mot nuvarande lag – inte behöver innehålla någon uttrycklig bestämmelse om längsta kredittid. Däremot anser jag det vara av värde att det fortfarande direkt i lagtexten anges att stöd utgår bara för krediter som har en minsta löptid av två år. Kredittidens längd bör i fortsättningen beräknas enligt de normer som tillämpas av EKN.

Vad jag hittills har föreslagit kan i vissa fall innebära en skärpning av villkoren för exportkreditstöd i form av avdrag och bidrag. I ett annat avseende bör villkoren däremot lindras. Som framhållits vid remissbehandlingen är det angeläget att de mindre företagens behov av exportkreditstöd blir väl tillgodosedda. I syfte att öka småföretagens möjligheter att få stöd sänktes under hösten 1977 minimibeloppet för kredit som berättigar till stöd till nuvarande 500 000 kr. I överensstämmelse med vad som avses gälla inom SEK-systemet bör ytterligare nedsättning nu ske till 300 000 kr.

I övrigt föreslår jag att de förutsättningar för stöd som gäller enligt nuvarande lagstiftning tillämpas även i det nya avdrags- och bidragssystemet.

Jag föreslår bara den ytterligare ändringen att uttrycket "kapitalmarknadsinstitut" i den bestämmelse som avser externfinansiering byts ut mot det i detta sammanhang mer adekvata uttrycket "kreditinstitut".

3.4 Stödets storlek m. m. (3 § i lagförslaget)

Enligt nuvarande regler medges extra avdrag med belopp som motsvarar skillnaden under beskattningsåret mellan den ränta som exportföretaget har erlagt vid finansiering av exportkrediten (refinansieringsränta) och den ränta som företaget har uppburit från köparen (exportkreditränta). Har finansieringen skett i form av bank-till-bank kredit eller bank-till-köpare kredit, får exportföretaget avdrag för det räntebidrag e. d. som betalas till den finansierande banken. Inte i något fall får avdraget överstiga 4 % av den del av exportkrediten som är obetald vid beskattningsårets ingång.

Även i det nya avdrags- och bidragssystemet bör den exportkreditkostnad, som ger rätt till stöd (stödberättigad kostnadsdel), i princip motsvara skillnaden mellan refinansieringsräntan och exportkrediträntan. Vid bank-till-bank kredit eller bank-till-köpare kredit och liknande finansieringsformer bör den stödberättigade kostnadsdelen motsvara den ersättning för ränteskillnad som exportföretaget betalar till den finansierande banken i form av räntebidrag e. d. Den bestämmelse som tar sikte på de sistnämnda finansieringsformerna bör – som framhållits i ett av de särskilda yttrandena till utredningens betänkande – redigeras om i förtydligande syfte. På samma sätt som hittills bör gälla att den stödberättigade kostnaden inte får överstiga 4 % av den exportkredit som är obetald vid beskattningsårets ingång. Om stöd beviljas för viss del av en kredit, bör 4-procent-spärren tillämpas på denna kreditdel.

Av vad jag tidigare har anfört följer att stödet skall begränsas med hänsyn till den minimiränta som regeringen föreskriver med beaktande av consensus-villkoren. Om det behövs för att upprätthålla den avsedda balansen mellan de båda stödsystemen, bör regeringen också kunna föreskriva att begränsning skall ske med hänsyn till de villkor som tillämpas inom SEK-systemet. Begränsningen bör genomföras med den metod som hittills har använts när avdragsreglerna har anpassats till consensus-villkoren. Den kostnad som berättigar till stöd får i enlighet härmed inte överstiga skillnaden mellan den faktiska refinansieringsräntan och den av regeringen föreskrivna minimiräntan. Vid bank-till-bank kredit eller bank-till-köpare kredit bör det räntebidrag som ger rätt till avdrag eller bidrag begränsas enligt samma principer.

Nuvarande avdrag beräknas enligt kontantmetoden, dvs. med utgångspunkt i den refinansieringsränta som exportören har betalat ut kontant under beskattningsåret och den exportkreditränta som har influtit kontant under samma år. Kontantmetoden har i lagstiftningens förarbeten motiverats med att den underlättar taxeringskontrollen. Å andra sidan kan meto-

den, som utredningen har understrukit, leda till att exportföretaget helt eller delvis går miste om avdraget i de fall då räntebetalningen försenas. Med hänsyn till detta föreslår utredningen en övergång till beräkning enligt bokföringsmässiga grunder. Denna metod innebär att man skall ta hänsyn till de ränteintäkter och räntekostnader som belöper på beskattningsåret även om kontantbetalningen sker ett tidigare eller senare år. De remissinstanser som har yttrat sig på denna punkt tillstyrker utredningens förslag. RSV har anfört att förslaget leder till att kontrollen blir mer komplicerad och tidsödande men att sakskålen för ändringen är så starka att den ändå bör genomföras. Som jag tidigare har anfört delar jag denna uppfattning, och jag tillstyrker alltså att övergång sker till beräkning enligt bokföringsmässiga grunder. I sammanhanget vill jag erinra om att det vanliga omkostnadsavdraget för refinansieringsränta liksom de ränteintäkter som skall redovisas för visst beskattningsår redan nu beräknas enligt bokföringsmässiga grunder.

Det nuvarande avdraget för exportkreditkostnader omfattar bara räntekostnader i egentlig mening. Några remissinstanser har ansett att stöd i form av avdrag och bidrag i fortsättningen bör medges även för löftesprovision och vissa avgifter. Enligt min mening finns det inte någon anledning att utvidga exportkreditstödet till dessa kostnadslag. Syftet med stödet är att bringa ner refinansieringsräntan till en konkurrenskraftig nivå. Kostnader som löftesprovision och avgifter uppkommer regelmässigt oberoende av räntenivån. Det bör också noteras att motsvarande kostnader uppkommer för den som utnyttjar SEK-systemet. Jag vill tillägga att jag inte heller anser det möjligt att tillmötesgå de önskemål som vissa remissinstanser har framfört om att avdrags- och bidragssystemet skall ge kompensation för kursförluster.

Några remissinstanser tar särskilt upp det fall då en exportör på en gång säljer hela sin exportfordran, t. ex. vid viss form av factoring eller diskontering av växlar. De har utgått ifrån att exportören i sådana fall bör få välja mellan att utnyttja exportkreditstödet antingen omedelbart i samband med att hela ränteintäkten enligt exportkreditavtalet avräknas mot hela räntekostnaden för refinansieringen eller successivt under refinansieringsperioden. Jag vill med anledning härav framhålla att avdrags- och bidragssystemets uppbyggnad inte tillåter att stöd utgår för annat än viss del av exportföretagets periodiskt infallande räntekostnader. Exportkreditstöd bör således – liksom hittills – inte medges för engångskostnader som uppkommer i de nu berörda fallen.

Jag vill slutligen ännu en gång understryka att EKN:s uppgift i det nya avdrags- och bidragssystemet är att dels pröva om förutsättningarna för stöd föreligger, dels – om sådana förutsättningar föreligger – ange om och hur det stödberättigade kostnadsbeloppet skall begränsas med hänsyn till föreskrifterna om minimiränta. Kontrollen av företagets årliga uppgifter om räntebelopp och den beloppsmässiga bestämningen av avdrag och bidrag ankommer däremot inte på EKN.

3.5 Tidpunkten för ansökan hos EKN (4 § i lagförslaget)

F. n. gäller att ansökan om medgivande till extra avdrag skall göras före utgången av den tid inom vilken det sökande företaget skall avlämna allmän självdeklaration för det beskattningsår då exportkreditavtalet har ingåtts. Om synnerliga skäl föreligger, får dock prövning ske av ansökan som har kommit in efter utgången av nämnda tid. Som exempel på fall där synnerliga skäl kan tänkas föreligga angavs i förarbetena till en år 1975 genomförd lagändring (prop. 1975/76: 72 sid. 14) att exportföretaget har felbedömt sina utsikter att få refinansieringskredit till viss ränta och därför har underlåtit att göra ansökan inom den föreskrivna tidsfristen.

Utredningen har föreslagit att bestämmelsen om senaste tidpunkt för ansökan skall föras över till den nya lagen. Jag tillstyrker förslaget.

Några remissinstanser har efterlyst regler som gör det möjligt att få bindande förhandsbesked om att förutsättningar för stöd föreligger. Med anledning härav vill jag framhålla att nuvarande regler – i enlighet med vad som uttalades i lagstiftningens förarbeten – har ansetts innefatta möjlighet för regeringen att pröva förutsättningarna för stöd redan när ett företag befinner sig på förhandlingsstadiet. Ett medgivande som lämnas på detta stadium görs för sin giltighet alltid beroende av att det slutliga avtalet inte i något väsentligt hänseende avviker från de preliminära uppgifter som företaget har lämnat i sin ansökan. Skulle sådan väsentlig avvikelse ske, får företaget komma in med en ny ansökan. Motsvarande ordning bör gälla även i det nya systemet. Någon uttrycklig bestämmelse om detta är enligt min mening inte erforderlig.

Med anledning av vad som har anförts i ett par remissyttranden vill jag understryka att bestämmelsen om senaste tidpunkt för ansökan inte avser ansökningar om ändring i ett tidigare erhållet medgivande. Skulle ett exportkreditavtal, som har legat till grund för medgivande om stöd, ändras i något väsentligt hänseende efter utgången av den föreskrivna tiden, är företaget oförhindrat att ansöka om ändring i medgivandet. Inte heller på denna punkt behövs enligt min mening någon uttrycklig bestämmelse. Jag återkommer senare till frågan om vilken betydelse en taxeringsändring skall få för valet mellan avdrag och bidrag.

3.6 Exportkreditavdrag (5 § i lagförslaget)

Avsikten är att exportkreditstöd enligt det här behandlade systemet i första hand skall utgå i form av ett extra avdrag vid inkomstbeskattningen (exportkreditavdrag). Om det tillgängliga vinstutrymmet medger det, skall alltså exportföretaget med stöd av EKN:s beslut yrka avdrag i självdeklarationen för det stödberättigade kostnadsbeloppet. Det blir därefter en uppgift för taxeringsmyndigheterna att pröva yrkandet med ledning av EKN:s beslut och de uppgifter som lämnas av företaget. Vid denna pröv-

ning skall naturligtvis bl. a. bedömas om bokföringsmässiga grunder på ett riktigt sätt har tillämpats vid beräkningen av avdraget.

F. n. gäller att ett företag som under ett visst beskattningsår inte har tillräckligt vinstutrymme för att kunna utnyttja avdraget i stället kan utnyttja det ett senare år enligt bestämmelserna om förlustutjämning. Utredningen har föreslagit att rätten att förskjuta avdraget till ett senare år skall upphöra i och med att ett kompletterande bidrag införs. Vissa remissinstanser har ansett att man bör behålla rätten att förskjuta avdraget även i det nya avdrags- och bidragssystemet. Enligt denna uppfattning bör ett företag som inte alls eller endast delvis kan utnyttja avdraget få välja mellan att förskjuta avdraget och att ansöka om bidrag.

För egen del anser jag att starka praktiska och administrativa skäl talar för den lösning som utredningen har föreslagit. Ett företag som konstaterar att avdraget inte kan utnyttjas ett visst beskattningsår kan lämpligen inge ansökan om bidrag redan i anslutning till deklarationstillfället. Bidraget kan, som jag senare skall återkomma till, fastställas och betalas ut redan på grundval av taxeringsnämndens beslut. Ett vid denna tidpunkt uppburet bidrag måste regelmässigt vara likvärdigt med eller t. o. m. ha större värde än ett avdrag som förskjuts ett eller flera år framåt i tiden. Under sådana förhållanden finns det inte anledning att komplicera förfarandet genom att som ett ytterligare alternativ tillåta att avdraget förskjuts till senare år.

Av nu anförda skäl tillstyrker jag utredningens förslag i denna del. Avdraget bör alltså inte få sparas till ett senare år. Av praktiska skäl bör också gälla att avdraget inte får avräknas mot överskott av andra förvärvskällor än den till vilken exportkreditkostnaden hänförs sig. Avdraget får med andra ord inte överstiga skillnaden mellan bruttointäkterna och övriga avdrag i förvärvskällan i fråga. Som RSV har påpekat gäller samma begränsning i fråga om avdrag enligt lagen (1975: 1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt. Det är därför nödvändigt att klargöra i vilken ordning exportkreditavdrag och investeringsavdrag skall göras när utrymme inte finns för båda avdragen. Med hänsyn till de begränsningar som gäller för det statliga investeringsbidraget måste det i regel vara fördelaktigt för exportföretagen att låta investeringsavdraget få prioritet framför exportkreditavdraget. Av lagtexten bör därför framgå att exportkreditavdrag får medges vid den statliga taxeringen endast om utrymme finns efter det att investeringsavdraget har avräknats. Jag vill tillägga att det s. k. schablonavdrag för egenavgifter som tillkommer egenföretagare bör beräknas först efter det att eventuellt exportkreditavdrag har avräknats, eftersom schablonavdraget är beroende av nettointäktens storlek. Även detta förhållande bör framgå av lagtexten.

Som jag redan har antytt kommer jag senare att föreslå att prövningen av om avdrag har kunnat utnyttjas eller inte skall få grundas på taxeringsnämndens beslut. Har den av taxeringsnämnden beslutade taxeringen inte lämnat utrymme för avdrag och har företaget valt att söka och också fått

bidrag innan taxeringen har vunnit laga kraft, skall företaget inte därefter ha rätt till avdrag även om en höjning av taxeringen sker i högre instans och medför att utrymme för avdrag uppkommer. Som utredningen har föreslagit bör den nya lagen innehålla en bestämmelse om detta.

3.7 Exportkreditbidrag (6–8 §§ i lagförslaget)

Utredningen har föreslagit att det bidrag som införs i det nya systemet (exportkreditbidrag) skall uppgå till hälften av avdraget och att det skall vara skattefritt. De remissinstanser som tillstyrkt förslaget om bidrag har inte haft något att invända mot den föreslagna bidragsnivån. Även enligt min mening innebär utredningsförslaget en lämplig avvägning. Vid en marginalskatt som överstiger 50 % kommer bidraget visserligen inte att helt motsvara ett avdrag som erhålles för det aktuella beskattningsåret, men som utredningen har påpekat kan detta närmast ses som en fördel. Företagen stimuleras nämligen härigenom att i första hand vidta sådana vinstdispositioner som möjliggör att avdraget kan utnyttjas. Som jag tidigare har påpekat kommer bidraget däremot i regel att vara likvärdigt med eller t. o. m. ha större värde än ett avdrag som skulle få förskjutas till ett senare år.

En viktig fråga är hur bidraget skall samordnas med avdraget. Avsikten är att bidraget skall vara ett substitut till avdraget och att det skall utgå bara i de fall då avdrag inte kan utnyttjas. Har ett företag kunnat helt utnyttja avdraget vid taxering till såväl statlig som kommunal inkomstskatt, bör företaget alltså inte ha rätt till bidrag. Avdraget skall anses ha kunnat utnyttjas helt om det till beloppet inte överstiger skillnaden mellan bruttointäkterna och övriga avdrag i den berörda förvärvskällan. Som framhållits vid remissbehandlingen innebär detta bl. a. att avdraget anses ha kunnat helt utnyttjas vid den kommunala taxeringen bara under förutsättning att det inte inkräktar på utrymme för eventuellt procentavdrag. Har utrymme inte funnits för hela avdraget men har företaget ändå delvis kunnat utnyttja det, bör företaget ha rätt att välja mellan avdrag och bidrag. Väljer företaget partiellt avdrag, går rätten till bidrag förlorad såvitt avser resterande del av den stödberättigade kostnaden. Om slutligen avdraget inte alls har kunnat utnyttjas, är företaget hänvisat till att söka exportkreditstöd i form av bidrag. Någon möjlighet att förskjuta avdraget till ett senare år bör, som nämnts, inte föreligga.

Med anledning av vad som har anförts vid remissbehandlingen vill jag tillägga följande beträffande samordningen mellan avdrag och bidrag. Det finns inte något hinder mot att ett företag i fråga om en och samma exportkredit får avdrag ett år och bidrag ett annat år. Avgörande för stödformen är för varje år om det då finns utrymme för avdrag eller inte. Om ett exportföretag ett visst år har rätt till exportkreditstöd för två eller flera exportkrediter och om utrymme inte finns för fullt avdrag beträffande samtli-

ga krediter, är det inte heller något som hindrar att stöd för en kredit utgår i form av avdrag och för en annan i form av bidrag. Vid prövningen av vilka stödformer som skall användas, bör de olika kostnadsbeloppen placeras inom avdragsutrymmet i en sådan ordning att utrymmet utnyttjas så långt det är möjligt. Med iakttagande av detta bör liksom i andra fall gälla att bidragsformen får användas för viss kredit så snart utrymme inte finns för avdrag för hela det stödberättigade belopp som än hänförligt till krediten i fråga.

Med hänsyn till den prövning och kontroll som kommer att åligga den utbetalande myndigheten anser jag i likhet med utredningen att prövningen bör uppdras åt RSV. Verket har att bedöma hur bidraget skall beräknas och skall därvid givetvis beakta de begränsningar som kan ha föreskrivits i EKN:s beslut. Vid behov måste RSV också kontrollera de uppgifter som lämnas av det sökande företaget. Som förutsättning för bidrag bör föreskrivas att företaget skriftligen medger RSV att granska företagets räkenskaper och att inhämta de uppgifter från självdeklarationen som behövs för kontrollen. Innan utbetalning sker måste RSV även konstatera om utrymme för fullt avdrag finns eller om företaget ändå delvis har utnyttjat avdraget. Denna prövning bör i första hand ske på grundval av lagakraftvunnet beslut om företagets taxering. Om företaget begär det, bör prövningen dock grundas på det beslut angående företagets taxering som föreligger när RSV tar ställning till yrkandet om bidrag. Finns det enligt nämnda beslut inte utrymme för fullt avdrag, bör bidrag således kunna medges utan hinder av att taxeringen inte har vunnit laga kraft. Har bidrag utgått i ett sådant fall och sker sedermera en sådan höjning av taxeringen att utrymme för avdrag uppkommer, bör – som jag tidigare har anfört – företaget ändå anses ha förlorat rätten till avdrag. Det bör å andra sidan stå företaget fritt att vänta med ansökan om bidrag till dess den slutliga prövningen av taxeringen har skett. Skulle den slutliga prövningen ge till resultat att utrymme inte finns för hela avdraget, bör företaget få göra ansökan om bidrag inom en månad från det att taxeringen vann laga kraft.

Beträffande de regler, som i övrigt föreslås i fråga om ansökningsförfarandet och beträffande återbetalning av bidrag som har erhållits på grund av oriktig uppgift, hänvisar jag till författningsförslaget.

3.8 Bestämmelse om handelsbolag (9 § i lagförslaget)

En särskild bestämmelse behövs för det fall då exportföretaget är ett handelsbolag. I likhet med vad som gäller enligt lagstiftningen om investeringsavdrag och investeringsbidrag bör föreskrivas att exportkreditavdrag och exportkreditbidrag beräknas för bolaget som sådant.

3.9 Besvärregler (10 § i lagförslaget)

I lagen bör erinras om att besvär över EKN:s och RSV:s beslut får föras hos regeringen.

3.10 Övergångsbestämmelser

Utredningen har föreslagit att den nya lagen skall tillämpas i fråga om exportkreditavtal som har ingåtts under tiden den 1 juli 1978—den 31 december 1981. Nuvarande lag föreslås upphävd men avses alltjämt vara tillämplig när avtal har ingåtts före den 1 juli 1978. Om medgivande till stöd har erhållits enligt den äldre lagen i fråga om avtal som ingås först efter den 30 juni 1978, skall medgivandet enligt förslaget förfalla. Företaget är alltså i ett sådant fall hänvisat till att söka nytt medgivande enligt den nya lagen.

Vid remissbehandlingen har utredningens förslag väckt vissa erinringar. Flera remissinstanser har ansett att de nya reglerna bör bli tillämpliga redan på avtal som har ingåtts fr. o. m. den dag då denna proposition överlämnas till riksdagen. Härigenom skulle undvikas att avtalsförhandlingar skjuts upp i väntan på att den nya lagen skall bli tillämplig. Man har också ansett att ett medgivande som har erhållits enligt den upphävda lagen bör kunna bestå även efter det att den nya lagen har trätt i kraft. Det har också framförts önskemål om att bokföringsmässiga grunder skall få tillämpas vid beräkning av avdrag enligt den äldre lagen.

För egen del får jag anföra följande. EKN kan givetvis inte börja tillämpa den nya lagen förrän den har antagits av riksdagen. Det är dock, som remissinstanserna har påpekat, angeläget att den då kan tillämpas på avtal som har ingåtts redan fr. o. m. den dag då denna proposition avses att läggas på riksdagens bord eller således fr. o. m. den 13 april 1978. För att undvika risk för rättsförluster för företag, som dessförinnan eller under tiden fram till dess den äldre lagen hunnit upphävas har erhållit medgivande till avdrag enligt sistnämnda lag, bör föreskrivas att ett medgivande som har lämnats enligt den äldre lagen alltjämt får tillämpas även när avtalet ingås efter den 12 april 1978. I sådana fall bör dock företaget ha rätt att i stället söka medgivande enligt den nya lagen. Erhålles sådant medgivande, bör det tidigare lämnade medgivandet naturligtvis anses förfallet.

Av praktiska skäl anser jag det inte lämpligt att medge att bokföringsmässiga grunder skall få tillämpas även vid beräkning av avdrag enligt den äldre lagen. En sådan ordning skulle nämligen medföra särskilda övergångs- och kontrollproblem när ett företag under ett eller flera år redan har fått avdrag som har beräknats enligt kontantmetoden.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag

att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslaget till lag om exportkreditstöd.

Förslaget bör fogas till denna bilaga till regeringsprotokollet i detta ärende som *underbilaga 1*.

*Underbilaga 1***Förslag till
Lag om exportkreditstöd**

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Exportkreditnämnden får medge att exportkreditstöd enligt bestämmelserna i denna lag utgår i form av exportkreditavdrag och exportkreditbidrag till företag som säljer varor eller tillhandahåller tjänster till utlandet (exportföretag).

2 § Medgivande om exportkreditstöd får lämnas, om

1. exporten kan anses ha väsentlig betydelse från samhällsekonomisk och sysselsättningspolitisk synpunkt, samt anledning föreligger till antagande att konkurrent om exporten har tillgång till utländskt kreditstöd,

2. exporten avser kapitalvara eller konsulttjänster, som har sålts för användning i det land vartill försäljning har skett, eller, vid underleverans, som har sålts för användning i det land vartill huvudleverantörens försäljning har skett,

3. exportkredit lämnas köparen för mer än hälften av den avtalade köpeskillingen, dock minst 300 000 kronor,

4. exportkrediten har en löptid av minst två år, och

5. finansiering av minst hälften av exportkrediten sker hos bank eller annat kreditinstitut.

Regeringen kan föreskriva de ytterligare villkor för exportkreditstöd som föranleds av internationellt tillämpade riktlinjer för statligt stöd för exportkreditgivning och för statsgarantier för exportkredit.

I de fall då flera exportföretag deltagar i försäljning, får stöd medges för ett företags kostnad för del av exportkrediten, även om denna del understiger 300 000 kronor, under förutsättning att hela exportkrediten sammanlagt uppgår till nämnda belopp.

Föreligger synnerliga skäl, får stöd medges, även om ej minst hälften av exportkrediten finansieras hos bank eller annat kreditinstitut.

Exportkreditstöd får utgå endast för exportkredit eller del av exportkredit, som under beskattningsåret eller tidigare inte har varit föremål för sådan finansiering hos Aktiebolaget Svensk Exportkredit för vilken detta bolag erhåller statligt stöd för ränta eller kursrisktäckning. Om exportkreditstöd på grund av vad nu sagts får utgå endast för viss del av exportkredit, skall bestämmelserna i 3, 5 och 6 §§ om exportkredit tillämpas på kreditdelen i fråga.

3 § Exportkreditstöd utgår för viss del av ett exportföretags kostnader för finansiering av exportkredit (stödberättigad kostnadsdel).

Den stödberättigade kostnadsdelen motsvarar skillnaden under beskattningsåret mellan den räntekostnad för finansiering av exportkrediten som belöper på året i fråga och den ränteintäkt på grund av exportkreditavtalet som belöper på samma år. Den stödberättigade kostnadsdelen får dock inte överstiga skillnaden mellan räntekostnaden för finansieringen och den lägsta finansieringsränta som regeringen kan föreskriva med hänsyn till sådana internationellt tillämpade riktlinjer som avses i 2 § andra stycket och de villkor som gäller vid sådan finansiering hos Aktiebolaget Svensk Exportkredit som avses i 2 § femte stycket. Den stödberättigade kostnadsdelen får inte i något fall överstiga fyra procent av den del av exportkrediten som ej är återbetald vid beskattningsårets ingång.

Bestämmelserna i andra stycket tillämpas också när exportkredit har finansierats enligt exportkreditavtal som har ingåtts eller övertagits av bank eller annat kreditinstitut och det åligger exportföretaget att utge ersättning till banken eller institutet för skillnad mellan finansieringsränta och ränta enligt exportkreditavtalet.

Lämnas medgivande om exportkreditstöd, skall i beslutet lämnas de föreskrifter som behövs för fastställande av stödberättigad kostnadsdel.

4 § Ansökan om medgivande om exportkreditstöd skall göras skriftligen hos exportkreditnämnden före utgången av den tid inom vilken det sökande företaget skall avlämna allmän självdeklaration för det beskattningsår då exportkreditavtalet har ingåtts.

Om synnerliga skäl föreligger, får prövning dock ske av ansökan som har inkommit efter utgången av nämnda tid.

5 § Exportkreditavdrag innebär att exportföretaget vid beräkning av nettointäkt enligt kommunalskattelagen (1928: 370) och lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt medges ett extra avdrag för sådan stödberättigad kostnadsdel som avses i 3 §.

Avdrag får medges från och med det beskattningsår då exportkreditavtalet har ingåtts till och med det år då krediten enligt avtalet skall vara till fullo återbetald. Avdrag får dock för varje beskattningsår åtnjutas högst med belopp som svarar mot skillnaden mellan bruttointäkten och övriga avdrag i förvärvskällan, härunder inbegripet investeringsavdrag enligt lagen (1975: 1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt men ej sådant schablonavdrag för egenavgifter som avses i punkt 2 a av anvisningarna till 22 § och punkt 9 a av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen.

Har exportföretaget för visst beskattningsår erhållit exportkreditbidrag för viss exportkredit får företaget, beträffande samma exportkredit, inte därefter åtnjuta exportkreditavdrag för beskattningsåret i fråga.

6 § Exportkreditbidrag innebär att exportföretaget i stället för att åtnjuta exportkreditavdrag får uppbära statligt bidrag till kostnad för finansiering

av exportkredit för beskattningsår under period som anges i 5 § andra stycket. Bidraget utgör femtio procent av den stödberättigade kostnadsdel som avses i 3 §. Bidraget skall inte räknas som skattepliktig inkomst enligt kommunalskattelagen (1928:370) eller lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt.

Exportkreditbidrag får inte utgå om exportföretaget för beskattningsåret har kunnat helt utnyttja exportkreditavdrag för den stödberättigade kostnadsdelen vid taxering enligt kommunalskattelagen och lagen om statlig inkomstskatt. Bidrag får ej heller utgå om exportföretaget för beskattningsåret till någon del har åtnjutit sådant avdrag. Bedömningen av frågan huruvida avdrag har kunnat utnyttjas eller har åtnjutits grundas på lagakraftvunnet beslut angående nämnda taxeringar. Om exportföretaget begär det, skall bedömningen dock grundas på senast meddelade beslut angående taxeringarna i fråga, även om beslutet inte har vunnit laga kraft.

7 § Ansökan om utbetalning av exportkreditbidrag skall göras skriftligen och prövas av riksskatteverket. Ansökningshandlingen, som skall avges på heder och samvete, skall inkomma senast en månad efter det att exportföretagets taxeringar för beskattningsåret enligt kommunalskattelagen (1928:370) och lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt har vunnit laga kraft. Till ansökan skall fogas avskrift av beslut varigenom medgivande om exportkreditstöd har lämnats.

Exportföretaget skall skriftligen medge att riksskatteverket får granska företagets räkenskaper och inhämta de uppgifter ur företagets självdeklaration som behövs för prövningen av företagets ansökan. Lämnas ej sådant medgivande, skall ansökningen avslås.

Exportkreditbidrag utgår endast om exportföretaget företer tillfredsställande utredning om förhållande som avses i 6 § andra stycket samt om den stödberättigade kostnadsdel som skall ligga till grund för beräkningen av bidraget.

Bidrag betalas ut av riksskatteverket. Sedan utbetalning av bidrag har skett, skall uppgift härom lämnas till länsstyrelsen i exportföretagets hemortskommun.

8 § Den, som till ledning för myndighets beslut angående utbetalning av exportkreditbidrag har avgivit handling med oriktig uppgift och därigenom har föranlett utbetalning med för högt belopp, är skyldig att till statsverket återbetala vad han erhållit för mycket.

9 § I fråga om handelsbolag beräknas exportkreditavdrag och exportkreditbidrag för bolaget.

10 § Talan mot exportkreditnämndens och riksskatteverkets beslut enligt denna lag förs hos regeringen genom besvär.

1. Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och tillämpas i fråga om exportkreditavtal som har ingåtts under tiden den 13 april 1978—den 31 december 1981.

2. Genom denna lag upphävs lagen (1973: 423) om avdrag vid inkomsttaxeringen avseende kostnad för exportkredit.

Den upphävda lagen skall dock alltjämt tillämpas i fråga om exportkreditavtal som har ingåtts före den 13 april 1978 samt även i fråga om avtal som har ingåtts efter den 12 april 1978, om exportföretaget beträffande avtalet har erhållit medgivande om avdrag enligt den upphävda lagen och inte på ansökan erhåller medgivande om exportkreditstöd enligt den nya lagen.

Bilaga 3

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-04-06

Föredragande: statsrådet Åsling

Anmälan till proposition om exportkreditfinansiering , m. m. såvitt avser industridepartementets verksamhetsområde

1 Inledning

Under senare år har exportkrediter fått växande betydelse i den internationella handeln och därmed för konkurrensen mellan exportländerna. Detta gäller framför allt beträffande export som avser stora affärer eller projekt i form av s. k. paketleveranser eller färdiga anläggningar. I fråga om denna export förekommer normalt kreditgivning till köparen.

Den svenska exporten har, som chefen för handelsdepartementet tidigare denna dag framhållit, kommit att påverkas av den utvecklingen. I flera länder kan exportörerna under vissa förutsättningar lämna krediter på mycket gynnsamma villkor, eftersom de har möjlighet till förmånlig refinansiering av krediterna. I många länder finns exportkreditinstitut inrättade som kan ge exportkredit som innehåller subventionselement. I vissa fall kan exportörerna utnyttja statliga krediter som ställs till vederbörande importlands förfogande.

Chefen för handelsdepartementet har tidigare denna dag efter samråd med chefen för budgetdepartementet och mig redovisat de allmänna motiven för en reform av det statliga stödet vid exportkreditfinansiering. I underlaget för övervägandena och förslagen ingår exportkreditutredningens (H 1977:01) betänkande Exportkreditfinansiering (Ds H 1978:1) och resultatet av viss utredningsverksamhet som exportkreditnämnden (EKN) bedrivit. Utredningsresultatet och remissinstansernas synpunkter har tidigare redovisats i bilaga 1. Detta gäller även innebörden av den överenskommelse om exportkreditvillkor – den s. k. consensusöverenskommelsen – som har träffats inom ramen för OECD. Sverige har förklarat sig berett att följa dessa regler.

Chefen för budgetdepartementet har tidigare (bilaga 2) tagit upp frågor om vissa förändringar i det nuvarande räntestödet för exportkrediter.

Inom industridepartementets verksamhetsområde faller frågor som rör

AB Svensk Exportkredit (SEK) och Sveriges Investeringsbank AB (Investeringsbanken). Jag vill nu ta upp frågor om statligt stöd till finansiering av exportkrediter m. m. beträffande de två instituten.

Jag kommer inom kort att lägga fram förslag om Investeringsbankens verksamhet i övrigt.

Till grund för mina överväganden ligger betänkandet Exportkreditfinansiering och den inom industridepartementet utarbetade promemorian (Ds I 1978:4) Sveriges Investeringsbank AB:s framtida verksamhet. Promemorian har remissbehandlats.

2 AB Svensk Exportkredits verksamhet

SEK bildades år 1962 (prop. 1962:125, SU 1962:110 och BaU 1962:22, rskr 1962:272 och 275). Enligt bolagsordningen har SEK till föremål för sin verksamhet att – utan att bedriva bankrörelse – genom kreditgivning medverka vid finansieringen av svensk export av varor eller tjänster och att genom utgivande av obligationer eller andra förskrivningar upplåna för verksamheten erforderliga medel. Bolaget får också ikläda sig garanti för sådan kredit, som bolaget skulle äga bevilja.

SEK ägs till hälften av vardera staten och affärsbankerna. Dess styrelse består av elva ledamöter. Som styrelsens beslut i frågor rörande bl. a. upp- och utlåning skall gälla den mening varom åtta av styrelsens ledamöter förenar sig. Beslut om ändring i bolagsordningen är giltigt endast efter regeringens godkännande. Aktiekapitalet kommer efter den senaste ökningen vid halvårsskiftet 1978 att uppgå till 400 milj. kr. Ökningen av aktiekapitalet beslutades av riksdagen våren 1977 (prop. 1976/77:100, bil. 17 s. 362, NU 1976/77:36, rskr 1976/77:280).

SEK lämnar medel- och långfristiga exportkrediter. För kredit skall vara ställd betryggande säkerhet. Kravet på säkerhet är högt, ofta krävs bankgaranti eller EKN-garanti. EKN har till uppgift att inom av statsmakterna angivna riktlinjer mot premieersättning ikläda staten ansvar för att täcka vissa risker för utebliven betalning som kan uppstå vid export.

Medel för sin verksamhet skaffar SEK genom upplåning på den svenska och utländska kapitalmarknaden. SEK får låna upp medel eller ikläda sig garantiförpliktelser till ett belopp som högst får utgöra summan av dels bolagets kassa och banktillgodohavanden, dels nio tiondelar av fordringar med exportkreditnämndens garanti eller fartygskreditgaranti, dels ett belopp motsvarande tio gånger bolagets eget kapital inkl. lagstadgade fonder och balanserade vinstmedel.

Vid SEK:s bildande förutsågs att finansieringen av fartygskrediter skulle bli en av bolagets huvuduppgifter och SEK har spelat en viktig roll som finansör av dessa krediter. Under senare år har behovet ökat också av re-finansiering genom SEK av långa exportkrediter för större maskinanlägg-

ningar och annan tyngre kapitalvaruutrustning. Inte minst gäller detta exporten till öststaterna och tredje världens länder, där möjligheten att lämna krediter har blivit ett viktigt konkurrensmedel.

De krediter SEK lämnar har ofta karaktär av avlyft av bankkrediter. Samarbetet med affärsbankerna är väl utvecklat och bolaget replierar i hög grad på dessa vid handläggning av låneärendena. Krediterna uppgår i regel till stora belopp och är relativt få till antalet. Personalen består av tio personer.

Karakteristiskt för SEK:s verksamhet är betoningen på förhandslöften. Bolaget lämnar bindande löften om finansiering till på förhand fastställd ränta. SEK:s kreditofferter grundas huvudsakligen på bolagets motsvarande upplåning i Allmänna pensionsfonden (AP-fonden). Räntan anges i relation till räntan på långa statslån. Tillägget till statslåneräntan inkl. bolagets marginal är f. n. 1%. Vid exportörens avslut med köparen är alltså finansieringsvillkoren bestämda och köparen bunden att ta upp lånet i SEK. Under tiden från exportörens accept av krediten till dess utbetalning sker utgår en löftesprovision med 0,6% per annum, av vilken 0,5 procentenheter är provision till AP-fonden. SEK:s andel av löftesprovisionen är således 0,1 procentenheter i dessa fall.

Vid slutet av år 1977 hade SEK en sammanlagd utlåning på 3 571 milj. kr. Av detta belopp var 55% eller 1 948 milj. kr. krediter till varvsindustrin. Samtidigt hade SEK utestående bindande utfästelser om kredit till fast ränta till ett belopp av 1 715 milj. kr. att utbetalas vid senare tidpunkt. Upplåningen vid slutet av 1977 var 3 254 milj. kr. Huvuddelen av beloppet var upplånat inom landet som reverslån i AP-fonden. Utlandsupplåningen uppgick till 714 milj. kr. varav ca två tredjedelar mot revers och ca en tredjedel som obligationslån. Av utlandsupplåningen avsåg 200 milj. kr. lån i svenska kronor.

SEK:s lån ges till största delen i svenska kronor. Utlåningen i andra valutor uppgick vid utgången av år 1977 till ungefär 380 milj. kr. Tre fjärdedelar av upplåningen i utländsk valuta motsvarades av utlåning i samma valuta.

Skillnanden mellan SEK:s upp- och utlåningsräntor – den s. k. kostnadsmarginalen – har varierat. F. n. uppgår den till ca 0,25%. För lån som har avtalats efter den 17 februari 1978 tillämpar SEK en utlåningsränta på 11%. Denna ränta gäller för alla lån oavsett löptid och övriga villkor.

3 Föredraganden

3.1 Statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit

Det s. k. SEK-systemet föreslås enligt utredningen bli utformat så att SEK lämnar kostnadsfri utfästelse om lån i svenska kronor eller utländsk valuta till fast ränta enligt consensusvillkor inom en förutbestämd ram.

SEK:s utlåningsverksamhet bör i huvudsak avse avlyft av affärsbankernas krediter till den utländske köparen eller dennes bank. Lån direkt till exportören bör också kunna lämnas. SEK föreslås anskaffa erforderliga refinansieringsmedel främst genom upplåning utomlands. Den svenska kapitalmarknaden tas i anspråk huvudsakligen i nuvarande omfattning. Staten åtar sig enligt förslaget att årsvis och i efterskott täcka skillnaden mellan SEK:s utlånings- och upplåningsräntor (inkl. SEK:s pålägg för administrationskostnader m. m., den s. k. kostnadsmarginalen) och svara för ev. kursrisker, samtidigt som också ev. kurs- och räntevinster tillfaller staten. Ett ev. överskott bör inbetalas till staten eller fonderas hos SEK för att möta framtida behov.

Chefen för handelsdepartementet har tidigare denna dag (bilaga 1) dragit upp riktlinjerna för utformningen av exportkreditstödet. Han har föreslagit dels att utredningens förslag läggs till grund för ett nytt system för statsunderstödd exportfinansiering, det s. k. SEK-systemet, som blir tillämpligt under en treårsperiod, räknat fr. o. m. den 1 juli 1978, dels att man vid sidan av det nya systemet behåller nuvarande exportkreditstöd i modifierad form och förlänger det till utgången av år 1981. Jag ansluter mig till detta ställningstagande. Chefen för budgetdepartementet har tidigare (bilaga 2) tagit upp frågor om vissa förändringar i det nuvarande räntestödet för exportkrediter som föreslagits av exportkreditutredningen.

SEK sköter redan nu en betydande del av den svenska exportkreditgivningen. Eftersom avsikten är att inte inrätta nya organ under den föreslagna försöksperioden finner jag det lämpligt att bolaget ges möjlighet att lämna de föreslagna statsstödda krediterna. Jag övergår nu till frågan om utformningen av det statliga stödet.

En viktig fråga är vilka kreditvillkor som skall gälla för de statsstödda krediterna och vilka kriterier SEK skall tillämpa för beslut om att bevilja eller avslå kreditansökan. Enligt de förordade riktlinjerna för det stöd för exportkreditgivning som skall finnas tillgängligt för svenska exportörer efter den 1 juli 1978 skall villkoren i huvudsak ansluta till vad som anges i den s. k. consensusöverenskommelsen. Genom denna överenskommelse, som träffats inom ramen för OECD, har ett antal industriländer, bl. a. Sverige, förklarat sig beredda att följa vissa riktlinjer för statligt stöd vid exportkreditgivning. Riktlinjerna reglerar refinansieringsräntans miniminivå, kontantandelens minimistorlek och kredittidens maximala längd. Enligt förslaget utgår stöd endast för krediter med en löptid av minst två år. Denna tid ansluter till consensusöverenskommelsen.

För Sveriges del har ansvaret för tillämpningen av consensusöverenskommelsen i första hand lagts på EKN. Det ankommer dock på regeringen att ge de närmare föreskrifter som kan erfordras för att utveckla den praxis som är nödvändig för att säkerställa att de riktlinjer som anges i consensusöverenskommelsen tillämpas vid statligt stöd för refinansieringen av exporten.

Enligt de tidigare nämnda riktlinjerna kan statsstöd till exportkredit endast utgå för sådan export av varor och tjänster som kan erhålla EKN-garanti. Dessutom skall villkoren för affären vara sådana att EKN-garanti kan utgå även om SEK i det aktuella fallet inte ställer krav på sådan garanti.

Exportkreditutredningen har föreslagit att SEK skall avgöra vilka villkor som skall tillämpas vid statsstödd kredit. Jag delar den uppfattningen. Prövningen kan dock innebära överväganden som är främmande för SEK. Eftersom EKN har fått i uppdrag att följa tillämpningen av consensusöverenskommelsen bör SEK enligt min mening bygga på EKN:s tillämpning av denna överenskommelse. SEK bör alltså lämna statsstödda krediter endast i den mån de uppfyller villkoren för EKN-garanti och den svenska tillämpningen av consensusöverenskommelsen. SEK bör enligt min mening samråda med EKN framför allt när osäkerhet föreligger inför beslut om statsstödd kredit. Den ordning som nu förordas medför att villkoren för statsstödda exportkrediter som lämnas av SEK bygger på den praxis som utvecklas av EKN.

Utredningsförslaget behandlar inte särskilt frågan om finansieringen av fartygsexport. Frågan tas upp av ett par remissinstanser. Sveriges varvsindustriförening föreslår att export av nya fartyg bör kunna finansieras med de föreslagna statsstödda exportkrediterna. Sveriges redarförening föreslår att export av begagnade fartyg och av sjöfartstjänster skall ingå i systemet. Jag är inte beredd att nu ta ställning till de svenska varvsföretagens export av nya fartyg. Jag avser att återkomma i denna fråga i samband med frågan om strukturen och omfattningen av den svenska varvsindustrin. Enligt vad jag har erfarit kommer chefen för kommunikationsdepartementet att ta upp frågan om särskilda åtgärder för finansiering av sjöfartstjänster i samband med kommande förslag från den sjöfartspolitiska utredningen (K 1977: 05). I avvaktan härpå finner jag det nu inte lämpligt att sjöfartstjänster inordnas i systemet.

Enligt utredningens förslag bör statsstödd kredit lämnas inom en viss utlåningsram. Flera remissinstanser, bl. a. fullmäktige i riksbanken, framhåller att ett flertal faktorer torde medföra en snabb expansion av SEK:s verksamhet och att en ram för SEK:s av staten stödda kreditgivning inte torde vara av praktisk betydelse. Fullmäktige pekar på att om systemet skulle visa sig vara mer kreditstimulerande än förutsett och rambeloppet förbrukas under kortare tid än tre år, statsmakterna har att välja mellan att vidga ramen eller att ändra villkoren för statens åtaganden. Bankföreningen finner ändringar i finansieringsvillkoren vara att föredra framför någon form av kö- eller ransoneringssystem. Några remissinstanser, kommerskollegium, RRV och LO, uttalar sig för att statligt stödd exportkreditgivning bör prövas med stor restriktivitet.

För egen del anser jag, i likhet med flertalet remissinstanser, att införande av administrativa begränsningar, kösystem eller liknande inte bör kom-

ma i fråga. Ett sådant förfarande skulle enligt min mening äventyra en väsentlig fördel med det föreslagna systemet, nämligen att exportörerna erhåller säkrad tillgång till refinansieringsmedel under försöksperioden. En höjning av ramen eller ändringar av villkoren ligger enligt min mening närmare till hands.

Som jag nyss har nämnt bör SEK:s utfästelser om statsstödda krediter kunna avse såväl svenska kronor som utländsk valuta. Vid remissbehandlingen har frågor om räntevillkor och valuta tagits upp. Fullmäktige i riksbanken förordar en viss differentiering av räntevillkoren så att utlåning i svenska kronor betingar en procentenhet högre ränta än utlåning i utländsk valuta. RRV anser det vara väsentligt att noga överväga möjligheten att i systemet införa en differentiering av räntenivån beroende på kreditvaluta i syfte att undvika en alltför stark förändring av förutsättningarna för företagens normala val av kontraktvaluta.

Enligt min mening bör en differentiering av SEK:s utlåningsränta vid statsstödda exportkrediter prövas vad gäller lån i svenska kronor. Vid övervägande av vilken räntesats som kan vara lämplig har jag stannat för att lån i svenska kronor inledningsvis bör betinga en ränta som är en halv procentenhet högre än vad som anges i den s. k. consensusöverenskommelsen. På detta sätt erhålls en återspeglning av skillnaderna i marknadsmissiga räntor. För företagets del blir ändå totalkostnaden för krediten avsevärt mindre än vad som f. n. är aktuell vid lån i svenska kronor. Med hänsyn till de snabba förändringar av ränteläget på de olika kapitalmarknaderna som kan inträffa och osäkerheten på valutaområdet bör regeringen ha möjlighet att bl. a. med hänsyn till statens åtaganden ändra de föreslagna kreditvillkoren för statsstödda lån inom ramen för Sveriges internationella åtaganden. Anledningar till förändringar kan vara kostnaderna för staten eller förändringar i konjunktursituationen. Statsstödda lån från SEK bör lämnas i den valuta som SEK kan erbjuda och som riksbanken ger tillstånd till upplåning i.

Utredningen har inte närmare berört vilket lägsta belopp som skall gälla för statsstödd exportkredit. Enligt de riktlinjer för statsstöd till exportkreditgivning som tidigare förordats (bilaga 1) bör stöd inte utgå för statsstödda exportkrediter genom SEK som understiger 300 000 kr.

3.2 Omfattningen av SEK:s statsstödda kreditgivning

Beträffande omfattningen av den statsstödda kreditgivningen konstaterar exportkreditutredningen i en prognos att den medel- och långfristiga exportkreditgivningen, d. v. s. krediter med en löptid av över ett år under åren 1978–1980 kan beräknas komma att uppgå till totalt ca 16 000 milj. kr., inkl. s. k. försålda exportfordringar. Andelen exportkrediter med löptider mellan ett och två år och andelen krediter som kommer att internfinansieras med egna medel kan enligt utredningen inte exakt bestämmas.

En grov uppskattning ger vid handen att ca 25 % av den prognostiserade kreditgivningen kan komma att avse krediter med en löptid under två år samt sådana krediter som kommer att finansieras av företagen själva. Detta innebär att omfattningen av den här aktuella svenska exportkreditgivningen kan antas bli ca 12 000 milj. kr. under treårsperioden 1978–1980.

Enligt utredningen bör det nuvarande exportkreditstödet utnyttjas som ett komplement till SEK-systemet under försöksperioden 1978–1981. Utredningen bedömer att totalt ca 2 000 milj. kr. torde utgöras av krediter som kommer att finansieras på annat sätt än inom ramen för det föreslagna SEK-systemet under perioden. Omfattningen av SEK:s utlåningsvolym kan beräknas minska i motsvarande utsträckning. SEK:s totala kreditvolym torde alltså kunna uppskattas till ca 10 000 milj. kr. Enligt utredningens beräkning skulle sålunda en ram på 10 000 milj. kr. för löften om statsstödda exportkrediter genom SEK vara tillfyllest under försöksperioden.

Flertalet remissinstanser anser, i likhet med utredningen, att denna bedömning är mycket ungefärlig. Industriförbundet m. fl. anser det rimligt att räkna med att utredningens förslag kommer att medföra en betydande exportökning under försöksperioden. Ramen bör därför från början sättas till 12 000 milj. kr. för denna period. Många remissinstanser pekar på att ramen torde komma att behöva justeras relativt omgående.

Enligt utredningen bör en årlig omprövning av ramens storlek göras av regeringen. Vissa remissinstanser går längre. Bl. a. föreslår fullmäktige i riksbanken att en prövning av ramen bör göras en gång per halvår. Möjligheten att bedöma realismen i den föreslagna ramen beror enligt min mening i viss utsträckning på hur stor andel av kreditutfästelserna som avräknas mot ramen.

I avvaktan på att erfarenheterna av SEK:s verksamhet kan utvärderas bör enligt utredningsförslaget avräkning mot den föreslagna kreditramen av utfästelser ske med 25 %. Några remissinstanser, bl. a. Svenska Bankföreningen och Sveriges Industriförbund m. fl., anför att denna siffra kan vara för hög. För egen del anser jag att den bedömning av avräkningsandelen som utredningen har gjort är realistisk. Om det visar sig vara erforderligt, bör dock regeringen ha möjlighet att under försöksperioden ändra avräkningsandelen.

För egen del förordar jag att statsstödd kreditgivning genom SEK får ske inom en ram på 10 000 milj. kr. under perioden 1978/79–1980/81. Bedömningarna är emellertid osäkra. Visar det sig att ramen är otillräcklig för en omprövning av ramen, kreditvillkoren eller avräkningsandelen göras. Ramen bör ställas till SEK:s förfogande successivt. Ett särskilt problem är till vilken kurs löften och krediter i utländsk valuta skall avräknas mot ramen. Jag förordar att avräkning sker till den kurs som rådde vid tidpunkten för löftet resp. kreditavtalets tidpunkt.

Jag vill understryka att SEK även i framtiden, parallellt med statligt stödda krediter, kommer att lämna vissa krediter till marknadsmässiga vill-

kor. Bl. a. gäller detta vissa krediter för finansiering av export till industri-länderna.

3.3 Vissa särskilda frågor i anslutning till verksamheten vid AB Svensk Exportkredit

Det förordade systemet innebär en förändring av SEK:s verksamhet. SEK föreslås få möjlighet att lämna lån i svenska kronor och utländsk valuta till fast statsstödd ränta för refinansiering av exportkrediter med löptider på minst två år. Kreditgivningen väntas öka kraftigt.

SEK lämnar f. n. ofta utfästelser om kredit i samband med exportörens offertgivning. Exportören tar sedan ställning till SEK:s kreditoffert. Avlyft sker som regel i samband med skeppning. Hela lånet kan lyftas vid ett tillfälle, men det förekommer även att krediter lyfts i delposter.

Utredningen har förutsatt att SEK:s praxis i dessa avseenden m. m. får gälla även för statsstödda krediter. Också jag anser att så bör ske, och föreslår att det får ankomma på regeringen att närmare föreskriva vad som kan erfordras i samband med de statsstödda krediterna. Enligt utredningen bör prövningen av de fall där SEK skall lämna statsstödd kredit ske i samarbete med EKN. Som jag tidigare har anfört kan SEK i tveksamma fall samråda med EKN rörande kreditvillkoren för de statsstödda krediterna. På detta sätt avlastas SEK avgöranden av en karaktär som är främmande för bolagets hittillsvarande verksamhet. Huvuduppgiften för bolaget har varit och bör även i fortsättningen enligt min mening vara att granska inkomna ansökningar från säkerhetssynpunkt och svara för en effektiv upplåning av erforderliga medel på den inhemska och på utländska kapitalmarknader.

Med hänsyn till att SEK:s nuvarande administrativa resurser inte skall behöva utökas nämnvärt, bör enligt utredningen den statsstödda utlåningsverksamheten, liksom f. n., i första hand avse avlyft av affärsbankernas krediter till den utländske köparen eller dennes bank. Detta innebär att SEK enligt utredningens förslag normalt inte skall engagera sig i den direkta kreditgivningen till den utländske köparen. Liksom hittills bör dock inga hinder föreligga för att lån lämnas direkt till exportören eller till refinansiering av affärsbankernas krediter till exportören. Utredningen förutsätter att affärsbankerna även i fortsättningen kommer att svara för exportkrediternas uppläggning, liksom för kundkontakter, kreditbevakning m. m. Frågor om bestämmande av leveranstidpunkt, om säkerhet m. m. bör enligt förslaget bedömas som hittills.

Endast ett fåtal remissinstanser har berört de fortsatta relationerna mellan SEK och kunderna. Svenska Bankföreningen har framhållit vikten av att den nu rådande arbetsfördelningen bibehålls.

Enligt min mening bör SEK:s karaktär av mellanhandsinstitut bibehållas. Det innebär att den statsstödda kreditgivningen i huvudsak skall avse

krediter som lyfts av från bankerna. En rationell arbetsfördelning mellan SEK och affärsbankerna kommer därmed att kunna behållas. I likhet med bl. a. bankspektionen vill jag understryka vikten av att affärsbankernas resurser och kunnande på exportkreditområdet utnyttjas och tillvaratas. Det bör dock inte finnas hinder för att lån med statligt stöd lämnas direkt till köparen eller direkt till exportören. I övrigt kan en granskning av bankernas avgifter i samband med de statsstödda krediterna vara motiverad med hänsyn till exportörernas möjlighet att anlita SEK-systemet. En möjlighet för exportören att gå direkt till SEK bör enligt min mening innebära att konkurrensen mellan bankerna bidrar till att hålla exportörernas kostnader i detta avseende på en låg nivå. I övrigt bör för SEK:s verksamhet gälla samma regler som hittills beträffande valutaval, säkerhetsbedömning m. m. Som tidigare har framhållits bör EKN:s regler gälla vid SEK:s bedömning av leveranstidpunkt, kredittid m. m.

Enligt utredningen bör SEK lämna kostnadsfri utfästelse om statsstödd exportfinansiering till fast ränta. Detta innebär att särskild löftesprovision inte skall utgå. Utredningen anför att SEK endast i undantagsfall bedöms komma att erlagga särskild löftesprovision för sin upplåning utomlands. För den svenska upplåningen hos AP-fonden utgår f. n. en särskild löftesprovision på 0,5 % under tiden mellan avtal och utbetalning. Utredningens förslag grundar sig på målsättningen att kostnaderna för exportkrediterna utöver de angivna consensusräntorna bör vara så låga som möjligt. Utredningen föreslår vidare att ett före kontraktssdagen givet löfte om statsstödd kredit bör stå kvar under högst sex månader. Av remissinstanserna har RRV anført att någon form av löftesprovision eller administrationsavgift bör uttas av SEK.

Jag vill framhålla att en löftesprovision från kontraktstidpunkten eller en löftesprovision redan från offerttidpunkten menligt kan inverka på företagets incitament att lämna offerter. I dagens läge skulle detta innebära att en del av stimulansen till företagets exportansträngningar skulle bortfalla. Å andra sidan har utredningen konstaterat att vissa kostnader kan vara förknippade med förhandsbeskeden. När det gäller utlandsupplåningen vill jag framhålla att denna ställer vissa krav på likviditet, vilket innebär en belastning och en kostnad för bolaget. Jag förordar därför att en mindre löftesprovision tas ut under tiden mellan accept av SEK:s kreditoffert och avlyft. Provisionens storlek bör bestämmas med hänsyn till de kostnader som föreligger i sammanhanget. Jag anser att en löftesprovision i storleksordningen 0,1 % per år av lånebeloppet under den tid löftet står tillgängligt är rimlig i ett inledningsskede. Av den löpande uppföljningen får framkomma om avgiften bör ändras för att uppnå full kostnadstäckning med beaktande av effekterna på exportstimulansen. Det bör ankomma på regeringen att besluta härom.

Enligt utredningsförslaget skall SEK:s kapitalbehov för den statsstödda kreditfinansieringen i huvudsak täckas genom upplåning utomlands. Det

förutsätts härvid att SEK – med beaktande av rimliga kursrisker – söker låna på de skilda utländska marknader som tillsammans ger de mest gynnsamma villkoren vad gäller lånetid och räntekostnader. Utredningen framhåller att en sådan strävan förutsätter bl. a. att SEK:s upplåning inte skräddarsys för specifika affärer. Upplåningen förväntas öka kraftigt. Det är vidare enligt utredningens bedömning skäligen att SEK erhåller fortsatta refinansieringsmöjligheter på den svenska obligationsmarknaden och i AP-fonden i minst samma utsträckning som f. n.

Utredningen har beräknat att denna upplåning högst kan komma att uppgå till ca 80–90 % av den totala utlåningen och att upplåningen kommer att spridas ut på en längre period, fem à sex år, vilket innebär att den årliga nyupplåningen för den statsstödda kreditgivningen kommer att ligga i storleksordningen 1 500–2 000 milj. kr. Utredningen bedömer att SEK:s upplåning efter en uppbyggnadsperiod grovt uppskattat kommer att bestå av 60 % långfristig utländsk upplåning och 20 % kortfristig utländsk och/eller svensk upplåning samt 20 % långfristig svensk upplåning. Utredningen framhåller att ca 70 % av företagens export f. n. faktureras i svenska kronor och att företagens efterfrågan på statsstödda krediter i samma utsträckning torde komma att avse svenska kronor. På grund av att SEK:s utlånings- och upplåningsverksamhet kommer att öka kraftigt och att SEK:s refinansieringsmöjligheter i svenska kronor inte torde komma att överstiga nuvarande nivå anser utredningen att en obalans kommer att uppstå mellan upp- och utlåningen i valutahänseende.

Statens åtaganden vad avser SEK:s utländska upplåning bör enligt utredningen omfatta ett samlat ränte- och kursriskåtagande. Utredningen påpekar att den praktiska utformningen av statens ränte- och kursriskåtaganden kan medföra vissa problem. Det är enligt utredningen svårt att rättvist bedöma SEK:s faktiska upplåningsränta för lämnade lån i varje enskilt fall utan att kräva strikt koppling mellan ut- och upplåningen. För att SEK bl. a. skall kunna erhålla bästa möjliga kreditvillkor vid sin utländska upplåning krävs dock enligt utredningens mening stor flexibilitet vad avser bl. a. löptider och lånevolymer och att hänsyn fortlöpande tas till kursriskerna.

Vid remissbehandlingen har bl. a. första, andra och tredje fondstyrelserna i AP-fonden berört SEK:s upplåning. Fondstyrelserna framhåller att de i framtiden kan komma att något utöka sin utlåning till exportkreditfinansiering via SEK. Konjunkturinstitutet pekar på de fördelar som uppnås genom att SEK:s upplåning utomlands kan ske samordnat med riksgäldskontorets och riksbankens verksamhet på detta område.

I likhet med bl. a. fullmäktige i riksgäldskontoret anser jag det vara väsentligt att SEK:s utländska upplåning sker i nära kontakt med annan svensk upplåning i utlandet, särskilt den statliga. Denna samordning av SEK:s utlandsupplåning bör självfallet, särskilt när det gäller tidsaspekten, ske inom ramen för riksbankens valutastyrelse. Även den arbetsgrupp

för statlig utlandsupplåning, i vilken representanter för ekonomidepartementet, riksgäldskontoret och riksbanken ingår, kan utgöra ett forum för samordning i detta sammanhang. Vid sidan härav blir emellertid ett kontinuerligt samråd på tjänstemannaplanet mellan SEK, riksbanken och riksgäldskontoret av vikt. Härigenom bör tillfredsställande möjligheter föreligga för att åstadkomma nödvändig samordning i upplåningshänseende.

För egen del instämmer jag i den bedömning som utredningen har gjort vad gäller SEK:s behov av kapital för den statsstödda exportkreditgivningen. Behovet får i huvudsak täckas genom upplåning utomlands. Enligt utredningens mening bör SEK:s upplåning och utlåning inte vara objektsbunden. Jag har samma uppfattning. Det bör emellertid understrykas att upplåningen vid varje tidpunkt bör ske på sådant sätt att den bedöms bli billigast och minst riskfylld med tanke på statens samlade ränte- och kursriskåtaganden. Detta kräver en flexibel upplåning som innebär att val av bl. a. upplåningsvaluta, räntesats och löptid successivt måste anpassas till de rådande, snabbt föränderliga marknadsförhållandena. Med hänvisning till nyssnämnda problematik bör det också ankomma på SEK att avgöra vilka främmande valutor som kan lånas ut. Det är vidare sannolikt att SEK:s upplåning måste ske genom upptagande av så stora lånebelopp att de inte omedelbart kan utbetalas till exportföretagen eller banker enligt ingångna kreditavtal. För min del anser jag att det bör vara möjligt för SEK att, i förekommande fall, efter tillstånd från riksbanken också i framtiden förränta sådana tillfälligtvis uppkomna kassaöverskott i utländsk valuta.

Utredningen föreslår att SEK av staten erhåller gottgörelse för skillnaden mellan upp- och utlåningsräntorna, ersättning för eget kapital och för bolagets s. k. kostnadsmarginal samt för uppkomna kursförluster för de lån som tagits upp för att finansiera statsstödda krediter.

Eftersom SEK föreslås lämna kostnadsfri utfästelse om statsstödd kredit, kommer enligt utredningen statens ränteåtagande, inkl. SEK:s kostnadsmarginal (f. n. 0,25 %), att omfatta löftesprovision och andra upplåningskostnader som SEK inom ramen för systemet kan komma att erlagga för sin upplåning.

Jag har tidigare förordat att SEK får statligt stöd i form av ersättning för räntekostnader och ersättning för uppkomna kursförluster för de lån som bolaget har tagit upp för att finansiera kredit inom systemets ram. I fråga om innebörden av statens åtagande vill jag anföra följande. Ersättningen för räntekostnader bör omfatta skillnaden mellan upp- och utlåningsräntorna. Men det bör, som utredningen har föreslagit, också omfatta sådana kostnader som SEK har haft att erlagga för de lån som bolaget har tagit upp för att kunna lämna statsstödd kredit. Hit bör räknas – förutom direkta kostnader för upplåning, såsom emissionskostnad och stämpelavgift – löftesprovision som SEK har fått betala till sin långivare. Som jag nyss har föreslagit bör en mindre löftesprovision tas ut vid SEK:s utlåning. Den löftesprovision som kommer att läggas till ersättningen för räntekostnader blir alltså av måttlig omfattning.

Övriga kostnader för upplåningen får bestridas av SEK. Jag syftar här på bolagets administrationskostnader, kostnader för konsolidering, avsättningar för täckande av kreditrisker och avkastning på eget kapital. Dessa kostnader täcks, liksom kostnaderna i övrigt för SEK:s utlåning, f. n. av den s. k. kostnadsmarginalen. Också vid upp- och utlåning för statsstödd kredit bör nu nämnda kostnader ingå i kostnadsmarginalen. Denna bör, liksom hittills, bestämmas av SEK:s styrelse. Till skillnad från utredningen anser jag att SEK:s kostnadsmarginal bör läggas till de av mig tidigare förordade utlåningsräntorna. Kostnadsmarginalen kommer alltså inte att omfattas av det statliga ränteåtagandet.

Avräkningsförfarandet bör enligt min mening ske på i huvudsak följande sätt.

SEK:s verksamhet kommer, inkl. statsstödd kreditgivning, att bestå av tre olika delar, dels äldre krediter, dels nya statsstödda krediter, dels ock nya krediter till ordinarie villkor. I första hand bör en särredovisning göras i bolagets räkenskaper av intäkterna, exkl. den s. k. kostnadsmarginalen, av de lån som lämnas till statsstödda villkor. För denna långivning bör sedan en upplåningskostnad fastställas med ledning av bolagets faktiska upplåningskostnad för de lån som tagits upp för ändamålet. Ev. löftesprovision till AP-fonden m. m. räknas in i den sammanlagda upplåningskostnaden. Visar särredovisningen att förlust uppkommit bör staten täcka skillnaden mellan ränteintäkter och räntekostnader resp. eventuellt realiserade kursförluster i samband med den utländska upplåningen. Eventuella kursförluster resp. kursvinster beräknas med hänsyn till kursen vid upplåningstillfället. SEK får årsvis i efterskott hemställa om sådan kostnadstäckning. Eventuellt överskott tillfaller staten. Det kan inbetalas eller fonderas hos SEK för att användas till att täcka förlust under kommande år. Det ankommer på regeringen att besluta härom. Vad gäller bolagets administrationskostnader, konsolidering, kreditrisker och avkastning på eget kapital bör en räntemarginal på lämnade krediter liksom för bolagets utlåning i övrigt fastställas av styrelsen. Givetvis bör en så låg nivå som möjligt eftersträvas av bolaget. Min bedömning är att en räntemarginal på tills vidare 0,25 % bör vara tillfyllest. Inträffar kraftiga förskjutningar i tyngdpunkten i bolagets verksamhet bör en ändrad marginal naturligtvis övervägas. Bolagets räntemarginal bör läggas till de av mig tidigare förordade utlåningsräntorna. Vad gäller anslag för den av SEK bedrivna statsstödda kreditgivningen avser jag att återkomma i samband med tilläggsbudget för budgetåret 1978/79.

SEK:s upplåningskapacitet, inkl. ökningen av aktiekapital under år 1978, har av utredningen beräknats vara i storleksordningen 7 500–8 500 milj. kr. Till detta kommer ett eget kapital på drygt 500 milj. kr., inkl. befintliga värdepapperskonton. Mot bakgrund av den statsstödda kreditgivning som bedöms sannolik och dennas fördelning över tiden anser utredningen att det f. n. inte är nödvändigt att öka aktiekapitalet för att stär-

ka SEK:s framtida upplåningskapacitet. Behov av utökad upplåningsrätt kan dock göra sig gällande i den mån utlåningen ökar mer än beräknat. Om det visar sig nödvändigt att i ett senare skede av försöksperioden förstärka SEK:s upplåningsrätt kan, påpekar utredningen, möjligheterna att ändra de upplåningsgrundande bestämmelserna i bolagsordningen utnyttjas. En ändring kan göras t. ex. så att också fordringar med svensk bankgaranti eller fordringar på svensk bank blir upplåningsgrundande. Investeringsbanken framhåller i sitt yttrande att bolaget med nuvarande kapitalbas inte kan öka upplåningen i den utsträckning och i den takt som utredningen har förutsagt. Bankinspektionen framför en liknande synpunkt.

Det system för statsstödd exportkreditgivning som jag har förordat i det föregående är mer begränsat än det utredningen föreslog. SEK:s upplåningskapacitet bör därför enligt min mening vara tillfyllest för de närmaste åren. Frågan om utökning av upplåningsrätten bör alltså anstå tills vidare. I likhet med utredningen anser jag att även frågan om en eventuell förstärkning av det egna kapitalet bör anstå. Det får ankomma på styrelsen att ta initiativ till de ändringar som behövs.

Några remissinstanser har förordat att staten erhåller majoritetsinflytande i SEK. De avvikelser från utredningsförslaget som jag har förordat innebär att den form av myndighetsutövning som läggs på SEK blir relativt begränsad. Ett annat viktigt skäl mot en förändring f. n. är att systemet i första hand skall prövas under en försöksperiod. Med hänsyn till vad jag har anfört anser jag det vara en fördel om det hittillsvarande statliga ägar-engagemanget bibehålls oförändrat.

3.4 Exportkreditfinansiering via Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

En väsentlig del av exportkreditgivningen sker f. n. via Investeringsbanken. I utredningsförslaget har inte bankens roll inom exportkreditgivningen närmare behandlats, med hänvisning till att en utvärdering av bankens verksamhet var under arbete. Resultatet av utvärderingen har nu presenterats i departementspromemorian (Ds I 1978: 4) Sveriges Investeringsbank AB:s framtida verksamhet. Där framhålls att Investeringsbanken har engagerat sig i exportkreditgivningen i betydande omfattning. Om exportkreditutredningens förslag genomförs kan, enligt promemorian, exportkreditgivningen hos Investeringsbanken komma att tonas ned och koncentreras på särskilt riskfyllda engagemang. Det bedöms dock ligga i linje med bankens verksamhet att även i fortsättningen finansiera vissa större exportaffärer.

Enligt exportkreditutredningen skall SEK, när statsstödd kreditkonkurrens från utländska företag föreligger, kunna lämna statsstödda krediter även för leveranser inom landet. Utgångspunkt för förslaget är exportkreditsystemen i vissa andra länder, där sådana möjligheter föreligger. Utredningen framhåller att omfattningen av utländsk statsstödd kreditkonkurrens vid försäljning i Sverige är svår att kartlägga. De negativa konsekven-

serna för svenska företag i ett flertal fall pekar dock, enligt utredningen, på att statliga insatser bör komma i fråga för att reducera denna typ av kreditkonkurrens. Utredningen framhåller att utländsk statsunderstödd kreditkonkurrens i varje enskilt fall klart bör kunna påvisas. För att en allsidig bedömning skall vara möjlig bör enligt utredningen frågan om sådana lån i varje enskilt fall prövas av regeringen.

Investeringsbankens verksamhet berörs av RRV och Investeringsbanken i remissyttrandena över exportkreditutredningens betänkande. RRV tar upp förslaget om att ge SEK möjlighet att lämna statsstödda krediter för leveranser inom landet vid statsstödd konkurrens från utlandet och anser att det finns skäl som talar för att en sådan möjlighet i stället medges Investeringsbanken. RRV framhåller att SEK härigenom avlastas en artfrämmande kreditgivning samtidigt som en uppbyggd kreditgivningskapacitet inom Investeringsbanken kan tillvaratas.

I likhet med chefen för handelsdepartementet vill jag förorda att ett system införs för statsstödd kreditgivning vid vissa leveranser inom landet i sådana fall då konkurrens från utländsk statsstödd kreditgivning klart kan påvisas. Som jag tidigare har framfört anser jag att SEK bör behålla sin nuvarande roll på exportfinansieringsområdet även i framtiden. SEK bör därför inte lämna statsstödda krediter för leveranser inom landet. Sådana krediter kräver jämfört med exportkrediter också en omfattande kreditprövning av annat slag. Jag förordar därför att, i den utsträckning särskilda krediter av detta slag kan aktualiseras, denna uppgift i stället läggs på Investeringsbanken. Jag vill starkt understryka att denna möjlighet till statsstödd kredit bör utnyttjas ytterst restriktivt. I första hand bör öppnandet av en kreditfacilitet i banken på kommersiella villkor prövas. För att statsstöd skall kunna utgå bör krävas att beslut fattas av regeringen. Förutsättningarna för denna kreditgivning bör i princip ansluta till vad som gäller ifråga om statsstödda exportkrediter som lämnas av SEK. I praktiken bör det gå till så att Investeringsbanken, efter att ha prövat kreditansökan, vänder sig till regeringen med en hemställan om statligt stöd i det aktuella fallet. Regeringen kan knyta villkor om räntesättning, löftesprovision, marginal m. m. till sitt beslut. Utredningen har inte förordat någon särskild ram för denna kreditgivning. Inte heller jag anser att en ram behöver fastställas med hänsyn till den restriktiva tillämpning som förutses.

Investeringsbanken framhåller i sitt yttrande att banken gentemot sina kunder bör få samma möjligheter till finansiering av exportkrediter som SEK enligt utredningsförslaget avses få gentemot affärsbankerna. Banken framhåller att ett kombinerat SEK/SIB-system med all sannolikhet skulle underlätta den betydande upplåningsverksamhet i utlandet som förutsätts äga rum.

Alternativt kan man enligt bankens mening tänka sig att Investeringsbanken för sina kunders räkning hemställer hos SEK om förhandsbesked och avlyft på samma sätt som bankerna förutsätts göra. Banken ställer då

garanti för sina kunder. På så sätt kommer bankens engagemang att avse den mera riskfyllda exportkreditgivningen. Banken framhåller dessutom att, för att exportörerna skall bli jämställda i konkurrenshänseende, en konsekvens bör bli att det statliga stödet också omfattar den garantiprovision som banken måste betinga sig.

När det gäller bankens exportkreditgivning har jag tidigare förordat en sådan ordning att banken får möjlighet till avlyft av sina krediter i SEK på samma sätt som andra banker. I likhet med vad som gäller i fråga om andra garantiavgifter, t. ex. för EKN-garanti och bankgaranti, bör Investeringsbankens garantiavgift inte omfattas av det statliga åtagandet. Jag avser att återkomma till anslagsfrågan i tilläggsbudget för budgetåret 1978/79.

3.5 De mindre företagens exportkreditfinansiering

I utredningsförslaget behandlas inte särskilt frågan om de mindre företagens särskilda behov av exportkrediter, utan det hänvisas till det föreslagna systemets allmänna exportstimulerande effekt. Flera remissinstanser, däribland Landstingsförbundet och Sveriges Exportråd, framhåller att särskilda insatser krävs på detta område.

Jag delar remissinstansernas bedömning att särskilda åtgärder måste till för finansiering av denna företagsgrupps exportkrediter. Jag erinrar i detta sammanhang om den framställning som delegationen för den mindre industrin inom Sveriges Exportråd gjort, vari föreslås att en särskild exportfond för den mindre industrin inrättas i Investeringsbanken. Inom kort avser jag att föreslå att Investeringsbanken ges möjlighet att öka sitt samarbete med de blivande regionala utvecklingsfonderna bl. a. på exportfinansieringsområdet, varigenom behovet av en särskild exportfond inte längre är aktuell. Jag vill i detta sammanhang också framhålla att de förslag om stöd till exportkreditgivningen som läggs fram i denna proposition avser krediter om minst 300 000 kr., vilket torde ge de mindre företagen ökade möjligheter att utnyttja stödet.

3.6 Sammanfattning av resursbehovet samt övergångsbestämmelser

Jag har tidigare förordat att statligt bidrag till räntekostnader och ev. kursförluster lämnas inom en utlåningsram på 10 000 milj. kr. under en försöksperiod på tre år. Jag har föreslagit att regeringen ges möjlighet att successivt ställa ramen till SEK:s förfogande. På så sätt uppnås en löpande uppföljning av systemets effekter. Avräkningen gentemot SEK bör, som jag tidigare har nämnt, genomföras årsvis i efterskott. Det är alltså möjligt att statligt bidrag kan komma att utgå under nästa budgetår. Detsamma kan gälla beträffande Investeringsbanken. Jag avser därför att i tilläggsbudget för budgetåret 1978/79 återkomma till anslagsfrågan angående dels statligt stödd exportkreditgivning genom SEK, dels viss statligt stödd kreditgivning inom landet som ombesörjs av Investeringsbanken.

För att utvecklingen av systemet med statsstödd kreditgivning genom SEK skall kunna bedömas, krävs en fortlöpande uppföljning. Jag har därför för avsikt att hålla mig underrättad om bl. a. ramens utnyttjande och kostnaderna för upplåningen. Det kan ske genom att SEK regelbundet och minst varje halvår rapporterar till mig. I samband med anslagsfrågor kommer SEK:s verksamhet i fråga om den statsstödda exportkreditgivningen att årligen redovisas för riksdagen. En utvärdering av systemet bör föreliggande vid utgången av försöksperioden.

SEK bör, enligt vad jag tidigare berört, få möjlighet att från den 1 juli 1978 lämna löften om statsstödda krediter för order som har tecknats efter detta datum. Flera remissinstanser, däribland Industriförbundet m. fl., har påpekat att en olycklig fördröjning av väsentliga exportaffärer kan bli resultatet av det föreslagna ikraftträdandet. De har i stället föreslagit att de nya finansieringsmöjligheterna hos SEK, under förbehåll av riksdagens godkännande, skulle få gälla för exportkontrakt ingångna tidigast dagen efter propositionens framläggande.

Jag har nyss konstaterat att kreditgivning enligt det föreslagna systemet bör ske från den 1 juli 1978. Jag delar dock remissinstansernas bedömning att en fördröjning i väntan på att systemet kommer igång kan få allvarliga konsekvenser. Jag har emellertid erfarit att SEK redan från tidpunkten för propositionens avlämnande avser att lämna löften om finansiering av exportkrediter i enlighet med här lämnade förslag under uttryckligt förbehåll av riksdagens godkännande. I intet fall bör dock löftena avse order som bekräftats före tidpunkten för propositionens avlämnande.

3.7 Författningsförslag m. m.

Enligt föreliggande förslag skall SEK anförtros uppgiften att ha hand om den statsstödda exportkreditgivningen. Uppgiften innebär myndighetsutövning. Jag syftar härvid främst på att SEK självständigt fattar beslut i ärenden om statsstödd exportkredit. Enligt 11 kap. 6 § regeringsformen krävs det stöd i lag för att överlämna förvaltningsuppgift som innefattar myndighetsutövning för bolag, förening, samfällighet, stiftelse eller enskild individ.

Med hänsyn härtill har inom industridepartementet utarbetats förslag till lag om beslutanderätt för svenskt kreditaktiebolag i fråga om exportkredit i vissa fall. Förslaget har utformats så att beslutanderätten gäller i frågor om exportkredit för vilken statligt räntebidrag eller statligt stöd till kursrisktäckning för bolagets utländska upplåning utgår eller kan utgå. Beslutanderätten gäller givetvis inte bara frågor om statsstödd exportkredit skall lämnas utan också frågor som rör t. ex. lånevillkor och andra villkor enligt gällande riktlinjer. I lagen tas också upp en bestämmelse om tystnadsplikt beträffande sådan information om företagets verksamhet, som inte bör komma till allmän kändedom.

Förslaget till lag bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *underbilaga 1* till denna bilaga.

I fråga om kredit vid försäljning inom landet vid statsstödd konkurrens från utlandet har jag nyss förordat att uppgiften anförtros Investeringsbanken. Besluten om stöd bör dock fattas av regeringen. Härigenom krävs inte något bemyndigande för Investeringsbanken att besluta ifråga om krediter av detta slag.

Jämfört med förhållandena när SEK bildades år 1962 och det konsortialavtal som då träffades förändrar införandet av SEK-systemet endast marginellt bolagets arbetssätt. Visserligen blir volymen starkt expansiv, men bolagets kostnader för administration och bolagets kreditrisker m. m. blir relativt sett desamma.

De statsunderstödda exportkrediterna stämmer väl överens med de ändamål för bolagets verksamhet som från början angavs. Något behov av att ändra bestämmelserna i bolagsordningen om beslut vid ut- och upplåning och vid utdelning synes inte föreligga.

Frågor om marginal, fondering, utdelningspolitik och annan kostnadsäckning i bolagets verksamhet bör liksom hittills bli föremål för beslut i bolagets styrelse. De statliga styrelserepresentanterna kan enligt bolagsordningens föreskrifter se till att syftet med statsstödet till exportkrediterna tillgodoses i bolagets verksamhet.

I det år 1962 träffade konsortialavtalet kan det vara lämpligt att göra ett tillägg, vari anges att delägarna accepterar att ett statsstöd går via bolagets verksamhet och att delägarna vid förvaltningen av bolaget verkar för en så smidig utveckling som möjligt av exportkreditfinansieringen via bolaget. Jag avser att söka få en sådan överenskommelse till stånd som ett tillägg till gällande konsortialavtal. Det ankommer på regeringen att träffa överenskommelsen.

Vidare bör träffas en överenskommelse mellan staten och SEK enligt vilken slås fast de förpliktelser som bör gälla för vardera avtalsparten. SEK bör åta sig att lämna exportkrediter under de förutsättningar och på de villkor som kommer att gälla härför samt att redovisa sin verksamhet så att statens engagemang i kreditsystemet klart framgår. Staten bör å sin sida åta sig att vid behov lämna räntebidrag och stöd till kursrisktäckning för SEK:s upplåning i det nya systemet. Detta innebär att staten ikläder sig ekonomiska förpliktelser. Det krävs därför att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att träffa avtalet.

Också vad gäller Investeringsbankens befattning med statsstödda krediter för leveranser inom landet i vissa fall bör en överenskommelse träffas. Det ankommer på regeringen att träffa överenskommelsen.

3.8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

1. att antaga inom industridepartementet upprättat förslag till lag om beslutanderätt för svenskt kreditaktiebolag i fråga om exportkredit i vissa fall,
2. att godkänna de grunder för statsstödd exportkreditgivning inom en ram av 10 000 000 000 kr. genom AB Svensk Exportkredit som jag har förordat,
3. att godkänna de grunder för statsstödd kreditgivning genom Sveriges Investeringsbank AB som jag har förordat,
4. att bemyndiga regeringen att i avtal mellan staten och AB Svensk Exportkredit ikläda staten de ekonomiska förpliktelser avseende kostnadstäckning för viss kreditgivning som jag har angett i det föregående,
5. att bemyndiga regeringen att i anslutning till kreditgivning som Sveriges Investeringsbank AB bedriver ikläda staten de ekonomiska förpliktelser avseende kostnadstäckning för viss kreditgivning som jag har angett i det föregående.

Underbilaga I

Förslag till

Lag om beslutanderätt för svenskt kreditaktiebolag i fråga om exportkredit i vissa fall

Härigenom föreskrives följande.

1 § Regeringen får överlämna till svenskt kreditaktiebolag, vari staten äger del, att pröva fråga om exportkredit för vilken statligt räntebidrag eller statligt stöd till kursrisktäckning för bolagets upplåning utgår eller kan utgå.

2 § Den som hos kreditaktiebolag som avses i 1 § har tagit befattning med fråga som anges i paragrafen får ej obehörigen yppa vad han därvid har erfarit om affärs- eller driftförhållanden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
<i>Bilaga 1, avseende handelsdepartementets verksamhetsområde</i>	3
1 Inledning	3
2 Exportkreditutredningens betänkande	5
2.1 Den internationella utvecklingen	5
2.2 Consensus-överenskommelsen	6
2.3 Problem vid exportkreditfinansiering	6
2.4 Refinansiering i utlandet	10
2.5 Nuvarande system för refinansiering av exportkrediter	11
2.6 Utredningens förslag	12
2.7 Riktlinjer för utformningen av ett exportkreditsystem	14
2.8 Vissa riktlinjer för SEK:s ut- och upplåningsvolym	17
2.9 Förslag till ändringar av nuvarande exportkreditsystem	19
2.10 Reservation	20
2.11 Särskilda yttranden	20
3 Remissyttranden över exportkreditutredningens betänkande	23
3.1 Allmänna synpunkter	24
3.2 SEK-systemet	30
3.3 Nuvarande exportkreditsystem	43
4 Exportkreditnämndens skrivelse om vissa reformer i garantiverksamheten	48
4.1 Täckning av risker i samband med ställande av säkerheter, s. k. "bonds"	48
4.2 Riskbeskrivningen i EKN:s allmänna villkor	50
4.3 Garantiprocentsats för garanti avseende bank-till-bank kredit	52
5 Remissyttranden över exportkreditnämndens skrivelse om vissa reformer i garantiverksamheten	53
5.1 Principiella synpunkter	53
5.2 Täckning av risker i samband med ställande av säkerheter, "bonds"	53
5.3 Riskbeskrivningen i EKN:s allmänna villkor	55
5.4 Garantiprocentsats avseende bank-till-bank krediter	55
5.5 Övriga synpunkter	56
6 Exportkreditnämndens skrivelse om ökning av ramen för exportkreditgaranti	57
6.1 Nuvarande ordning	57
6.2 Exportkreditnämndens skrivelse	58
7 Remissyttranden över exportkreditnämndens skrivelse om ökning av ramen för exportkreditgaranti	60
8 Föredraganden	61
8.1 Inledning	61
8.2 Exportkreditutredningen	63
8.2.1 Utredningens förslag	63
8.2.2 Allmänna överväganden	67
8.2.3 Samordning med EKN	72
8.2.4 Principiella riktlinjer för systemets utformning	74
8.2.5 Systemens parallellitet	77
8.2.6 Uppföljning av statens åtaganden	78
8.2.7 Övergångsbestämmelser	79

8.3	Vissa reformer i exportkreditgarantiverksamheten	79
8.4	Ökning av ramen för exportkreditgaranti	85
9	Hemställan	87
	<i>Bilaga 2, avseende budgetdepartementets verksamhetsområde</i>	88
1	Inledning	88
2	Samordning mellan avdrags- och bidragssystemet och SEK-systemet	89
3	Utformningen av avdrags- och bidragsreglerna	92
3.1	Inledning	92
3.2	Beslutande myndighet (1 § i lagförslaget)	93
3.3	Förutsättningar för stöd (2 § i lagförslaget)	93
3.4	Stödets storlek m. m. (3 § i lagförslaget)	95
3.5	Tidpunkten för ansökan hos EKN (4 § i lagförslaget)	97
3.6	Exportkreditavdrag (5 § i lagförslaget)	97
3.7	Exportkreditbidrag (6–8 §§ i lagförslaget)	99
3.8	Bestämmelse om handelsbolag (9 § i lagförslaget)	100
3.9	Besvärregler (10 § i lagförslaget)	100
3.10	Övergångsbestämmelser	101
4	Hemställan	101
	<i>Underbilaga, förslag till Lag om exportkreditstöd</i>	102
	<i>Bilaga 3, avseende industridepartementets verksamhetsområde</i>	106
1	Inledning	106
2	AB Svensk Exportkredits verksamhet	107
3	Föredraganden	108
3.1	Statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit	108
3.2	Omfattningen av SEK:s statsstödda kreditgivning	111
3.3	Vissa särskilda frågor i anslutning till verksamheten vid AB Svensk Exportkredit	113
3.4	Exportkreditfinansiering via Sveriges Investeringssbank AB, m. m.	118
3.5	De mindre företagens exportkreditfinansiering	120
3.6	Sammanfattning av resursbehovet samt övergångsbestämmelser	120
3.7	Författningsförslag m. m.	121
3.8	Hemställan	123
	<i>Underbilaga, förslag till Lag om beslutanderätt för svenskt kreditaktiebolag i fråga om exportkredit i vissa fall</i>	124